

Літаратура і мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 5 (2531)
ПЯТНІЦА
29
студзеня 1971 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кай.

У НУМАРЫ ЧЫТАЙЦЕ:

НАСУСТРАЧ ПАРТЫЙНАМУ З'ЕЗДУ

Выступае начальнік Віцебскага абласнога ўпраўлення культуры Г. Клёсава.

Стар. 3

ЦЭНТР МІНСКА ЗАЎТРА

— прапановы архітэктараў.

Стар. 6—7

ВОРАГ ПРЫРОДЫ? ТВОЙ ВОРАГ!

Стар. 6—7—8

ВЫДАТНЫ ПЯСНЯР БРАТЭРСТВА

Да 80-годдзя з дня нараджэння Пайло Тычыны.

Стар. 8

ПАМЯЦІ Уладзіміра Іосіфавіча УЛАДАМІРСКАГА

Стар. 10—11

УЗНЯСЕННЕ СВЯТОГА АЛЬША

Працяг апавесці-былі Аляксея Карцюка.

Стар. 12—13

БЕЛАРУСКАЯ МУЗЫКА, ПРЭМ'ЕРЫ

Стар. 14

Фота Ул. КРУКА.

Заўтра Івану Шамякіну, аднаму з самых папулярных беларускіх пісьменнікаў, спаўняецца 50 гадоў. Тысячы прыхільнікаў яго яркага таленту — а яны ёсць сярод людзей самых розных узростаў і прафесій — шлюць юбіляру шчырыя віншаванні і найлепшыя пажаданні, зычаць любімаму пісьменніку і надалей маладой бадзёрасці і ўласцівай яму нястомнай творчай актыўнасці...

Матэрыялы, прысвечаныя юбіляру, чытайце на стар. 4—5.

ПІСЬМЕННІК І ЧАС

З АДКРЫТАГА ПАРТЫЙНАГА СХОДУ
САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

НАГЛЕДЗЯЧЫ на асобныя поспехі нашай літаратуры ў адлюстраванні праблем сучаснасці, сучасная тэма яшчэ не заняла цэнтральнае месца ў нашай літаратуры. Ва ўмовах велізарнага росту сіл рабочага класа Беларусі, аякіх пераўтварэнняў у сельскай гаспадарцы пісьменнікі Беларусі яшчэ не адлюстравалі ва ўсёй глыбіні стваральную працу рабочага класа і працоўнага сялянства, выпяванне ў іх асяроддзі камуністычнай свядомасці.

Менавіта пра гэта ішла гаворка на адкрытым партыйным сходзе Саюза пісьменнікаў БССР, які адбыўся 26 студзеня.

Адкрываючы сход, сакратар партыйнага бюро ЦП БССР А. Кулакоўскі адзначыў, што беларускія пісьменнікі, як і ўвесь савецкі народ, сустракаюць XXIV з'езд КПСС новымі творчымі здабыткамі. І наспела пільная патрэба асэнсаваць іх, пагаварыцца пра тое, што яшчэ павінны зрабіць пісьменнікі, каб пайней і шматгранней адлюстроўваць у сваіх творах нашу рэчаіснасць.

З дакладам «Праблемы сучаснасці на старонках літаратурных часопісаў» выступіў на сходзе А. Кучар. Ён падрабязна пра-

аналізаваў мастацкую прозу, змешчаную на старонках часопісаў «Полымя», «Маладосць» і «Беларусь», гаварыў пра тое, што ў літаратуру ідзе новае папаўненне, якое імкнецца па-свойму асэнсаваць жыццёвыя праблемы, але яму часам не хапае вопыту і літаратурнага майстэрства.

С. Шушкевіч, прыняўшы ўдзел у абмеркаванні даклада, адзначыў, што змены, якія нясе штотдзённае жыццё, патрабуюць ад пісьменніка высокай культуры, новых выяўленчых сродкаў. Ён выказаў некалькі крытычных зауваг і Пташнікову, гаворачы пра яго раман «Мсціжы».

Л. Салавей, як работнік выдавецтва «Беларусь», выказаў надзею, што выдавецтва рэспублікі будзе атрымліваць больш і больш хваляючых твораў аб нашай сучаснасці.

Гаворачы пра сучасную пазіцыю, асабліва маладую, Б. Спрычан адначыў, што пачаткоўцы

вельмі мала пішуць аб людзях працы. У большасці вершаў, якія паступаюць у рэдакцыю часопісаў, наш сучаснік паказваецца аднабакова, ён бясконца «корпаецца ў сямім сабе». Але нават тое нешматлікае, што напісана аб людзях працы, на думку Б. Спрычана, не атрымлівае грунтоўнага крытычнага разгляду ў нашым друку.

Спыніўшыся на праблеме сучаснасці, М. Лужанін падкрэсліў, што кожны таленавіты мастак твор выходзіць за межы, вызначаныя сённяшнім днём. Ён лічыць, што раман І. Чыгрынава «Плеч перапёлкі», як і раман І. Пташнікова «Мсціжы» — творы, якія лепшымі сваімі старонкамі звернуты ў сучаснасць. М. Лужанін цёпла адгукнуўся пра апошні І. Сяркова «Мы — хлопцы жывучыя», якая друкавалася ў часопісе «Маладосць» у 4-м і 5-м нумарах, і пра нарыс В. Дайліды, змешчаны

нядаўна на старонках штотдзённіка «Літаратура і мастацтва». М. Лужанін не пагадзіўся з думкай С. Шушкевіча адносна моўных пралікаў у рамане І. Пташнікова «Мсціжы».

Аб рабоце з аўтарскім актывам часопіса «Беларусь» гаварыў А. Шаўня. Ён заўважыў, што сучасная тэма больш поўна рэалізуецца ў нарысах, вершах, публіцыстычных выступленнях нашых пісьменнікаў і недастаткова — у жанры апавядання. Шмат якія апавяданні, значны прамоўца, чыста фармальна звязаны з сучаснасцю. Ён выказаў прапанову, каб рэдакцыя часопісаў непасрэдна самі пасылалі ў творчы камандзіроўкі пісьменнікаў.

В. Адамчык прысвяціў сваё выступленне рабоце рэдакцыі часопіса «Маладосць» з тымі, хто толькі распачынае свой шлях у літаратуры. Гаворачы пра недахопы маладой прозы, ён заўважыў, што маладыя пісьменнікі рэдка паглыбляюцца ў праблемы сённяшняга дня, больш пішуць пра дзяцінства, людзей старэйшага пакалення.

На сходзе таксама выступілі В. Рудаў, М. Татур, Г. Шыловіч, А. Сабалеўскі.

СТО РАДКОЎ з рэдакцыі

А СПРАЧАЦА ВАРТА...

Нашы тэатры смела пашыраюць рэпертуар. Шукаюць і эксперыментуюць, узбагачаюць арсенал выяўленчых сродкаў і прыёмаў. Ну, і вядома ж, робяць гэта для таго, каб прыцягнуць яма больш «сапсаваных тэлебачаннем» скептыкаў, завербаваць і іх у сталыя гледачы. І тут ярка і робяць часам памылкі, пра адну з якіх мы скажам сёння.

У нумары нашай газеты за 25 снежня мінулага года быў змешчаны ліст рабочага Мінскага завода мантажных загатоўак М. Каждана «І так успрымаецца». Аўтару ліста не вельмі спадабаўся спектакль «Амністыя» ў Акадэмічным тэатры імя Я. Купалы. Прачытаўшы гэты водгук, да нас у рэдакцыю пазваніў хета з тэатра і прад'явіў прэтэнзіі. Што ж гэта вы, маўляў, робіце! Спачатку надрукавалі аж тры здымкі з прэм'еры, пажадалі поспеху аўтару і выканаўцам, потым далі падрабязную рэцэнзію мастацтвазнаўцы А. Лавовіча, дзе камедыя М. Матукоўскага справядліва (так і прагучала ў тэлефоннай трубцы) ахарактарызавана як прыкметная з'ява ў развіцці складанага і патрэбнага нашаму мастацтву жанру сатырычнай камедыі, а цяпер... Наш субсяднік іранізаваў, бо пасля «крытычнага наскоку» аўтару п'єсы газета ў навагоднім нумары зноў вяртаецца да «Амністыі»: народны мастак БССР З. Азгур называе спектакль самым яркім уражаннем 70-га года. Маўляў, самі не ведаеце, што там, у газеце, робіце.

Не, уявіце сабе, ведаем. Але не лічым канчатковым любі артыкул або выказанне пра мастацкі твор. Сёння В. Вольскі працягвае абмеркаванне спектакля ў ПЮГу. Будзем мы яшчэ спрачацца і адносна «Зоркі Венеры» на опернай сцэне. Спрачацца трэба, спрачацца карысна. Тым больш, калі ў спрэчку ўступае чытач, глядач, слухач, — той, каму адрасаваны творы мастацтва. Перад тым, як надрукаваць ліст М. Каждана, у рэдакцыі гутарылі з ім, спрачаліся. Аўтар стаўся на сваіх пазіцыях і папрасіў, каб яго думку ведалі ў тэатры: ёсць гледачы, якія ўспрымаюць спектакль не так, як той жа А. Лавовіч...

Давайце спынім увагу на гэтым. Наша акадэмічная сцэна побач і адначасова са змястоўнымі спектаклямі высокага мастацкага ўзроўню і грамадзянскага пафасу, на жаль, некаторымі пастаўкамі не спрыяе выхаванню добрага густу ў гледачоў. Гэта робіцца тады, калі касавыя інтарэсы дыктуюць тыя рэпертуарныя кампрамісы, пра якія потым так рэзка гаворыцца на розных сходках і абмеркаваннях (ідучы за непатрабавальнай часткай публікі, дырэкцыя ўключае ў план легкадумныя п'єсы тыпу «Мільён за ўсмешку» або «Дзесяць сутак за каханне»). Ды і не толькі акадэмічная сцэна. Творы, якімі калектыў, напрыклад, коласавы аўтару, нашталят «Захавай маю тайну», «Нічога не здарылася» і «У навагоднюю ноч». У Брэсце на першае месца выйшла «Небяспечная прафесія». І гэтак далей...

Часопіс «Тэатр» пачынае абмяркоўваць балючае пытанне — чаму з вялікага багацця драматургіі народаў СССР на сцэну часцей за ўсё прабіваюцца і заваёваюць рэкорды па колькасці паказаў п'єсы «другога гатунку», якія, між іншым, пішуць па канвеернай сістэме не адзін, а два аўтары. Вядома, папулярнасць да іх прыходзіць невяпадкова — драматургі закрываюць надзённыя пытанні сучаснага жыцця, будуць займацца сюжэт і нават «імячачоў» характары персанажаў, у вуснах якіх гучаць «досціпы», здольныя ў адпаведнай аўдыторыі выклікаць рогат... Аднаго бракуе такім творам — высокага майстэрства ў мастацкім даследаванні рэчаіснасці.

А глядач прывыкае да таго, што яму няма чаго думаць у тэатры, «ламаць галаву» — бяры ўсё гатовае, разжыванае, аднаплановае.

Зразумела, мы далёкія ад таго, каб вінаваціць за пераборлівы падыход да мастацкіх з'яў з боку пэўнай часткі гледачоў цалкам і толькі тэатр. Але ж вопыт паказвае, што ўзровень драматургіі і яе сцэнічнай трактоўкі спавяля «выхоўвае» густ тых, хто ходзіць у тэатр.

Нарэшце, як кажуць, тэатр ставіць спраўды ваяўнічы і па-мастацку грунтоўны твор. У прыватнасці, тую ж «Амністыю», якая у лепшых сваіх якасцях працягвае традыцыі сатыры Маякоўскага і Крапівы. А глядачу ўсё здаецца, што перад ім твор-аднадзёнка, так сабе — чарговы фельетон. На «Дзесяць сутак за каханне» ён пераканаўся, што толькі так, жартам, і можна успрымаць камедыійныя сітуацыі і адлюстраванні праз іх праблемы. І здзіўляецца, калі прафесіянальнае крытыка сцвярджае, што тэатр глыбока і прынцыпова паглыбіўся ў сутнасць хваляючых з'яў і ў форме сатырычнай камедыі павёў з гледачом сур'езную размову.

Тэатры абавязаны думаць пра вынікі ўздзеяння на гледача кожнага спектакля і ўсяго рэпертуару. Той, хто лічыць, што палёгну ў складанні афішы можна дараваць сабе, памыляецца.

НОВЫЯ НАРОДНЫЯ

За высокае выкананне майстэрства, актыўны ўдзел у прапагандае міжнацыянальнай культуры сярод насельніцтва калегія Міністэрства культуры БССР прысавола дуэавому аркестру Бярозайскага раёна Дома культуры Брэскай вобласці званне НАРОДНАГА.

Духавы аркестр Бярозайскага раёна Дома культуры створаны ў 1955 годзе. У рэпертуары аркестра дзесяткі твораў — песні, маршы, складаныя канцэртныя творы. Аркестр заўважна ўдзельнічае ў рэспубліканскіх і абласных аглядах мастацкай самарэіснасці, у фестывалях. На конкурсе, прысвечаным 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна, аркестр паказаў сабе сталым таленавітым калектывам і рэспубліканскае журы прысудзіла яму Дыплом і ступені.

За дасягнутыя поспехі ў развіцці тэатральнага мастацтва і актыўны ўдзел у мастацкім выхаванні працоўных калегія Міністэрства культуры БССР прысавола званне НАРОДНАГА тэатральнаму калектыву Пухавіцкага раёна Дома культуры.

Калі чатырнаццаці гадоў працуе тэатральны гурток пры Пухавіцкім раённым Доме культуры, пад кіраўніцтвам Вольгі Васільеўны Мазанік ён аб'яднаў людзей самых розных узростаў і прафесій. Рэпертуар драмгуртковага складаўся з настайных і цікавых. У пастаноўцы калектыву працоўнага раёна не раз бачылі спектаклі па творах беларускай, рускай, замежнай літаратуры: «Раскіданае гняздо» Яні Купалы, «Юнацтва бацькоў» Б. Гарбатава, «Блудны сын» Э. Ранета, «Нечаканае знайства» В. Зуба, «Чырвоныя кветкі Беларусі» В. Гарбачэвіча, «Нячыстая сіла» Г. Стэфанскага і інш. Цяпер артысты-аматары працуюць над спектаклямі па п'єсах «Паўлінка» Яні Купалы і «Трыбунал» Андрэя Макаёнка.

... ПРАВЕДЗЕНЫ

ў Рэспубліканскім Доме налігасветы Дзень работніка кніжнага гандлю, арганізаваны Упраўленнем кніжнага гандлю Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР на друку. У ім прынялі ўдзел дырэктары і загадчыкі кнігарняў Мінска і вобласці, таваразнаўцы, работнікі Мінскага абл-кнігагандлю.

Перад удзельнікамі кніжнага гандлю выступіла начальнік аддзела Усесаюзнага аб'яднання кніжнага гандлю А. Чарнышова, якая прагаварыла лекцыю аб метадах вывучэння пошты насельніцтва па літаратуру.

Аб задачах работнікаў кнігарняў па распаўсюджанні наліжнай літаратуры расказаў дырэктар мінскага магазіна «Палітычная кніга» П. Фамін.

... СПОУНІЛАСЯ

дзесяць гадоў з дня заснавання Мінскага абласнога краязнаўчага музея,

У ГЭТЫЯ ДНІ...

...ПРАЙШОУ

які знаходзіцца ў Маладзечна. За гэты час ён здолеў заваяваць шырокую вядомасць. Сярод яго наведвальнікаў былі турысты з Польшчы, Чэхаславакіі, Балгарыі, Украіны, Літвы, Латвіі.

Фонд музея налічвае каля 15 тысяч экспанатаў. Сярод іх першыя выданні Я. Купалы, Я. Коласа, Ф. Багушэвіча і іншых беларускіх пісьменнікаў і паэтаў. У экспазіцыі музея шмат рэдкіх дакументаў, прысвечаных гісторыі краю і Беларусі, сённяшняму дню рэспублікі.

... АДБЫЛОСЯ

пашырае пасяджэнне Савета бюро прапаганды мастацкай літаратуры пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Пісьменнікі, якія прынялі ў ім удзел, вялі гаворку аб наліжнай прапаганды літаратуры ў рэспубліцы ў сувязі з маючым адбыцца XXIV з'ездам КПСС.

...РАСКАЗВАЕ

пра беларускае мовазнаўства ад часоў Скарыны да нашых дзён выстаўка асноўных выданняў па беларускай мовазнаўстве ў Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя У. І. Леніна. На ёй экспануецца 200 прац віднейшых беларускіх мовазнаўцаў і навукоўцаў калектываў.

Найбольш поўна прадстаўлены раздзелы па гісторыі мовы, стылістыцы, дыялекталогіі.

Звяртаючы па сабе ўвагу першыя граматыкі беларускай мовы і сярод іх граматыка Браніслава Тарашкевіча.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Дзяржаўны акадэмічны Валікі тэатр оперы і балета Беларускай ССР паказаў оперу Дж. Вердзі «Аіда» у новай сцэнічнай рэдакцыі. Дырэктар народнай артыстычнай тэатры БССР Т. Калінінцава, рэжысёр народнага артыстычнага тэатра Л. Алесандрускі, мастацкае афармленне народнага мастака БССР С. Нікалаева. У спектаклі заняты народныя артысты БССР Л. Галушкіна і І. Саронін, артысты Д. Марозаў, А. Лебедзева, А. Сухін, В. Садоўскі, Б. Нікольскі. На здымку — сцэна са спектакля. Фота Ул. КРУКА.

КОЖНЫ прыжыты дзень набліжае нас да падзеі велізарнай гістарычнай важнасці — XXIV з'езда КПСС. Ва ўсіх кутках Віцебшчыны ідзе творчае спабодніцтва калектываў, прадпрыемстваў, калгасаў, саўгасаў, будоўляў, якія рыхтуюць свае працоўныя падарункі Радзіме, Камуністычнай партыі. У адзіным страі з рабочымі, калгаснікамі, творчай інтэлігенцыяй вобласці ідуць працоўны ўстаноў культуры, яны таксама рыхтуюць дастойную сустрэчу партыйнаму з'езду. Ініцыятыва работнікаў культуры Невіжнага раёна Мінскай вобласці і Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы атрымала на Віцебшчыне шырокую падтрымку. Нані Высокагарадзецкі члэнскі клуб (Талачынскі раён), які выйшаў пераможцам у другой Усесаюзнай пераклічцы сельскіх клубаў, Камайская і Дунілавіцкая сельскія бібліятэкі (Пастаўскі раён) таксама выступілі застрэльнічымі перадаўцаў спабодніцтва культурасветустановаў вобласці. Упраўленне культуры і прэзідыум абкома прафсаюза работнікаў культуры падтрымалі каштоўную ініцыятыву, іх пастанова абмеркавана на сходах работнікаў культуры ва ўсіх гарадах і раёнах вобласці. Усе клубныя ўстановы, бібліятэкі, музеі, парк выпрацавалі практычныя меры на падрыхтоўцы да XXVII з'езда КП Беларусі і XXIV з'езда КПСС.

Але перш чым раскажаць, як яны працуюць у гэтыя дні, хочацца адзначыць наступнае. Пярвічны партыйныя арганізацыі, выканкомы мясцовых Саветаў, райкомы і гаркомы партыі шмат зрабілі, каб установы культуры добра падрыхтаваліся да работы ў змозных умовах, умацавалі матэрыяльную базу. Летась уступілі ў строй некалькі новых клубаў і дамоў культуры. Напярэдадні Новага года, напрыклад, гэцінна расчынілі свае дзверы тыпавы клуб у саўгасе «Адамені» Лёзненскага раёна. Да дня адкрыцця XXIV з'езда КПСС уступіць у строй тыпавы клуб у калгасе «Праўда» Шумлінскага, «Звязда» Віцебскага і ў некаторых гаспадарках іншых раёнаў.

Знешні і ўнутраны выгляд устаноў культуры мае вялікае значэнне. Многася ў іх рабоце залежыць ад надзеянасці, ідэнасці, даходлівасці нагляднай агітацыі. Вось чаму паводле рашэння абкома КПСБ у вобласці быў праведзены і агляд нагляднай агітацыі, прысвечаны з'езду КПСС.

Значна пашырылі рамкі агляду сельскія і прыклубныя бібліятэкі. На цэнтральных сядзібах калгасаў і саўгасаў яны стварылі даведачна-інфармацыйныя цэнтры, а ў слабе аформілі інжыныя выстаўкі, склалі картатэкі, на-мастацку аформілі альбомы, папкі часопісных і газетных артыкулаў пад рубрыкай «Насустрач XXIV з'езду КПСС». «Нашу ўдарную працу табе, партыйны з'езд». У гэтых альбомы можна знайсці цікавыя матэрыялы аб дасягненнях калгасаў і саўгасаў за мінулыя пяцігодкі.

Дзякуючы ўвазе партыйных і намсамольскіх арганізацый дзейнасць устаноў культуры набыла больш мэтанакіраваны характар, тэматычна праводзімых мерапрыемстваў у клубах, дамаў культуры і бібліятэках стала разнастайнай, ідэйна насычанай. У асяродкі культуры ахвотна пайшлі ветэраны партыі і Савецкай дзяржавы, перадавікі калгасаў, саўгасаў, прадпрыемстваў. У большасці раённых, гарадскіх і пасялковых дамоў культуры з удзелам старэйшых камуністаў, кавалераў ордэна Леніна, дэлегатаў партыйных з'ездаў летась былі праведзены цыклы вечароў пад назвай «Ленінская трыбуна». Як лагічны працяг гэтых вечароў зараз праводзіцца вусныя часопісы, тэматычныя вечары пад дэвізам «Ад з'езда да з'езда».

Сёння мы можам сказаць, што недахопу ў цікавых на форме мерапрыемствах няма. Задача ў тым, каб кожны вечар у кожным клубе нес салідную сэнсавую і эмацыянальную нагрукку, пакідаючы прыметны след у свядомасці і пачуццях удзельнікаў і прысутных. У большасці выпадкаў гэта ўдаецца.

Работнікі культуры вобласці выкарыстоўваюць станоўчы вопыт культурасветустановаў не толькі сваяго і іншых абласцей рэспублікі і краіны. Не забываюцца ў сваіх рамках, зрабіць усё, каб і суседнія ўстановы культуры кроцьлі ў нагу з часам — гэты прынцып таксама шырока прымяняецца на практыцы. Мы праводзім зараз абласны агляд раённых, гарадскіх і гарпасялковых дамоў культуры. Першы этап — з верасня 1970 года па сакавік 1971 года. Ён пройдзе пад дэвізам «XXIV з'езд — дастойную сустрэчу». Другі этап яго будзе прысвечаны 50-годдзю стварэння СССР. За два гады можна будзе німаля зрабіць. Ва ўсім разе пастараемся, каб кожны гарадскі і раённы Дом культуры стаў узорам у рабоце.

Зроблены ўжо такія практычныя крокі — правільна абласны семінар дырэктараў дамоў культуры. Пачалі яго з наведання тэматычнага вечара «Серп і молат» у Віцебскім гарадскім Доме культуры, усебакова абмеркавалі, завяршылі семінар тым, што ўсе удзельнікі наведалі маладзёжны вечар у Лёзненскім раённым Доме культуры. Загадчыкі аддзелаў культуры прысутнічалі на ўрачыстым шлобе, лаглядзелі прэм'еру колгасаўцаў на п'есе А. Макавіча «Тыбуна».

За час агляду кожны Дом культуры абавязкова

павінен паказаць насельніцтву справядачны канцэрт, арганізаваць паказальны тэматычны вечар для работнікаў усіх сельскіх культурасветустановаў. Увогуле, на раённыя дамы культуры, раённыя бібліятэкі як метадычныя цэнтры, мы ўскладаем вялікія задачы. Ад іх умелай работы ў многім залежыць поспех работы сельскіх асяродкаў культуры. Невыпадкова, напрыклад, у Пастаўскім раёне, паводле прапановы аддзела культуры, сёння раённага Савета дэпутатаў працоўных вырашыла правесці агляд-конкурс мастацкай самадзейнасці на лепшую канцэртную праграму, прысвечаную з'езду КПСС, і бібліятэчную эстафету «XXIV з'езду КПСС — нашы натхнёныя працы».

Перагледзілі свае планы шэфскай работы гарадскія ўстановы культуры. «Тыдні гарадской культуры на вёсцы», якія праводзіцца двойчы ў год клубамі і дамамі культуры Оршы, сталі традыцыйнай. У канцы мінулага года толькі за адзін тыдзень было абслужана 35 падшэфных калгасаў і саўгасаў Дубровенскага і Аршанскага раёнаў. З 1 снежня ў гарадзе праводзіцца конкурс на леп-

НАСУСТРАЧ XXIV З'ЕЗДУ КПСС

Г. КЛІСАВА,
начальнік Упраўлення культуры Віцебскага аблвыканкома

З АДНОЮ ДУМАЮ, З АДНЫМ КЛОПАТАМ

шую канцэртную праграму для сяла, заключны канцэрт адбудзецца ў сакавіку гэтага года. Распрацаваны, зацверджаны і маляўніча выданы зводныя планы перадаўцаў тэматычных мерапрыемстваў дамоў і палацаў культуры Оршы. Робіцца ўсё, каб гэтыя планы не засталіся на паперы.

Падобны тыдзень гарадской культуры на сяле праведзены восенню мінулага года ўстановамі культуры Пелаці. За гэты перыяд удзельнікі мастацкай самадзейнасці гарадскіх прадпрыемстваў, арганізацый і навуцальных устаноў выступілі ў калгасах і саўгасах раёна 47 разоў.

Асабліва шырока шэфскай сувязі ў Полацкай дзіцячай музычнай школы. Педагагі школы шэфствуюць над калектывамі самадзейнасці саўгаса «Чырвоны партызан», арганізавалі там ужо тры канцэрты, на грамадскіх пачатках вучаць загадчыка клуба на курсах баяністаў. Выступілі яны з лекцыямі-канцэртамі і ў Карпекскім сельскім клубе, клубе саўгаса «Трасніца», Ветрынскай школе-інтэрнаце. І яшчэ адно цікавае пачынанне ў педагогаў гэтай школы. Яны стварылі перасоўны музычны лекторый. На гэты навуцальны год распрацаваны новы цыкл з 10 лекцый, з імі яны выступаюць у агульнаадукацыйных школах. Пры школе-інтэрнаце ўжо другі год працуе «Клуб юных аматараў музыкі». Калектыву школы актыўны ўдзел прымае і ў рабоце гарадскога ўніверсітэта культуры.

У студзені гэтага года адбыліся педагагічныя чытанні педагогаў музычных школ вобласці. З удзелам буйнейшых музыкантаў і музыкантаўцаў, педагогаў Ленінградскай і Мінскай кансерваторый ішла дзелавая, цікавая размова аб павышэнні професійнальнага майстэрства педагогаў, ролі музычных школ у прапагандзе музычных і эстэтычных ведаў сярод шырокага слаёў насельніцтва, аб пашырэнні сеткі народных ўніверсітэтаў, лекторыяў, асабліва на вёсцы.

Значнай надзеяй для юных музыкантаў з'явіцца абласны конкурс маладых талентаў (правадзіцца ў нас адзін раз у два гады), заключны тур яго адбудзецца ў сакавіку гэтага года. Педагагі музычных школ і вучылішчаў разам з паэтам і кампазітарамі вобласці змогуць памерацца сіламі ў абласным конкурсе на лепшы твор аб Радзіме, Камуністычнай партыі, У. І. Леніне, аб моладзі. Конкурс праводзіцца абласным Домам народнай творчасці разам з абкомам камсамола і прысвячаецца з'езду партыі.

Так, у работнікаў культурасветустановаў вобласці багата планаў. Варта назваць тут фотавыстаўку, якую рыхтуюць абласны Дом народнай творчасці разам з аддзелаў культуры, агляд аматарскіх кінафільмаў, што раскажаць аб пераўтварэннях у нашым краі за перыяд ад з'езда да з'езда, які рыхтуюць Упраўленне культуры ра-

зам з АДНТ, абласным Домам мастацкай самадзейнасці прафсаюзаў і студыяй тэлебачання.

У апошнюю нядзелю лютага гэтаксама на Віцебшчыне адбудзецца традыцыйнае народнае свята «Снежны фестываль». Свята дужых, спрытных і смелых, свята здароўя і свята праслаўлення чалавека працы. Хаця свята і традыцыйнае, але яно не церпіць шаблонаў, паўтору, а патрабуе ад арганізатараў выдумкі, кемлівасці, знаходлівасці і таму клопатаў у работнікаў культуры шмат.

Прынялі на сябе павышаны абавязачельствы і музейныя работнікі. Удасканалваюцца існуючыя экспазіцыі, музеі аснашчаюцца новай тэхнікай, радыёвузламі і г. д. Усё гэта выклікае павышаную цікавасць у наведальнікаў, пакідае ў іх больш глыбокае ўражанне. 24 кастрычніка 1970 года ветэранамі-партызанамі высаджана ля музея М. Ф. Шмырова алей партызанскай Славы. Музей папоўніўся карцінай мастака Міхаіла Савіцкага «Легенда пра Мінаю Шмырова», яна будзе ўведзена ў экспазіцыю да дня адкрыцця партыйнага з'езда. Разам з клубамі рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы праводзіцца тут вечары сустрэч, уручэнне камсамольскіх білетаў, піянерскія зборы, тэматычныя аглядныя экскурсіі.

Рыхтуе перадаўцаў падарункі працоўным вобласці і творчай інтэлігенцыі мастакі — выстаўку работ, артысты тэатра імя Я. Коласа — новую прэм'еру.

Як відаць з гэтага невялікага расказу, трэба сур'ёзна папрацаваць, каб усе планы і задумкі сталі явай. Мы памятаем, што поспех любой справы рашаюць кадры. Вядзем падрыхтоўку і перападрыхтоўку культурасветработнікаў на спецыяльных курсах. Да дня з'езда дзавысяць сваю кваліфікацыю яшчэ 65 загадчыкаў сельскіх клубаў і бібліятэк.

Радуюць нас новыя пабудаваныя клубы і дамы культуры, абноўлены інтэр'ер, мэбля, набыты музычныя інструменты і тэхнічныя сродкі прапаганды. (Хаця трэба адзначыць, што гэтых тэхнічных сродкаў прапаганды атрымліваем мы яшчэ мала). Але час ўжо больш звяртаць увагу на глыбіню праводзімых мерапрыемстваў, іх выніковасць. А ў гэтай справе, што грэх таіць, у нас яшчэ непачаты край работы. У снежні мінулага года на савецкім Упраўленні абмяркоўвалася работа бібліятэк Лепельскага раёна ў дапамогу спецыялістам сельскай гаспадаркі. Сур'ёзных неахопаў было выкрыта німаля: слабая сувязь раённай і сельскіх бібліятэк са спецыялістамі калгасаў, саўгасаў, упраўленнем сельскай гаспадаркі, адсутнасць апэратыўнай навукова-тэхнічнай інфармацыі. Праведзены аналіз і анкетнае апытанне сельскіх спецыялістаў паказалі, што яны яшчэ рэдка звяртаюцца за дапамогай у бібліятэкі, вельмі слаба ведаюць пра крыніцы бібліяграфічнай інфармацыі, міжбібліятэчны абмен і многія іншыя пытанні. З 349 спецыялістаў сельскай гаспадаркі раёна ўсімі бібліятэкамі абслугоўваюцца толькі 253. Кніжныя фонды раду бібліятэк зусім не задавальняюць запіты спецыялістаў.

Улічваючы ўсё гэта, упраўленне культуры прапанавала ўсім раённым аддзелаў культуры і бібліятэкам глыбока прааналізаваць становішча справы, прыняць практычныя меры на паліпшэнні работы са спецыялістамі сельскай гаспадаркі, намагчы ім словам і справай рыхтавацца да барацьбы за ўраджай першага года дзевятай пяцігодкі.

Пражытыя юбілейныя гады з'явіліся сур'ёзным экзаменам на сталасць работы устаноў культуры. Многія з іх гэты экзамен з гонарам вытрымалі. У рэспубліцы вырастлі новыя народныя калектывы, самадзейныя кампазітары і паэты, балетмайстры і музыканты стварылі значныя творы. Было б вельмі карысна, каб Рэспубліканскі Дом народнай творчасці разам з метадычным кабінетам культурасветработы Міністэрства культуры Беларускай ССР яшчэ раз рэспубліцы іх сярод самадзейных калектываў рэспублікі, асабліва творы, створаныя ў танцавальных калектывах, ансамблях.

І яшчэ адна праблема, якая, відаць, хвалюе і раённае і абласнае ўзровень культуры і абласцей рэспублікі. Гэта пытанне падрыхтоўкі рэжысёраў для народных тэатраў, сетка якіх штогод расце. Хоць у тэатральным інстытуце ўжо ёсць спецыяльная група на падрыхтоўку такіх спецыялістаў на рэжысёрскім факультэце, але гэта кропля ў моры. Трэба загадзя ўсё зрабіць, каб і гэту кроплю не распахлоць, каб усе рэжысёры па размеркаванні дзяржаўнай камісіі паехалі працаваць у народныя тэатры і лепшыя драматычныя калектывы рэспублікі. Органы культуры павінны пакланацца аб стварэнні ім неабходных жыллёва-бытавых умоў, акружыць іх клопатам і ўвагай.

Нядаўна ў нас адбылася абласная партыйная канферэнцыя. Самадзейныя калектывы і творчыя работнікі рапартавалі на ёй аб праробленай рабоце. Нам было пра што раскажаць і што паказаць. Але мы яшчэ і яшчэ раз зразумелі, колькі яшчэ трэба зрабіць, каб дастойна сустрэць з'езд партыі. Аб гэтым дзяр нашы думкі, наш клопат.

НАРАДА У ВІЛЬНЮСЕ

З 19 па 21 студзеня ў Вільнюсе праходзіла нарада кіруючых работнікаў міністэрстваў культуры, прадстаўнікоў рэспубліканскіх тэатральных аб'яднанняў, драматургаў, рэжысёраў, тэатральных мастакоў прыбал-

тыйскіх рэспублік і Беларускай ССР, прысвечаная XXIV з'езду КПСС.

Нараду адкрыў намеснік міністра культуры СССР К. Варанкоў.

З дакладам «Аб выніках тэатральнага сезона 1969-70 гадоў і задачах тэатраў па падрыхтоўцы да з'езда партыі» выступіў начальнік Упраўлення тэатраў Міністэрства культуры СССР Г. Іванноў.

Намеснік міністра культуры БССР Ю. Міхневіч раскажаў пра работу з кіруючымі і творчымі кадрамі драматычных тэатраў рэспублікі.

З паведамленнямі пра работу з драматургамі па стварэнні новага рэпертуару, пра павышэнне ідэйна-мастацкага ўзроўню тэатраў выступілі начальнік Упраўлення па справах мастацтва Міністэрства культуры Латвійскай ССР Е. Ванас, намеснік міністра культуры Эстонскай ССР П. Усман, начальнік Упраўлення па справах мастацтва Міністэрства культуры Літоўскай ССР Р. Якучыёнс.

Гадоўны рэжысёр Акадэмічнага тэатра драмы Літоўскай ССР Г. Ванцявічус прысвяціў сваё вы-

ступленне адказнасці крытыцы ў творчай дзейнасці тэатра і драматурга. Гадоўны рэжысёр Беларускага тэатра імя Я. Коласа С. Казіміроўскі раскажаў аб рабоце тэатра па выхаванні творчай моладзі.

Старшыня прэзідыума Літоўскага тэатральнага аб'яднання І. Кавальюскас звярнуў увагу на ўмацаванне творчых сувязей паміж тэатрамі братніх рэспублік і прапанаваў аднавіць традыцыю правядзення тэатральных вёснаў Прыбалтыкі і Беларусі, якія спрыялі творчаму ўзбагачэнню тэат-

ральнага мастацтва гэтых рэспублік.

Аб рабоце з аўтарамі гаварыў дырэктар Брэсцкага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі Я. Валчэцкі. Ён выказаў думку аб стварэнні ў Маскве спецыяльнага тэатра народаў СССР, дзе б выступалі лепшыя тэатральныя калектывы братніх рэспублік.

На нарадзе выступіў драматург А. Арбузаў, які зрабіў аналіз сучас-

най драматургіі, раскажаў пра п'есы маладых драматургаў — удзельнікаў нарады.

Удзельнікі нарады абмяняліся думкамі аб праблемах драматургіі, правядзенні конкурсаў на лепшыя сучасныя п'есы для моладзі, аб працы рэдакцыйна-рэпертуарных калегій міністэрстваў.

В. УЛАДЗІМІРАУ.

Івану ШАМЯКІНУ — 50 ГАДОЎ!

Спаўняецца 50 гадоў выдатнаму беларускаму пісьменніку Івану Шамякіну.

Праўдзіна Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру віншаванне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Іван Пятровіч!

Горача, ад усёй душы віншваем Вас, нашага слаўнага таварыша, выдатнага пісьменніка Савецкай Беларусі, з 50-годдзем з дня нараджэння.

Вы прыйшлі ў літаратуру адразу, як вярнуліся з Вялікай Айчыннай вайны, на франтах якой мужна змагаліся. Нягледзячы на маладыя гады, у вас ужо быў назапашан вялікі багаж жыццёвых назіранняў.

Першай сваёй апавесцю «Помста» Вы зрабілі сур'ёзную заяўку ў літаратуру. А калі выйшаў у свет раман «Глыбокая плынь», грамадскасць рэспублікі, чытачы ўбачылі, што ў беларускай літаратуры з'явіўся новы яркі талент.

З таго часу кожная Ваша кніга — раман, апавесць, зборнік апавяданняў — сустракалася і сустракаецца з нязменнай цікавасцю як у рэспубліцы, так і за яе межамі. Ваша творчасць ідзе ад жыцця, непарыўна звязана з жыццём, з практыкай камуністычнага будаўніцтва.

Раманы «У добры час», «Крыніцы», «Сэрца на далоні», «Снежныя зімы», цыкл апавесцей «Трывожнае шчасце» і шэраг іншых Вашых твораў — гэта летапіс жыцця нашага народа, пададзены маштабна, з вялікай мастацкай пераканалнасцю.

Паспяхова працуеце Вы і ў жанры драматургіі. Вашы п'есы «Не верце цішні», «Выгнанне блудніцы», «Дзеці аднаго дома» шырока прагучалі на сценах нашых тэатраў.

Як палыманы публіцыст, Вы часта выступаеце ў друку, па радыё і тэлебачанні, расказваеце працоўным рэспублікі пра глыбінныя працэсы жыцця і праблемы, якія хваляюць шырокую грамадскасць.

Ва ўсіх сваіх творах і выступленнях Вы просты і шчыры, улюбёны ў нашага працавітага савецкага чалавека, у яго стваральныя справы.

Не можам не адзначыць і Вашу вялікую партыйную і грамадскую дзейнасць, як дэпутата Вярхоўнага Савета БССР, члена Мінскага абкома КПБ, аднаго з кіраўнікоў нашай пісьменніцкай арганізацыі.

Няхай жа і надалей, дарагі Іван Пятровіч, квітнее Ваш шматгранны, мужны і добры талент! Пспехаў Вам у новым паўстагоддзі!

Рэдакцыя штодзённіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і ў сваю чаргу жадае юбіляру моцнага здароўя і новых творчых здзяйсненняў.

НА РОДНАЙ МОВЕ...

У ГЭТЫЯ дні грамадскасць рэспублікі адзначае пяцідзiesiąты гадавіну з дня нараджэння пісьменніка Івана Пятровіча Шамякіна.

Дваццаць шэсць гадоў таму назад, у першы пасляваенны год, з'явіўся ў друку першы яго твор, апавесць «Помста».

Гэтая апавесць, апавяданні «У снежнай пустыні», «Бацька», «Браты», «Наташа» і «Хлопчык з-за акіяна» былі тымі першымі творамі, якія сталі вядомы шырокай грамадскасці. Але твораў, які прынес сапраўдную папулярнасць аўтару, твораў, які вылучыў гэтага пісьменніка на адно з першых месцаў у сучаснай беларускай літаратуры, быў яго раман «Глыбокая плынь».

Мне няма патрэбы гаварыць аб змесце рамана, аб яго значэнні, аб яго літаратурных вартасцях. Усё гэта добра вядома чытачам. Прывяду толькі тыя словы, якія былі сказаны адным з асноўных герояў рамана Карпам Маеўскім, калі пасля вайны яго сям'я, ды і ўсе нашы людзі ўзяліся за расчыстку руін і папалішчаў, за аднаўленне знішчаных і разбураных ворагам вёсак і гарадоў, за аднаўленне сваёй гаспадаркі, свайго жыцця:

— Ну, дзеці, будзем будавацца.

ПЯРОМ ПІСЬМЕННИКА— хоча ён гэтага ці не хоча—водзіць час. Але жыццё творцы ў часе заўсёды індывідуальнае і незваротнае, таму на кожнай мастацкай рэчы непаўторны «почырк» часу. На адных ён выразны, націскны, «каліграфічны» вышпаны, на іншых—далікатны, размыты, губляецца між радкоў пісьменніка, прысутнічае ў творах апаэтычнасцю. Яснасць, што лепш, тут адносна, існуе свабода творчага выбару арыентацыі на час. Няма і не можа быць непрымірымага размежавання ў мастацтве паміж эстэтыкай адлюстравання трапяткай сучаснасці і адвечных каштоўнасцей духоўнага жыцця. Галоўная тэндэнцыя іх суіснавання—не разрыў, а ўзаемае дапаўненне і збліжэнне.

Пра ўзаемадзейненні пісьменніка і часу няма прашумела дыскусій, у якіх не адзін раз чыныя ўдзел браў І. Шамякін—папулярны беларускі раманіст вельмі адкрыта выяўленага імкнення пільна «слухаць час». Але, мабыць, ніколі праблема часу не была дыскусійнай для яго самога. Ён з тых пісьменнікаў, якія з самага пачатку літаратурнай дзейнасці адкрылі шырокі непасрэды доступ часу ў мастацкае жыццё вобразаў. І самыя вобразы твораў І. Шамякіна часта народжаны сучаснасцю, перыпетыямі грамадскага развіцця і барацьбы. Аўтар прымусяў ужо звышнуцца, што амаль кожны яго новы твор—толькі што ўхопленнае імгненне бягучага часу, толькі што злоўлены момант у грамадскіх настроях і людской псіхалогіі, уласоблены ў канкрэтных лёсах герояў. Адсюль яго папулярнасць, якой могуць пазаздросціць шмат якія пісьменнікі.

Творчасць І. Шамякіна моцная якраз жывой сувяззю з праблемамі сучаснасці. Пісьменнік імкнецца ў звычайным псіхалагічным зруху і ўчынку адчуць «знак» часу, і праз яго раскрыць тыповыя грамадскія працэсы, і гэтым самым памагчы чытачу ўсвядоміць сваю эпоху, нават канкрэтны дзень свайго быцця. Гэта важны, цяжкі і адказны абавязак літаратуры.

Першае апавяданне пісьменніка «У снежнай пустыні» (1944—1946) мела ўжо даволі стройную структуру пераканаўчых псіхалагічных і бытавых рэалій, цікавых эмацыянальных падрабязнасцей, напісана было на надзённу тэму, несла гуманістычную ідэю высякародства і таварыства і нават па прызнанні сённяшняй крытыкі лічыцца—зусім, дарэчы, справядліва—добрым твораў.

Але тады яно не было яшчэ твораў шамякініскім, калі мець на ўвазе таго І. Шамякіна, якога чытач ведае сёння і творчай індывідуальнасць якога складалася перш за ўсё ў выніку раз-

У НЯСПЫННЫМ

Гэтыя словы набылі сімвалічны характар. Беларусы будаваліся. Сягонняшнім днём мы бачым грандыёзныя вынікі гэтага будаўніцтва ва ўсіх галінах жыцця народа: у яго гаспадарцы, у яго культуры, у яго побыце. Мы бачым гэтыя вынікі і на багатых калгасных нівах, і ў гіганцкіх маштабах росту нашай індустрыі, і ў шматгранных здбытках нашай нацыянальнай культуры. Не так даўно ўрачыста адсвяткавалі мы пяцідзiesiąцігоддзе з дня заснавання нашай рэспублікі. Некаторыя нашы тэатры, выдавецтвы, газеты, часопісы, паасобныя культурныя ўстановы адзначылі свае паўвекавыя юбілеі. І юбілей Івана Шамякіна—гэта з'ява, неад'емная ад росту і росквіту нашай краіны, яе народа, яе культуры.

Некалі літаратурныя юбілеі былі даволі рэдкімі з'явамі на Беларусі. А цяпер? У наступным месцы мы адначым пяцідзiesiąцігоддзе з дня нараджэння Івана

Мележа. На падыходзе, можна сказаць, сямідзiesiąціпяцігоддзе Кандрата Кандратавіча Крапівы. А юбілеі Васіля Віткі, Аляксея Зарыцкага, Анатоля Астрэй, Сцяпана Александровіча, Янкі Журба, Янкі Лучыны, Максіма Багдановіча, памятных дат, звязаных з імёнамі Якуба Коласа, Змітрака Бядулі... Гэта ж у адным толькі годзе! Хіба не сведчыць усё гэта аб тым, што наша беларуская зямля, якая на працягу стагоддзяў лічылася зямлёй бясплоднай, нібы няздатнай да высокай культуры і цывілізацыі, зямлёй, якая нібыта не давала асаблівага поваду спадзявання, што яна здольна «рождать собственных плотонов і быстрых разумом невтонов», у сапраўдчасці аказалася чымсьці падобнай на алмазны россып талентаў. Талентаў самых розных: палітычных і грамадскіх дзеячоў, палкаводцаў, вучоных, слаўных хлебарабоў, будаўнікоў, сталявараў, пісьменнікаў, мастакоў, музыкантаў, педагогаў, выдат-

вітага ўмення лавіць новыя трапяткія праблемы бягучага дня, адкрываць іх упершыню ці амаль што ўпершыню. Апавяданне «У снежнай пустыні» сведчыла толькі пра тое, што ў беларускую літаратуру ідзе здольны працавік.

«Сапраўдны», сённяшні Шамякін, у якога сваё месца ў літаратуры, свой кірунак творчасці, пачаўся з апавесці «Помста» (1945). У гэтым творы заўважаецца ўжо такі паравот зместу, які вядзе да сцвярдзэння і асаблівага, нават публіцыстычнага падкрэслівання вельмі надзённай канкрэтнай ідэі.

Віктар КАВАЛЕНКА

КАЛІ НАТХНЯЕ ЧАС...

Аповесць «Помста» застанецца ў гісторыі беларускай савецкай прозы не з-за рэалістычнай грунтоўнасці апавядальнай манеры (пісьменнік і не імкнуўся да гэтага), а дзякуючы сваёй выразнай гуманістычнай і вельмі надзённай для таго часу ідэі. Твор заклікаў да чалавечнасці і разважлівасці, паэтызаваў высякародства пераможцаў, нагадваў пра неабходнасць разумнага і справядлівага размежавання вйнаватых і невінаватых. О, якой сучаснай, якой надзённай была гэтая ідэя пасля перамогі, калі чакалі разумення і справядлівасці тысячы складаных і забытых чалавечых лёсаў, калі нясперны горыч стратаў, разбурэнняў нярэдка кілаў прывід слязтой помсты, калі гды невмірных пакут і вялікай пралітай крыві прытупілі шмат у каго маральнае пачуццё адказнасці за чалавека. Высякародства патрэбна было і самім пераможцам. Раманенку «ў глыбіні душы было лёгка і радасна», калі ён адмовіўся ад помсты.

Ідэя апавесці, такім чынам, звужалася ў чыста мастацкіх межах, зніжалася да канкрэтных патрэб жыцця, але яшчэ неабходным і высякародным было гэтае звужэнне і зніжэнне. Менавіта сваёй ідэяй «Помста» жыла ўжо ў новым часе, у будучыні.

Аднак «Помста» адкрыла і такую ісціну творчага характару, што публіцыстычная завостранасць зместу і

ўмоўнасць формы ў сур'ёзным мастацкім творы маюць крытычныя межы развіцця, за якімі знікае пераканалнасць малюнка, рэальным становіцца адрыў ад жыцця.

Мабыць, пісьменнік адчуў гэта. Прынамсі, у рамане «Глыбокая плынь» (1949) ён не развіваў галоўную стыльвую лінію «Помсты», а імкнуўся ўсяляк «зазямліць» дзеянне, не адмаўляючыся ад яго дынамічнасці і драматызму. Пачынаючы з рамана «Глыбокая плынь», І. Шамякін упушчана становіцца на той шлях, які раскрывае галоўную стыльвую сутнасць яго творчасці—пошукі сродкаў жыццёва натуральнага мастацкага ўвасаблення публіцыстычна завостранай новай і надзённай грамадскай праблемы.

Выходзіць, І. Шамякін адыходзіць ад рэалістычнай грунтоўнасці да ўмоўнасці, каб зноў вярнуцца назад. У нейкай ступені гэта так. Але гэты зварот адбываецца ўжо на нейкім новым узроўні, ён дыктуецца індывідуальнай творчай пазіцыяй пісьменніка, якая ўжо складваецца. Умоўнасць зусім не знікае, яна пераўтвараецца, шукае натуральнага зліцця з рэалістычнай верагоднасцю. Вось эпізод з рамана, у якім апісваецца, як Карп Маеўскі, шукаючы Кулеша па заданні партызан, выпадакова знаходзіць яго ў сваёй жонкі Палагелі. Умоўны гэты эпізод ці рэалістычны? Можна сказаць і так і гэтак. Мы адчуваем прысутнасць тут умоўнасці (шчаслівая гэтая выпадковасць лёгка здымае ўсе складанасці ў асабістым лёсе Карпа), але адчуваем ледзь-ледзь, не да канца верачы сабе, бо ведаем, што ў жыцці такія выпадковасці здараюцца. Гэты эпізод жыццёва пераканаўчы, хоць і драматычна ўскладнены. Ён тыпова шамякініскі і можа служыць тыповым прыкладам стыльвога ладу творчых пісьменніка. Умоўнасць і верагоднасць ужо не супроцьпастаўляюцца, а зліваюцца, ствараючы жывы і праўдзвы малюнак.

Не ўсё, вядома, адразу ўдавалася І. Шамякіну на такім высокім мастацкім узроўні, як у прыгадаўным эпізодзе. Але імкненне да рэалістычнай верагоднасці і праўдзвасці якраз дало магчымасць паказаць займальна шмат праўдзвых момантаў з партызанскага жыцця і барацьбы на акупіраванай тэрыторыі.

Уражвае ў самым пачатку рамана ўжо тое, што Таццяна Маеўская, галоўная гераіня, калі пачалася вайна, стараецца хутчэй дабрацца да дому, да бацькі. Значнасць гэтага моманту была ў тым, што ў шмат якіх творах пра партызан (і ў апавяданні самога Шамякіна «Наташа» таксама) героі ўцякалі з дому на вайну. Хоць на хвілю застацца дома для іх азначала папасць ў здраднікі. Паступова літаратура зрабіла адкрыццё, што партызанская барацьба не была б такая паспяхова, калі б усе яе ўдзельнікі адрываліся ад дому, калі б яна не ішла таксама «пад стрэхамі» роднымі. І. Шамякін—адзін з першых пісьменнікаў, якія адчулі і зразумелі, што кожны будучы партызанскі баец павінен быў спачатку замацавацца ў побыце, у жыцці ў існуючую рэчаіснасць, увайсці ў яе вельмі натуральна, каб пасля паспяхова змагацца.

Наватарскія рысы «Глыбокай плыні» выявіліся і ў тым, што ў ёй палічына падрываўся максімалізм у патрабаваннях да магчымасцей чалавека, характэрны для шмат якіх твораў на партызанскую тэму, дзе кожны герой на меншае чым вялікі подзвіг не разменьваўся.

Раман «Глыбокая плынь» сцвярджаў разуменне складанасці жыцця і барацьбы на часова акупіраванай тэ-

ПОСТУПЕ

Міхась ЛЫНЬКОЎ

ных прадстаўнікоў усіх галін чалавечай дзейнасці. Чаму ж здарылася такое? Прычынай таму была вялікая пралетарская рэвалюцыя, мудрае ленынскае слова, гераічныя намаганні ленынскай партыі і народа, іх самаадданая праца. Іменна яны ператварылі былыя балотныя і лясныя абшары, былію беспрасветную глухамань Беларусі ў светлае і прасторнае поле дзейнасці для чалавека, стварылі найлепшыя ўмовы для яго паўнакроўнага творчага жыцця. Сёння беларусы мабілізуюць свае сілы і здольнасці, каб дастойна сустрэць чарговы з'езд партыі, якая выведзе і беларускі народ на светлыя прасторы новага жыццёбудуўніцтва.

Кажучы пра творчасць Івана Шамякіна, аднаго з нашых лепшых пісьменнікаў, трэба ў першую чаргу спыніцца на яго выключнай працаздольнасці. Сапраўды, за кароткі параўнаўча час ён напісаў шмат буйных твораў—рамануў, аповес-

цей, некалькі кніжак аповяданняў. Ім створаны некалькі п'ес, кінасцэнарыяў. Толькі-толькі што апублікавана яго кіна-аповесць «Эшалон у Германію». Такой працаздольнасці, такой адданасці працы, любові да яе, майстэрству трапнай кампазіцыі, займальнасці твора (займальнасці ў лепшым сэнсе гэтага слова) можна толькі шчыра пазаздросціць і пажадаць такіх якасцей кожнаму нашаму пісьменніку. Тым больш, што ўсё з напісаннага нашым юбілярам—не скараспелкі, не аднадзёнкі, не адліскі. Гэта сур'ёзныя творы, якія з'явіліся ў выніку грунтоўнага вывучэння жыцця, яго глыбінных працэсаў, іменна тых глыбкіх плыняў, тых кікіпучых і светлых крыніц, у якіх пульсуе, фарміруецца, выкрystalізоўваецца наша сучаснасць. Іван Шамякін арганічна звязаны з жыццём народа, з яго інтэрэсамі і запатрабаваннямі. Таму і творчасць яго, творчасць пісьменніка-камуніста, пісьменніка-грамадзяніна, вылу-

чаецца сапраўднай партыйнасцю і народнасцю.

Іван Шамякін—добры грамадскі працаўнік. Ён дэпутат Вярхоўнага Савета рэспублікі. Ён прымае актыўны ўдзел у партыйным жыцці краіны.

Як член праўленняў Саюзаў пісьменнікаў—рэспубліканскага і ўсесаюзнага і як адзін з сакратароў рэспубліканскага праўлення ён прымае самы непасрэдны ўдзел у літаратурным жыцці, у яго кіраўніцтве. Ён добры таварыш, добры сем'янін, прыемна спалучае ў сваёй асобе харошыя прафесійныя і чалавечыя якасці.

Гэта не значыць, аднак, што ў яго, як пісьменніка, няма аніякіх заган, тых або іншых недахопаў. Хаця па традыцыйных юбілейных цырыманіялаў усяго больш уживаюцца такія рэчы, як фіміямы і ялеі, я думаю, што ад нашага юбіляра нічога не ўбавіцца, калі прыгадаць і яго некаторыя адрэзкі. Трапляліся часам, праўда рэдка, такія, не прадуманыя да канца, напісаныя ў спешцы творы, як «Ах Міхаліна, Міхаліна...». Справядліва адзначалі рэцэнзенты, што пісьменнік часам абыходзіў ласкай сваіх асобных герояў, не абмалёўваў іх на поўную моц

сваіх здольнасцей і таленту. Мелі месца моўныя пагрэшнасці. Нават не пагрэшнасці ў вузкім сэнсе гэтага слова, а недастатковае ўжыванне ў невычэрпным багацці жывога слова народнай мовы, мовы трапнай, яркай, вобразнай, глыбока эмацыянальнай.

Такі, коратка кажучы, наш юбіляр, пісьменнік—лаўрэат дзяржаўных прэмій—саюзнай і рэспубліканскай, які не спачвае на заслужаных лаўрах, які ў заўсёдным пошуку, у заўсёдным творчай працы. Пажадаем жа яму, каб ён і далей ішоў сваім цвёрдым і няспынным крокам, каб і надалей з такім жа глыбокім пранікненнем у складаны духоўны свет чалавека, з той жа назіральнасцю, з той жа душэўнай далікатнасцю, якія паказаў ён у невялічкай навеле «Матчыны рукі», будаваў ён свае аповяданні, апавесці і раманы. Каб у тых будучых творах яшчэ больш адчуваў мы жывое дыханне нашай эпохі з яе высокай культуры, з яе гістарычнымі перамогамі—сацыяльнымі і тэхнічнымі. Каб, ствараючы новыя культурныя каштоўнасці для народа, дастойна ўслаўляў яго працоўныя подзвігі, яго барацьбу за камуністычную будучыню, будучыню народа і ўсяго чалавецтва...

рыторыі якраз у той час, калі ў грамадстве ішло інтэнсіўнае асэнсаванне не толькі ўжо гістарычна ваеннага, але сацыяльнага і духоўнага значэння партызанскага руху. Сапраўды, галоўны герой «Глыбокай плыні»—народ. Не І. Шамякін адкрыў гэтага героя, але ён імкнуўся паказаць яго ў праўдзвым і пераканаўчым вобразе.

Раман «У добры час» (1952) яшчэ больш набліжаўся да сучаснасці. Надзённасць грамадскага жыцця ўваходзіла ў яго непасрэдна.

Сюжэт рамана традыцыйны для прозы тых гадоў, калі ён пісаўся—зварот дэмабілізаванага салдата дамоў пасля шматгадовай адлукі. Вельмі часта зварот гэты ў тагачаснай літаратуры выглядаў ідылічным, нягледзячы на тое, што ў роднай вёсцы герой заставаў разбуранні і нястачы, бо сам вяртаўся такім псіхалагічна, якім быў некалі. Заслуга І. Шамякіна ў тым, што ён, мабыць, першы пісьменнік, які заўважыў і паказаў псіхалагічную драму ў звароце салдата дамоў. У аснове канфілікту паміж Максімам Лескаўцом і каханай Мамай, якая чакала яго аж шасць гадоў і якую Максім, вярнуўшыся, адвергнуў, вельмі жыццёвая і ў той час і надзённая сітуацыя. У час, калі шмат якія творы абыходзілі рэальныя цяжкасці ў жыцці калгаснай вёскі, І. Шамякін заўважыў некаторыя з тых праблем, якія пазней сталі прадметам спецыяльнай увагі партыі. І ўрада. У разрыве Максіма з Мамай, разрыве як быццам прама нематываваным, які шмат даставіў клопатаў крытыкам, крылася адгадка, пакуль што толькі псіхалагічная, некаторых непажаданых з'яў, характэрных для калгаснай вёскі напярэдадні ХХ з'езда КПСС. Створаны ў часы панавання «тэорыі бесканфліктнасці» раман «У добры час» меў асобныя вострыя драматычныя моманты, яго змест не быў зусім ужо бесканфліктны і бестурботны.

Раман «Крыніцы» (1956) ужо смела і адкрыта ўмешваўся па фасам свайго зместу ў ход грамадскага жыцця. У ім даследуецца тыповая сітуацыя таго часу, калі пісаўся раман,—барацьба двух супроцьлеглых тэндэнцый светаразумлення. Адну з іх увасабляе Бародка—чалавек з бюракратычна-чыноўніцкай псіхалогіяй, маніяй уласнай велічы, а другую—Лемяшэвіч, які імкнецца ісці ў нагу з часам.

Раман «Крыніцы» вызначаўся, як гэта цяпер добра відаць, дакладнай у часе сацыяльнай і псіхалагічнай характарыстыкай станоўчага героя, барацьбіта за новае. У вельмі многіх творах, у якіх паказвалася барацьба новага са старым, ідэалізаваўся вобраз барацьбіта за новае, чыста літаратурна, адвольна, без суданосін з жыццём перабольшвалася яго здольнасці і магчымасці. І. Шамякін, да гонару пісьменніка, адчуў некаторую сацыяльную стрыманасць свайго героя і паказаў Лемяшэвіча без ідэалізацыі, па яго патэнцыях такім, якім падобны сацыяльны тып быў тады ў сапраўднасці. У Лемяшэвічы, калі раман выйшаў у свет, не магла не пасяроджыць адсутнасць баявой ініцыятывы, хоць ён хадзіў у барацьбітах. Ён толькі тады адважваецца на супроцьдзеянне Бародку, калі той нахабна актыўны.

Здаецца, цяпер само жыццё паказала, што Лемяшэвіч у барацьбе за новае мог рабіць роўна столькі, на колькі здатны быў чалавек тагачаснага ўзроўню грамадскай сядомасці. Вядома, у сутыкненні Лемяшэвіча з Бародкам выяўляецца яго грамадзянская пазіцыя, але ў гэтай сваёй пазіцыі ён так і не здолеў падняцца ад

«дуэлі» з Бародкам па канкрэтных, часта нязначных, арганізацыйных справах да выпрацоўкі закончанай і канкрэтнай сістэмы поглядаў паслядоўнага барацьбіта за новае. Паказаўшы свайго героя не горшым і не лепшым, чым ён быў у самім жыцці, І. Шамякін выявіў зайздросную якасць раманіста—здольнасць чуць глыбіннае дыханне часу.

Асобныя рысы Лемяшэвіча як сацыяльнага тыпу наследуе Шыковіч—герой рамана «Сэрца на далоні» (1963). З нейкай доляй дапушчэння можна сказаць, што Шыковіч—гэта Лемяшэвіч праз пяць-шэсць гадоў. Маючы, як і Лемяшэвіч, шмат станоўчых рыс, ён паўтарае яго недахопы—недастатковую актыўнасць і паслядоўнасць у барацьбе за новае. Барацьба Шыковіча з Гуканам—бюракратам і кар'ерыстам—часам нагадвае звычайную цяганіну.

Але ў новым рамане пісьменнік ужо бачыць і раскрывае канкрэтную прычыну такіх паводзін свайго героя. Шыковіч—як характар, як тып склаўся не без уздзеяння гуканаў. Адсюль і яго неспаслядоўнасць і нерашучасць.

Раман «Сэрца на далоні» з'явіўся крокам наперад у творчай біяграфіі пісьменніка яшчэ і таму, што ён іматпраблемны. Калі «Крыніцы» не пасрэдна павернулы да сучаснасці па сутнасці толькі адной сюжэтнай лініі Лемяшэвіча—Бародкі, то «Сэрца на далоні»—цэлае «в'язьмо» складаных надзённых грамадскіх праблем.

І. Шамякін як пісьменнік сучаснай тэмы добра ведае, што сучаснасць—гэта працяг мінулага, а мінулае—пачатак сучаснасці. Каб яшчэ глыбей пранікнуць у сучасныя праблемы, пісьменнік вельмі ўважліва да таго, што стала гісторыяй. Наглядаецца своеасаблівае «чаргаванне» яго увагі то да сучаснасці, то да мінулага не толькі ў межах аднаго твора, але і ва ўсёй творчасці наогул. Раманы, апавесці, аповяданні на сучасную тэму нібы суправаджаюцца, абрастаюць творами—«спадарожнікамі» пра мінулае, якія маюць, вядома, самастойнае значэнне. Раман «Трывожнае пчасце» (1965), які складаецца з апавесцяў «Непаўторная вясна», «Начныя зарніцы», «Агонь і снег», «Пошукі сустрэчы» і «Мост», прысвечаны даўно перажытаму і ўбачанаму. Не цяжка заўважыць, што існуе змястоўная і ідэйная сувязь паміж гэтымі апавесцямі і амаль што ўсім творами пісьменніка пра сучаснасць. Веданне мінулага ў І. Шамякіна не абстрактна-філасофскае, а таксама мастацка-праблемнае, што абавстае зрон пісьменніка—даследчыка сучаснасці.

Самы значны твор І. Шамякіна апошніх гадоў—раман «Снежныя зімы» (1968). Ён яшчэ раз засведчыў, з якой імклівацю здольны гэты пісьменнік урывацца ў сённяшнюю яву, з якой выдатнай дакладнасцю выхопліваюцца ім адтуль тыповыя характары, праз эвалюцыю якіх пераканаўча раскрываюцца важнейшыя канфілікты бягучага дня.

Галоўны герой рамана Антанюк—персанаж на дзіва жывы і тыповы менавіта для сённяшняга моманту. Ён пастаўлены пісьменнікам у такую моцную «кантэкстаў» сувязь з грамадскім жыццём, што па яго паводзінах і думках можна меркаваць, куды рухаецца наш час.

Хоць Антанюк, безумоўна, станючы герой пісьменніка, як Лемяшэвіч і Шыковіч, але, мабыць, з параўнаным характару Антанюка з характарамі яго папярэднікаў не будзе ніякага сэнсу, бо ён далей нашмат ад іх, чым кожны з іх адзін ад другога. Пісьменнік адкрыў свайго станю-

чага героя ў асяроддзі людзей кіруючага апарата, да якога ў папярэдніх раманах належалі і адмоўныя героі Бародка і Гукана.

Параўноўваць вобраз Антанюка з вобразамі Лемяшэвіча і Шыковіча будзе элементарна няправільна ўжо хоць бы з тае прычыны, што ён не бярэ на сябе і не збіраецца браць функцыі барацьбіта са старым у імя нейкіх новых ідэалаў. Такіх персапажаў у «Снежных зімах» зусім няма. Антанюк—просты, звычайны чалавек, хоць і займае высокую пасаду. Ён заўсёды быў дысцыплінаваны служачы. І толькі адзін раз выказаў прафесійную кампетэнтнасць, абараняючы травасеянне. За гэта яго знялі з пасады і паслалі яшчэ маладога, працаздольнага на пенсію. А калі пасля ўсе прызначылі—і тыя, хто здымаў Антанюка з пасады—таксама,—што ён адстойваў правільнае меркаванне, яго на ранейшую пасаду не прымаюць усёроўна, хоць думкі Антанюка па пытаннях травасеяння скарыстоўваюць у дакладах і выдаюць за свае.

Вось гэтую супярэчнасць, відавочную «нелогічнасць» падзей вакол асобы Антанюка і разглядае з мастацка-даследчыцкім прыцэлам І. Шамякін. А таксама—лёс самога героя, які ўблытаўся ў гэтыя падзеі.

Праціўнікі Антанюка—яго ж былы сябры па службе. У сваіх грамадскіх паводзінах яны нечым вельмі істотным нагадваюць знакамітага Грацыянскага з рамана Л. Ляонава «Рускі лес». І. Шамякін паказаў, што падобны тып людзей, змяніўшыся і прыстасаваліся да новых умоў, жыве і гэтак жа шкодзіць усенароднай справе. Для праціўнікаў Антанюка, як і для Грацыянскага, зусім не важна, робяць яны правільна ці не. Для іх важней трымаць нос па ветры. Сёння яны могуць гаварыць адно, а заўтра—супроцьлеглае, але паказваюць, што яны заўсёды стаяць на правільнай пазіцыі. І жывуць яны не гэтак са сваёй працы, як з таго, што даюць, як і Грацыянскі, «правільныя» ўказанні. Правата Антанюка для іх зусім недастатковы фактар, каб прыняць яго назад на працу. Хай у яго будзе ў сто разоў болей праваты, яны усёроўна яго не прымуць, калі гэта будзе залежаць толькі ад іх, бо, зрабіўшы адзін раз не так, як яны, ён застаўся для іх назаўсёды падазроным чалавекам, нягледзячы на яго былыя заслугі і былое сяброўства.

У сутыкненні са сваімі праціўнікамі перамога Антанюка толькі маральная. Дабіцца, каб яго прынялі на ранейшую пасаду, ён так і не здолеў. Гэтым пісьменнік падкрэслівае, якім сур'ёзным і важным у грамадскім значэнні з'яўляецца канфілікт, раскрыты ў рамане. «Снежныя зімы» ці не адзіны раман пісьменніка, які заканчваецца не зусім шчасліва.

Узрасла ўменне пісьменніка адлюстроўваць у мастацкім творы бягучы дзень нашага жыцця. Характары і калізіі сталі больш верагоднымі і натуральнымі. У стварэнні пэтыкі рамана на сучасную тэму І. Шамякін ўнёс вельмі важны і арыгнальны ўклад.

Пісьменніку спаўняецца пяцьдзесят гадоў. Гэта пара росквіту таленту. Будзем спадзявацца, што яшчэ шматшмат разоў у яго творах з'явіцца перадчытачом хваляючы вобраз бягучага часу, з'явіцца ва ўсёй выразнасці і складанасці, ва ўсёй філасофскай асэнсаванасці і глыбіні, каб памогчы жыць і змагацца за светлыя ідэалы жыцця.

НА МОВАХ СВЕТУ...

У МІНУЛЫМ годзе ў Львоўскай карцінай галерэі адбылася персанальная выстаўка работ украінскай мастачкі Соф'і Корбут. Спрод шматлікіх твораў, паказаных на выстаўцы, гледачоў уразіла графічная сэр'я «Бухенвальдскі злон».

Гэтая сэр'я, як гаворыць сама мастачка, з'явілася ў яе пад уражаннем ад знаёмства з паэмай народнага паэта Беларусі Пётруся Броўкі «Мяці».

«Знаходзячыся пад моцным уражаннем ад грачытаннага, — піша ў лісце ў рэдакцыю мастачка, — я не магла не стварыць сэр'ю гравюр на тэму вялікага чалавечага гора...».

Прапануем увазе чытачоў некалькі гравюр названай сэр'і.

ПАМ'ЯЦІ В. Ф. ФЭДАРАВА

Памёр Васіль Фэдаравіч Фэдарав. Ён прыйшоў да нас, у Рунскі драматычны тэатр імя Горькага, у пачатку 50-х гадоў. Гэта былі шчаслівыя гады. Сустрэча з такім бліскучым рэжысёрскім талентам і чужым чалавекам непазнававаўся для нас. Наступіла пара росквіту тэатра. Кожная рэпетыцыя з Васілём Фэдаравічам узбагачала, давала новыя сілы, усяляла веру. У выбары рэпертуару альбо анцэра на тую ці іншую ролю ён быў бескампрамісны, назат жорсткі. Яго не лягла было ўгаварыць узяць тую ці іншую п'есу да пастаноўкі на якой бы там ні было «цярпелі» меркаваннях.

Нам пашчасціла іграць

у спектаклях, якія паставіў Васіль Фэдаравіч і якія карысталіся прызнаннем у гледачоў не толькі тут, у Беларусі, але і ў Маскве: «Варавары», «Кароль Лір», «Мішчане», «Шанкалы», «Брэсцкая крэпасць» і іншыя.

Калі праводзілі ў апошні шлях дарагога чалавеча, дык звычайна кануць, што ён застаецца ў памяці. Нам жа здаецца, што Васіль Фэдаравіч проста жыве ў кожным з нас — так многа ён даў нам, ацэнкам рускай сцэны ў Мінску, так шчыра вучыў, такі патрэбны нам на ўсё жыццё.

Ільза і Іосіф Пакштанаўны, заслужаныя артысты БССР.

Міністэрства культуры БССР глыбока смуткуе з прычыны смерці народнага артыста БССР Васіля Фэдаравіча Фэдаравіча і выказвае спачуванне родным і блізім набокчыка.

Календзю Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра імя М. Горькага глыбока смуткуе з прычыны смерці народнага артыста БССР В. Ф. Фэдаравіча і выказвае глыбокае спачуванне сям'і набокчыка.

Праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Юрасю Свірку з прычыны напатакушага яго гора — смерці бацькі.

ЦЭНТРАЛЬНАЯ плошча сталіцы рэспублікі — месца парадаў, дэманстрацый, народных гулянняў, месца, якое абавязкова наведаюць прыезджыя. Але раён, які прылягае да гэтай плошчы з боку Свіслачы, пакуль што — у антыархітэктурным стане. У святочныя дні цырыманіяльная частка плошчы адгароджваецца ад свайго непрыемнага прадаўжэння шырмай сцягаў. У будзённым ж дні, калі сцягі здымаюцца, стужка фасадаў за партэрным скверыкам выглядае бы нейкая дэкарацыя, пастаўленая для здымак гістарычнага фільма. І калі ансамблі дзвюх іншых асноўных плошчаў горада — плошчы Леніна і плошчы Перамогі — ужо ў асноўным склаліся, дык аблічча Цэнтральнай плошчы нагадвае пярэраву ў агульным ансамблі праспекта.

Таму лёгка зразумець цікаўнасць мінчан, якія чатыры тыдні запар прыходзілі ў будынак гарвыканкома, дзе былі выстаўлены праекты конкурсу на лепшую планіроўку забудовы Цэнтральнай плошчы і плошчы Свабоды. Якім жа бачаць архітэктары новае аблічча сталічнага цэнтра? Што стане на месцы старых будынкаў, якія займаюць схіл пагорка між Цэнтральнай плошчай і Гандлёвай вуліцай? Як улічваюць праекты характар і традыцыі плошчаў? Ці стане архітэктурна-мастацкі вобраз новай плошчы (або, прынамсі, яе галоўных будынкаў) унікальным?

На пытанні гэтыя адказваюць макеты. Праўда, мова макетаў даволі ўмоўная, бо ўдзельнікі конкурсу вырашалі, у першую чаргу, горадабудуныя задачы, а характар асобных аб'ёмаў намячаўся імі роўна настолькі, наколькі патрэбна, каб абгрунтаваць свае ідэі.

Конкурс ставіў перад архітэктарамі пэўныя ўмовы: трэба было знайсці канкрэтнае месца для нацыянальнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы і манумента ў гонар 50-годдзя Савецкай улады ў БССР.

Днямі адбылося абмеркаванне вынікаў конкурсу. Усе выступаўшыя адзначалі, што Цэнтральная плошча сталіцы мае ўсе падставы зрабіцца адной з самых цікавых і прыгожых плошчаў краіны, заярталі ўвагу на тое, што трэба беражліва ставіцца да помнікаў гісторыі і архітэктуры, шчыра і па-таварыску абмяркоўвалі здабыткі і выдаткі прапанаваных рашэнняў.

Што ж прапануюць праектанты? Які выгляд, на іх думку, павінны мець Цэнтральная плошча і плошча Свабоды?

Аўтары ўсіх праектаў аднадушна ліквідуюць сквер і жылую забудову ў трохкутніку плошча Свабоды — рака — вуліца Інтэрнацыянальная. З пагорка адкрываецца глыбокая перспектыва на зарэчную частку горада. Тут цікавы рэльеф і раён арганічна ўключаецца ў паласу паркаў і сквераў на берагах Свіслачы, якія ўтвараюць зялёны дыяметр горада. Плошча павялічваецца за лік участка сквера — і на ёй ставіцца названы манумент. У залежнасці ад агульнага кампазіцыйнага рашэння ансамбля аўтары размяшчаюць манумент то па асобнай плошчы, то крыху ўбак ад яе. Ён уяўляе сабой то цэльную скульптуру, то комплекс з некалькіх стэл, то ўзнімаецца на 50-метравую вышыню. У некаторых праектах аблічча манумента наогул не вызначаецца. Месцазнаходжанне яго на плошчы тым не менш указана даволі дакладна.

Толькі праект майстэрні генеральнага плана «Мінскапраекта» прапануе асобнае рашэнне — устанавіць ману-

мент у гонар 50-годдзя Савецкай улады ў БССР на плошчы Свабоды. На маю думку, у такім падыходзе ёсць пэўная логіка. Цэнтральная плошча — пасляваеннае ўтварэнне. Зразумела, манумент ёй да твару. А вось плошча Свабоды — плошча гістарычная. Тут праходзілі рэвалюцыйныя выступленні мінскіх рабочых, мітынгі, агледы і парады чырвонаармейскіх атрадаў. Тут знаходзіцца будынак, у якім працаваў першы Рабоча-Сялянскі ўрад рэспублікі. Сама назва плошчы гаворыць аб тым, што асабліва памятнаму народу.

У рашэнні галоўнага архітэктурнага ансамбля, які завяршае забудову плошчы, конкурс выявіў тры розныя падыходы. Першы: цалкам закрыць плошчу шматпавярховым будынкам гасцініцы (праект БПІ-В). Другі: максімальна адкрыць плошчу, паставіў-

ФАНТАЗІЯ, РАЗЛІК, ПРЫГАЖОСЦЬ

ДОЙЛІДЫ ПРАЕКТУЮЦЬ ЦЭНТР МІНСКА

шы на ёй толькі манумент (праект групы архітэктараў пад кіраўніцтвам Ю. Шпіта). Трэці: паставіць на плошчы дынамічнае збудаванне, якое раскрыве плошчу ў бок ракі і ў бок плошчы Свабоды. Апошні падыход уласцівы большасці праектаў, і распрацоўкі тут аказаліся самымі разнастайнымі.

Але ўсе яны зводзяцца да аднаго істотнага пытання: які характар павінна атрымаць Цэнтральная плошча сталіцы? Ці будзе яна ўрачыстай, прыгожай, ці, наадварот, спакойнай, тэатральнай плошчай? На гэта пытанне ні адзін праект адназначна не адказвае. Відаць таму, што на Цэнтральнай плошчы і побач з ёй засяроджана многа культурна-асветных устаноў — музей Вялікай Айчыннай вайны, Палац прафсаюзаў, глядзельныя залы акруговага Дома афіцэраў, кансерваторыя, тэатр лялек, літаратурны музей Янкі Купалы. Недзе тут трэба знайсці месца для новага будынка тэатра імя Янкі Купалы.

Праект «Белдзяржпраекта» прапануе паставіць на плошчы комплекс будынкаў, якія складаюць высотны вертыкальны аб'ём будынка творчых саюзаў і будынка тэатра; праект БПІ-А — Палац з'ездаў з універсальнай залой; праект БПІ-Б — будынак тэатра, які абдымаюць два ўвогнутыя высотныя аб'ёмы, між якімі знаходзіцца ўваход у залу на 5 тысяч месцаў; праект Мінскага філіяла ЦНІ горадабудуныцтва — будынак кінаканцэртнай залы на 4 тысячы месцаў; праект калектыву архітэктараў архітэктурнай майстэрні № 5 «Мінскапраекта» — будынак культурна-асветных устаноў у комплексе з высотнай гасцініцай; праект майстэрні генеральнага плана «Мінскапраекта» — будынак тэатра. Як відаць, палавіна праектаў размяшчаюць тэатр на плошчы, г. зн. будынак тэатра па архітэктурнай значнасці прэтэндуе на адно з першых месцаў у горадзе, а плошча ў большай ці меншай ступені набывае рысы тэатральнай плошчы. У двух праектах будынак тэатра ўво-

М. ЗАМСКІ

БРАКАНЬЕРЫ

У тую настрываную ноч патрульная машына Савецкага райаддзела міліцыі сталіца рабіла звычайны аб'езд раёна. На адной з вуліц машына абганяла старэнькі «Запарожца». Ці то спрацавала міліцэйская інтуіцыя, ці то здаўся падазронным надта запаволены бег легкавінкі, але праз хвіліну старшыня Чахоўскі трымаў у руках шаферскае пасведчанне на імя Кашалевіча Іосіфа Міхайлавіча.

Засірднушы ў машыну, міліцыянер

адзначыў пра сябе, што чацвёртае па сажыраў, адпраўляючыся ў рэйс, менш за ўсё думалі пра камфорт. «Запарожца» (старога ўзору) ледзь не пад самы дах быў завалены рукамі, мяхамі, стрэльбамі.

— Што візеце?

— Мы з палівання.

Праз дзесяць мінут паліцэйскія паказвалі свае трафей і аддзяленні міліцыі. Мяхі і рукавікі былі набіты ласным мясам. Дазволу на адстрэл лася ў іх не аказалася. Быў складзены акт, які паклаў пачатак пухлянай папцы следчай справы...

Не будзем стамляць чытача пераказам усіх перыпетыяў следства, якое вялося даволі доўга. Прывядзём толькі адзін дакумент.

«Участковы інспектар Старадарожскага раённага аддзела ўнутраных спраў (лось быў забіты на тэрыторыі гэтага раёна). — М. З.) малодшы лейтэнант міліцыі Нацёл, разгледзеўшы сабраныя матэрыялы правяркі, устанавіў, што 22 кастрычніка 1970 года жыхары г. Мінска грамадзяне В. Карніловіч, В. Статкевіч, В. Зубараў, І. Кашалевіч на аўтамашыне «Запарожца» паехалі ва ўрочышча «Возера Скачальскае» на паліванне. У гэтым урочышчы яны забілі лася, мяса па-

дзялілі паміж сабой і паехалі ў Мінск, дзе былі затрыманы.

Вышэйназваныя грамадзяне катэгорычна адмаўляюць свой удзел у адстрэле лася, але рэчаўныя доказы: стрэльбы з патронамі, заражанымі жаконам, кулям і карчечку, сякеры, нажы сведчаць пра тое, што яны палівалі на буйнога звера».

Я чытаў паказанні герояў гэтай прыгожай гісторыі, дадзеныя следчым органам у Мінску і Старых Дарогах, чытаў і дзіву даваўся, як вылузваліся яны са скуры, або схавалі нанцы ў задку.

Яны не забавалі лася дый годзе. Адкуль мяса? Знайшлі тушу ў лесе і рашылі забраць, каб дабра не прапа-ла.

Магло, відаць, здарыцца і такое. Толькі чаму яны так блытаюцца ў сваіх паказаннях, чаму кожны раз паяўлялася новая версія?

Пра гэта я спытаў В. Карніловіча.

— Разумею, спалохаліся міліцыі, таму і плялі абшэ, — гаворыць ён, не міргаючы вокам. — Вунь я спачатку раскажыў, што заканаў у лесе ласіную галаву і вантробы, а прызнацца, я іх у вочы не бачыў, бо калі мы падыйшлі, дык ласіная туша была без галавы...

— Але ж па існуючых правілах, вы павінны былі заявіць у міліцыю аб знойдзенай тушы...

— Пасквалічалі, — прызнаецца Карніловіч. — Тут сята падыходзіла, хацелася мяса прыпасці.

Дадам — дармовага... Падумалася — скажы зараз Карніловічу, што для яго сумленне — катэгорыя абстрактная, пакрыўдзіцца. Да смерці пакрыўдзіцца. Як і яго хаўруснік.

Дарэчы, прыспела раскажаць пра ўсю кампанію больш падрабязна. Трое працуюць на заводзе імя Вавілава. В. Карніловіч — інжынер-канструктар, В. Статкевіч — майстар, І. Кашалевіч — слесар. Чацвёрты — В. Зубараў — рабочы доследнага завода Інстытута цепламасаабмену АН БССР.

Быў я на заводзе імя Вавілава, гутарыў з кіраўнікамі заўкома. Так, яны ведаюць пра выпадак (міліцыя прыслала паперку), але раздуваць гэтую гісторыю ў нейкае ЦП, на іх думку, не варта, тым больш, што хлопцы працуюць няблага і актыўна ўдзельнічаюць у грамадскім жыцці. Скажам, той жа Статкевіч — намеснік старшыні заводскага таварыства паліцэйскіх і рыбаловаў, якое тут налічвае больш за 90 чалавек.

ЯШЧЭ РАЗ ПРА СПЕКТАКЛЬ ТЭАТРА ЮНАГА ГЛЕДАЧА

дзіцца на плошчы Свабоды непадалёк ад царквы (праекты БПІ-А і АКМ-5 «Мінспраекта»). Плошча невялікая, зручная, утульная і маштабы тэатра адпавядаюць яе прастору.

Апрача таго, цікавыя тэатральныя плошчаў у свеце многа, ператварэнне Цэнтральнай плошчы Мінска ў тэатральную плошчу не прынясе, мне думецца, ёй яркай індывідуальнасці, не зробіць ансамбль плошчы самастойным і непаўторным.

Выклікаюць цікавасць праекты, якія падкрэсліваюць ролю Цэнтральнай плошчы, як форуму рэспубліканскага значэння, і развіваюць яе прастору ў глыбіню. Праект групы архітэктараў, якіх узначальвае Ю. Шпіт, выказвае гэта развіццё манументальнай лясвіцы па схіле пагорка з актыўным выходам на Паркавую зону горада вакол Свіслачы.

Усе аўтары праектаў палічылі неабходным увесці ў ансамбль забудовы Цэнтральнай плошчы высотныя аб'ёмы. Гэта або прамое ўключэнне іх у ансамбль, або вертыкалі, зрушаныя да падножжа пагорка, або — дамінанты ў раёне зарэчча. Арганізацыя плошчы, якая мае шырыню 250 метраў і яшчэ большую даўжыню, напэўна, будзе толькі пад сілу 20—30-павярховаму будынку. Аднак ці знойдзецца яму «свой», глыбока «мінскі» вобраз? Што ў ім будзе? Якую функцыянальную нагрузку ён атрымае? Праекты прапануюць размясціць у вертыкальным аб'ёме гасцінцы альбо філіял музея гісторыі Айчынай вайны, альбо творчы саюз, міністэрства культуры і іншы адміністрацыйныя ўстановы. Відавочна, і гэта было адзначана на абмеркаванні конкурсу, што гэтыя прапановы — павярхоўныя.

Цікава прасачыць і такую тэму праектаў, як стварэнне новых музейных комплексаў. Амаль усе праекты прапануюць дабудаваць існуючы будынак музея гісторыі Вялікай Айчынай вайны да лініі Інтэрнацыянальнай вуліцы і па ёй уніз, каб закрыць непрыгожы фасад школы.

У новых памяшканнях размясціць музей 50-годдзя Савецкай улады і гісторыка-краязнаўчы музей (праект «Белдзяржпраекта») або архітэктурны і краязнаўчы музей (праект БПІ-А). Некаторыя праекты намячаюць пасля перасялення купалаўцаў у новы будынак разбурыць стары тэатр. З архітэктурнага пункту гледжання будынак магчыма, не мае яркіх вартасцей: ён пабудаваны ў канцы мінулага стагоддзя, няўдала рэканструкцыя пазбавіла яго індывідуальнасці. Аднак мінчане да яго прывычаліся і палюбілі — гэта адзін са старэйшых будынкаў горада.

У многіх гарадах ёсць збудаванні, якія сталі іх архітэктурнымі сімваламі, надаюць гарадам рысы непаўторнасці. Напрыклад, Эйфелева вежа ў Парыжы, тэлевізійная вежа ў Берліне, будынак тэатра ў Сіндзі, Петрапаўлаўская царква ў Ленінградзе і інш. Конкурсны праект Э. Кірзенкі прысвечаны як раз распрацоўцы будынка, які можа быць архітэктурным сімвалам Мінска.

Задума будынка вызначае яго функцыю як нацыянальнага гістарычнага музея або музея нацыянальнай культуры.

Чым закончыцца конкурс, ці перамога адзін які-небудзь праект, ці лепшыя вартасці кожнага аб'яднаюцца ў калектыўны праект, увасабленне якога ў жыццё зробіць Цэнтральную плошчу Мінска непаўторнай, непаўторнай з плошчамі іншых гарадоў — гэта стане вядома ў бліжэйшы час.

К. ТАРАСАЎ.

Кожная новая і тэм больш удала пастаноўка маладога рэжысёра — з'ява прыемная, радасная. На жаль, і даволі рэдкая, бо падрыхтоўка рэжысуры на Беларусі доўга адставала. Маладыя рэжысёры не прыходзілі на змену старым кадрам. І цяпер яшчэ гэтая праблема не вырашана штучна ізаляваў трэба ўважліва і добра зычліва разглядаць кожную такую пастаноўку.

Як жа была сустрэта пастаноўка Л. Тарасавай «Пэпі Доўгапанчохи» на сцэне тэатра юнага гледача? Дзецьмі вельмі прыхільна, з вялікім захапленнем. Аб гэтым сведчыць радасная, бурная, вясёлая і ўсхваляваная рэакцыя залы на ўсё, што робіцца на сцэне, тая атмасфера сапраўднага свята, якая пануе ў час прадстаўлення.

Што датычыць прэсы, то скажу шчыра: нельга пагадзіцца з артыкулам пад прэтэнцыйным загалоўкам «Жартуйце! Павойшта ж пацінаць?» Г. Трэстмана і К. Хадзеева (газета «Літаратура і мастацтва», 15 студзеня 1971 г.), надрукаваным праз два месяцы пасля прэм'еры.

Аўтары данараюць пастаноўку за адступленне ад кнігі. Яны пішуць: «Пэпі — не тая, што ў Ліндгрэна, «аўтары і тэатр не прыменілі ў кнізе Ліндгрэна філасофіі і паэзіі», «тэатр з кнігі старае эксцэнтрычную камедыю», «павойшта ж такі кірунак надаваць добрай кніжцы» і г. д. Прыгадваю, што тэатрам пастаўлена не кніга, а п'еса С. Лунгіна і І. Нусінава, напісаная па матывах апавесці Астрыд Ліндгрэна. Ніколі не бывае і не можа быць так, каб тэатральная інсцэніроўка праявіла творца, а тым больш п'еса знісала «спі матывах», цалкам адпавядала кнізе, і таму наўрад ці трэба, рацёнваючы спектакль, увесць час аглядацца на кнігу, прыдаірава параўноўваючы з ёю тое, што робіцца на сцэне. Кніга з'яўляецца толькі першаасноўнай, ад якой адступілі аўтары п'есы і спектакля. Кніга дала асноўны змест і асноўных герояў. Усё астатняе — сцэнічная трансфармацыя зместу, паслядоўнасць і ўзаемазвязь падзей, адекватнасць асобных эпізодаў, ці з'яўленне новых, якіх не было ў апавесці, — усё гэта ад драматургі, ад тэатра. І такім спектакль і трэба разглядаць — у яго новай якасці яго самастойны твор, а не яго набор сцэнічных ілюстрацый да кнігі.

Неразумела, якімі меркаваннямі кіраваліся аўтары артыкула, калі з усяго пастановачнага калектыву вылучылі асобна ма-

стака В. Тарасова, «які не здрадзіў кнізе», «схапіў сутнасць і дух кнігі, застаўся верным ёй да канца». Толькі для мастака яны зрабілі выключэнне, толькі яго рабоче далі высокую ацэнку. І сапраўды, мастак В. Тарасаў такую ацэнку цалкам заслужоўвае, але крытыкі спрабуюць штучна ізаляваць афармленне ад задумкі і вырашэння спектакля ў цэлым. Ніколі не варта супрацьпастаўляць мастака рэжысёру-пастаноўшчыку, бо яны часцей за ўсё саюзнікі. І ў гэтым спектаклі мастацкае афармленне сугучнае рэжысёрскай задумке, тут радуе арганічная цэласнасць усіх кампанентаў відовішча.

«Пэпі Доўгапанчоха» — вясёлае, яркае, дасцігнае, эксцэнтрычнае відовішча, вырашанае ў плане дзіцячай гульні. Ёсць у спектаклі і элементы цырка, народнага тэатра як у мастацкім афармленні, так і ў манеры акцёрскага выканання. Змест п'есы асвятляецца з дзіцячага пункту гледжання, падзеі падаюцца праз дзіцячае ўспрыманне. Увесь спектакль праходзіць у добрым тэмпе і зладжаным рытме.

Гарэзліва, жвава дзіўчынка Пэпі (Ю. Па-

лосіна) з'яўляецца перад гледачамі нечакана. Яна шумна бяжыць на сцэну праз залу. Кароткія рыжыя коскі тырчаць у розны бак, вясёлы твар расплываецца ў шырокай, шчырай і добразычлівай усмешцы. У праходзе між радамі Пэпі імкліва знаёміцца з публікай, гучна вітаецца, закідае дзяцей загадкамі і адразу робіцца іх добрай сяброўкай, любімцай. З першых слоў Пэпі ўстанаўліваецца трывалы, сардэчны кантакт паміж гледачамі і выканаўцамі, які не спыняецца да самага канца, нідзе не парушаецца ці на хвіліну.

Тут варта сказаць, што наўмыслены спробы маралізавання, сур'ёзнага дыдактычнага, навукальнага тэндэнцыя ў такім вясёлым спектаклі былі б зусім недарэчнымі. Юныя гледачы самі ведаюць і разумеюць, што Пэпі — добрая дзіўчынка і што ўсе яе гарэзлівыя выхадкі, сляхнасці да жарту, насмешкі, да містыфікацыі, да малай наўняй хітрысці — ад ікравасці, ад захаплення жыццём ад іптучай энергіі і нястрымнай фантазіі.

У спектаклі шмат цікавых, дасціпных выдумак, у якіх праўдзюцца тонкі гумар і добры мастацкі густ пастаноўшчыка, шмат сцэнак, пэвальных інтэрмедый, якіх няма ні ў п'есе, ні ў апавесці. І ўсё гэта цэласна, усё арганічна, непасрэдна, каларытна, усё на месцы і усё лагічна выцякае адно з аднаго. Цудоўная гульня жулі-

каў і паліцэйскага «ў пчолюк». Гэта — «гульня ў гульні». А сцэна прыверкі білетаў ля ўваходу ў цырк, а сама забава ў цырку з бутафорскім атлетам-аслікам і не менш бутафорскім львом! А «рамонт халадзільніка», які нагадвае сучасныя нашы непаладкі ў бытавым абслугоўванні! А вясёлая гульня «ў хованкі» з марнымі спробамі жулікаў захапіць і вынесці чамадан!..

Проста немагчыма пералічыць усе бліскучыя знаходкі; інтэрмедый і пантомімы, якіх так многа ў спектаклі. Колькі дасцігнасці і непасрэднасці ў гэтых мадэльных сцэнах — у паводзін жулікаў, у траўных рэпліках, імпрывізацыях. Творчая фантазія рэжысёра багатая!..

Жулікі, якія ўцякаюць і паліцэйскі (А. Марцынюк), які іх ловіць, ствараюць выдатнае, амаль неразлучнае трыо. Яны — нібы адно цэлае ў сваім дыялектным адзінстве. Эмацыянальны, «знаходлівы» Крошка Блом (М. Пятроў) і высокі, маўклівы, запаволены ў рухах і недарэчны з выгледу Граміла Карл (В. Урагаў) захоплены радасцю існавання, радасцю свайго сцэнічнага жыцця, яркага і паўнакроўнага. Яны проста купаюцца ў ім. І робіцца ўсё гэта прывабна, тактоўна, далікатна, з добрым пачуццём меры.

Спектакль прасякнуты і паэзіяй, і філасофіяй, і гумарам, і яркай гульнёй фарбаў. Ён — тэатральны ў самым лепшым сэнсе гэтага слова. І самае галоўнае — спектакль актыўна сцвярджае добры пачатак у чалавеку, абуджае выкаародны светлы пачуцці — сардэчнасць, шчырасць, чуласць, дае гледачам радасную, бадзёрую зарадку.

Атмасфера свята пануе і на сцэне, і ў зале. І ўсе трохі імадуць — і юныя гледачы і акцёры, — што свята гэтае значаеца, што трэба ісці дахаты. А мы, дарослыя, думаем: які цудоўны свет дзіцячай гульні, дзіцячай фантазіі, і смутнае, што мы вымушаны былі пачуць яго казаўсёды!

Пастаноўка «Пэпі Доўгапанчохи» — поспех Рэспубліканскага тэатра юнага гледача. Пра гэта і варта было б сказаць рэцэнзентам, нават калі яны бачаць на сцэне і нешта «не з кнігі», паводле якой створаны спектакль.

Віталь ВОЛЬСкі.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Днямі Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі БССР паказваў гледачам прэм'еру апэраты Імрэ Кальмана «Філія Манмартра» (рэжысёр В. Вярбоўскі, дырыжор П. Кірыльчанка, мастак А. Марозаў). На здымку — сцэна са спектакля. У цэнтры Л. Палова-Зубіова ў ролі Вілеты.

Фота Ул. КРУКА.

Я не хачу кідаць цень на ўсіх, але калі трое самых вопытных і ўплывовых членаў таварыства выкрыты як зацяттыя браканьеры, ёсць прычына быць трывогу.

Мабыць, мне ніколі не разумець азарту, калі хочаце — псіхалогі паліўнічага. І ўсё ж я не з тымі, хто лічыць паліўнічае антыгуманнага справай, хто патрабуе паліўнічае наогул забараніць. Тут нешта ад вегетарыянства, а вегетарыянства, на маю думку, гэта часцей толькі поза. Іншая справа, што чалавек, які прышоў у лес са стрэльбай, павінен помніць, што ён — чалавек.

Гэта вельмі важная помніць у наш бурлівы век, у век магутнага наступлення Яе Вялікасці Цывілізацыі. Усё прыдумае чалавечы розум, хто ведае, якія чудны тэхнікі нас чакаюць, толькі ўпэўнены — нічым нельга замяніць глытка чыстага паветра, пошуму лістоў, ранішняй птушчыннай песні.

Трывіяльныя ісціны? Але нехта мудра заўважыў, што самую банальную ісціну трэба паўтараць, налі ў ёй сумняваецца нават адзін чалавек. А тут не адзін. Тут...

Кожны год у рэспубліцы выкрываецца больш тысячы выпадкаў браканьёрства. Выкрываецца. Па ацэнцы работнікаў Упраўлення паліўнічага гаспадаркі Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па ахове прыроды гэта менш палавіны паліўных выпадкаў браканьёрства, астатнія па-

розных прычынах застаюцца нявыкрытымі.

Я пазнаёмлю чытача з некаторымі статыстычнымі дадзенымі (магутная статыстыка не абмінула і гэтую галіну), якія паказваюць браканьёрства, так сказаць, у разрэзе. У 214 выпадках гэта паліўнічае ў забароненых мясцінах (запаведніках, заказніках, зонах адпачынку), у 241 выпадку — паліўнічае ў забаронены час, у 124 выпадку — на забароненыя віды жыбель (ласёў, дзікоў, баброў і г. д.), у 60 выпадках — забароненым спосабам.

А вось сацыяльны партрэт браканьёра. 30 працэнтаў — калгаснікі і рабочыя саўгасаў, столькі ж рабочыя прамысловых прадпрыемстваў, 15 працэнтаў — служачыя, астатнія — работнікі лясной аховы, навучэнцы, студэнты, ёсць нават супрацоўнікі мільцы.

650 з іх, г. зн. 65 працэнтаў злоўжыў за руку браканьёраў (а колькі не злоўжыў?) — члены Таварыства паліўнічых і рыбаловаў.

Ці не занатад гэта нават для васьмідзесяцітысячнай арміі таварыства?

Я гутарыў з камнетэнтным таварыствам з Дзяржаўнага камітэта па

ахове прыроды. Усе яны аднадушныя ў думцы, што такая вялікая армія — вельмі цяжкі, як яны называюць, прэс для нашай фауны.

А прыбаўце да гэтага «прэса» яшчэ такі дзясак, як тысячы так званых падпольных паліўнічых, якія нідзе не ўлічаны. Толькі за апошнія пяць гадоў было выпулена каля 10 тысяч чалавек, якіх паліўнічае, не маючы на гэта дазволу.

Якім мы сабе маюем сённяшняга паліўнічага? Вунь сыходзіць ён з прыгараднага цыгніка, абветраны, у высокіх балонных ботах, зватовых штанах, перапарзаны крыванарык патранташам, з лядташам за спіной, Дальгоп, май любім яго. Праўда, любоў гэтая з нейкай доляй іроніі. Маўляў, дзівак, знайшоў зялятак цэлы дзень бегач па сцягоны за нейкім там зайцам. Вунь вісіць ён, гэты залц, за плячыма (не схаваў, каб усё бачылі, які ён удалы паліўнічы). Праўда, глядзіць на акрываўленага зайра, і халадзе ў грудзях, але мы тут жа супакойваем сабе рознымі цвярозымі меркаваннямі накіштаў таго, што зайцы, яны немаведамы якую прыносць шкоду — грызучы дрэвы і г. д.. Мы з задавальненнем углядаемся ў твар паліўнічага. Які ён стрыманы, колькі годнасці ў кожнай рысачцы, ну, вядома ж, яму да лямпані гэтай цікавасць да яго асобы, хіба толькі вочы... вочы выдаюць шалёную радасць ад сённяшняй удачы. Вось ужо дзе будзе расказаў дома і на рабоче. З замілаваннем маюем сабе карціны накіштаў піроўскіх «Паліўнічых» на прывале.

Ідылія дый годзе. Але не будзем падманвацца ёю. Так, для тысяч і тысяч людзей паліўнічае — спорт. Ну, вядома ж, не для паліўнічага сямейнага бюджэту чалавек забіў зайца. І хоць я асабіста гэтага рабіць не стаў бы, але нельга падыходзіць з уласнай меркай да чужых учынкаў, да чужых страдцей. Бяда ў тым, што ёсць людзі, і іх аказваецца нямала, якія зрабілі паліўнічае ледзь не сваёй прафесіяй, ператварылі паліўнічае ў сродак нажывы, наносячы гэтым пэўную шкоду дзяржаве.

За апошнія пяць гадоў аб'ём дзяржаўных закупак найбольш каштоўных відаў пушніны — ліццы чырвонай, тхара, куніцы лясной, норкі, выдры і інш. у рэспубліцы зменшыўся ў трыя пры стабільных запасах гэтых дзікіх звяроў.

У чым справа? Значная частка пушніны рэалізуецца на «чорным» рынку. Такім чынам падрываецца існуючая ў нас дзяржаўная манопалія на гандаль пушнінай.

Заканчэнне на 8-й стар.

ПАЭТ КРАСЫ І РЭВАЛЮЦЫІ

Да 80-годдзя з дня нараджэння Паўло Тычыны

Выдатны ўкраінскі паэт Паўло Тычына ўвайшоў у літаратуру ў пачатку дваццатых гадоў і быў адразу ж прызнаны грамадствам. Яго самабытны голас вылучаўся ў паэтычным хоры сучаснікаў сваёй свежасцю, шырокім дыяпазонам і артыстычнасцю. Арганічна ўвабраўшы ў сябе багацце і характэрнае ўкраінскае фальклору, Тычына здолеў спалучыць народныя першакрыніцы з дасягненнямі сусветнай паэзіі і хутка выйшаў наперад як змагар і наватар. Калісьці Аляксандр Блок заклікаў «слухаць музыку рэвалюцыі». Паўло Тычына ўмеў не толькі слухаць, а зрабіўся адным з самых актыўных песняроў рэвалюцыі, прысвяціўшы ёй і жыццё, і творчасць. Грамадзянская накіраванасць яго вершаў, іх філасофская заастраснасць, глыбіннае пазнанне рэчаіснасці, выяўленыя ў дасканала скампанаванай мілагучнай форме, аптымізм, непашыбная вера ў існасць будучыню чалавечтва акрыляюць і загартоўваюць чытача. Паэт высокай культуры, акадэмік і грамадскі дзеяч, Паўло Тычына напісаў шмат. Не ўсё ў яго спадчыне раўназначнае, але многія яго творы дагэту ўжо сталі савецкай класікай.

Прапануем некалькі яго вершаў у перакладах Юркі Гаўрука.

ВЕЦЕР

Вецер.
Не вецер — бура!
Трушчыць, ламае, з зямлі
вырывае...

За чорнымі хмарамі
(з бліскам! ударамі!)
за чорнымі хмарамі мільён
мільёнаў жылістых рук...
Коціць, грукоча, ўразе
(ці то горад, дарога, ці луг)
у грудзі зямныя плуг.
У грудзі.

А на зямлі звяры і людзі,
о брагі і храмы:
о прайдзі, прайдзі над намі,
над зямлёю прайдзі —
новы дзень абудзі!
Такія былі, што ўцякалі
ў пячоры, азёры, бары.
— Што там за сіла ўгары? —
пыталі.
І ніхто з іх не рад, не спяваў.
(Агнявога каня вецер гнаў —
агнявога каня —
ўночы —)

І толькі іх мёртвыя вочы
адлюстравалі красу новага дня!
Вочы.
1919 г.

ЛІСТЫ ДА ПАЭТА

ТРЫПЦІХ

І.
Элады карта, Кацюбінскі,
на этажэрцы лебедзь...
Хоць мой пакой і невялічкі,
заходзьце калі-небудзь!

Я прывітаю Вас як друга,
вы ў маіх думках — першы:
я з захапленнем, са слязамі
чытала Вашы вершы.

Вясна мне сніцца, сонца, спевы,
хтось грае на кларнеце, —
і вось я з Вамі ўжо знаёма,
мой дарагі паэце.

Прыходзьце сёння. Кветкі
ў вазе
з такім цудоўным пахам!
Чакаць Вас буду цэлы вечар
з надзеяю і страхам.

II.
Відаць, што Вы не з нашых сёл,
альбо... о не, не смею.
Чытала Вас я — і не ўсё,
не ўсё я разумею.

Ці ў полі я, ці ў лесе я —
заўсёды мне здаецца,
што ў кніжцы ў Вас няма
жыцця,
а тут жыве, смяецца...

Пра Вас нядаўна хтось пісаў:
«Паэзіі акраса».
А ўсё ж такі у Вас не так,
не так як у Тараса.

Пра ўсё ў Вас ёсць: і за народ,
і пра нядолю краю.
А як да сэрца гэта ўзяць —
даруйце, я не знаю.

III.
Я камуністка, нашу «чужое»,
абрэзала касу.—
І Вам не сорамна, таварыш,
спяваць пра сонца, пра красу?

Я Вам пішу, бо маю права,
прашу мне даць адказ:
каму Ваш спеў патрэбен дохлы
ў наш гераічны час?

Народу, скажаце? галодным?—
Як можна паважаць руку,
што трыялецкі падносіць
працаўніку?

Прашу не крыўдзіцца,
бываеце —
тут не любоўны ліст.
Але скажу: Вы — сіла,
з Вас можа выйсці камуніст.
1920 г.

Перад цэркваю на плошчы
рэвалюцыя ідзе.
— Хай чабані — усе гукнулі, —
атаманіць і вядзе.

Шчасця-долі, вольнай волі, —
гэй, на коні, ўсе на шлях!
Закіпела, зашумела,
палыхнуў чырвоны сцяг.

Перад цэркваю на плошчы
сумна мацерам старым:
ой ты, месячыку ясны,
асвяці дарогу ім!

Пыл на плошчы ападае.
Заціхае крок...
Вечар.
Змрок.
1918 г.

БРАКАНЬЕРЫ

Заканчэнне. Пачатак на 6-й і 7-й стар.

Вось толькі некалькі з мноства фактаў, занатаваных у Дзяржкамітэце па ахове прыроды.

Летам мінулага года экспедыцыя Беларускага аддзялення Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута паліўнічай гаспадаркі, якая выехала ў басейн Нёмана для навуковага адлюв абброў, была панярэджана мясцовымі жыхарамі, што на ўчастку вёсак Дуброва-Бярозаўка звяроў штогод адстрэльваюць тутэйшыя паліўнічыя і потым прадаюць невядомаму грамадзяніну з Рыгі па 100 рублёў за сырую шкуру. Многія бабры, вылаўленыя экспедыцыяй, мелі траўмы механічнага паходжання — сляды ад куль і г. д.

А вось яшчэ. У Бабруйску на рынку гандлююць не толькі бабровай шкурай і струменем, а і бабровым тлушчам па 5 рублёў за паўлітра.

Яшчэ. Па арыентацыйных падліках на Асвейскім возеры, што на Палаччыне, штогод здабываецца каля 3 тысяч галоў андатры, у той час як у нарыхтоўчую сетку трапляе не больш тысячы галоў.

Яшчэ. У Баранавічах у 1969 годзе на рынку было затрымана 14 чалавек, якія прадавалі шкуркі дзікіх жывёл, вырабленыя саматужным спосабам.

Тані пералік можна працягваць бясконца.

На ўсё, вядома, ёсць свае прычыны. У дадзеным выпадку попыт нараджае прапанову. І, на жаль, пакуль няма эфектыўнай сілы, якая б стала паміж гэтым попытам і гэтай прапановай.

Я гартаю шматлікія дакументы і дэву даюся, як вальготна адчуваюць сябе падпольныя гандляры пушнінай. Аказваецца, кожнае атэлье прыме ў вас для пашыву любую шкуру саматужнага вырабу. Гэта ў той час, калі ў Палажэнні аб паліўнічай гаспадарцы БССР, зацверджаным пастановай Савета Міністраў рэспублікі ад 9 лістапада 1962 года, чорным па белым напісана, што «перапрацоўка сырых шкур і пушна-футраной сыравіны робіцца толькі дзяржаўнымі і каапера-

тыўнымі прадпрыемствамі... перапрацоўка, скупка, продаж і захаванне прыватнымі асобамі пушніны і шкур дзікай жывёлы, выраб з іх адзення і іншых прадметаў для рынка і асабістага карыстання забараняецца. Усё гэта прызнаецца прадукцыяй незаконнага палівання і ва ўсіх выпадках канфіскаецца без усякай кампенсацыі».

Закон — ёсць закон. Чаму ён у дадзеным выпадку ігнаруецца? Ды каб толькі «зацікаўленымі асобамі». Гэты закон, часам, ігнаруецца тымі, хто абавязаны стаяць на яго варце — работнікамі пракуратуры.

Летась у Брэсце работнікі абласной інспекцыі аховы прыроды ў атэлье «Галаўныя ўборы» выявілі 44 адзіны дзікай пушніны, якая не мела дзяржаўнага кляйма. Згодна з правіламі, гэтая пушніна была канфіскавана. Але за парушальніцтва закона заступіўся абласны пракурор А. Пательскі, які загадаў вярнуць шкуркі. Я чытаў гэты пракурорскі прагэст. У ім сцвярджаецца, што «правіламі не забараняецца прадпрыемствам прымаць ад грамадзян шкуркі саматужнага вырабу, што інспекцыя аховы прыроды не мае права рабіць агляд фабрычнай прадукцыі».

Усё наадварот! Вось, калі ласка, яшчэ адна вытрымка з «Палажэння аб паліўнічай гаспадарцы БССР»: «Органам Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па ахове прыроды прадастаўляецца права рабіць агляд прадукцыі палівання ў натуре на прыёмных пунктах, складах, базях і іншых сховішчах: правярць тавары, бухгалтарскія і іншыя дакументы, якія маюць дачыненне да нарыхтовак, перапрацоўкі і рэалізацыі прадукцыі паліўнічай гаспадаркі... Без кампенсацыі канфіскаваць і перадаваць па актах нарыхтоўчым (дапушчальным да нарыхтоўкі прадукцыі палівання) і гандлюючым арганізацыям для рэалізацыі ва ўстаноўленым парадку незаконна здабытай паліўнічай прадукцыі».

Што тут незразумела таварышу Пательскаму?

Будзем глядзець праўдзе ў вочы. Разгук браканьерства стаў магчымым толькі таму, што на яго шляху амаль няма перашкод, а тыя, што існуюць — малаэфектыўныя.

Здаецца, у рэспубліцы ёсць каму ахоўваць фауну. Гэта інспекцыя па ахове прыроды, работнікі лясной гаспадаркі, міліцыя, нарэшце, грамадскасць (у нас 10 тысяч грамадскіх інспектараў). Але тое, што прыгожа выглядае на паперы, жыццём, бывае, абварагца.

Нагадаем такі прыклад. За першыя тры кварталы мінулага года лясной аховы было затрымана толькі 16,4 працэнта браканьераў, выяўленых у рэспубліцы. У 76 раёнах Беларусі лясная ахова не выявіла наогул ніводнага выпадку браканьерства.

Гэта невыпадкова. Работнікі Міністэрства лясной гаспадаркі не адказваюць за фауну. Леснікі могуць прыцягнуць да адказнасці за пажар у лесе, за самавольныя парубкі, за гібель маладняку, але ніхто не спрашае, чаму на яго ўчастку зніклі, скажам, ласі або дзікі. А, між тым, у рэспубліцы 12 тысяч леснікоў. Уявіце, якая гэта сіла, якая гэта магла б быць заслона для браканьераў (пакуль што, на думку старшын прэзідыума рэспубліканскага таварыства паліўнічых і рыбаляваў П. Лугаўцова, самі леснікі, часам, уяўляюць небяспеку для ляснога звера).

Вялікая сіла і грамадскасць. Але з кожным годам усё цяжэй працаваць тым жа грамадскім інспектарам. Чаму? Стаў нахабны браканьер. Адзіна на адзіна ў ім лепш не сустракацца. Добра, калі толькі аблас. А то можа і стрэліць...

Так летась здарылася ў Пінскім раёне, дзе браканьер, нейкі К. Страковіч, цяжка параніў грамадскага інспектара М. Гладышэўскага. Спачатку мясцовая Феміда павярнула справу так, што вінаватым аказаўся пацярпеўшы. І толькі пасля ўмяшання грамадскасці, раённай, абласной і рэспубліканскай газет, суд пад Страковічам усё ж абдыўся. Але асудзілі злячынцу на паўтары гады ўмоўна. Абгрунтаванне? Стралаў у чалавека першы раз!

Але нават калі «смірнага» браканьера ўдаецца даставіць у міліцыю, дык часцей за ўсё ён абдызнецца «лёгкім спалохам».

Летась у Крычаўскім раёне грамадзяне У. і В. Міхальчанкі былі злоўлены інспекцыяй на месцы злачынства — яны забілі двух баброў. Справа была перададзена ў Крычаўскі аддзел унутраных спраў, дзе яе пацху спусцілі на тармазах. Міліцыя паведала Магілёўскай абласной інспекцыі

аховы прыроды, што мер ніякіх не прынята, бо браканьеры... не мясцовыя жыхары, а прыехалі па бабровую шкуру... адзін з Ленінграда, другі з Варкуты...

У радзе месці і міліцыя, і мясцовыя Саветы чамусьці лічаць браканьерства «птушным грэхам». Як расказвае старшы інжынер Віцебскай абласной інспекцыі па ахове прыроды М. Яськін, у Лёзненскім раёне быў нядаўна такі выпадак. Браканьеры забілі ласіку і лясні. Народны суд пастанавіў спагнаць з іх 600 рублёў, а адміністрацыйная камісія райвыканкома абмежавалася чамусьці толькі папярэджаннем.

А вось яшчэ факт. Работнік Маладэцкай школы-інтэрната Кіончык і работнік РАНА Рудніцкі знайшлі ў лесе касулю, якая зніслела, і прырэзалі яе, а мяса падзялілі. Пакаранне? Папярэджанне.

Я зноў звярнуся да статыстыкі (няхай чытач даруе, але гэта неабходна). У 1969 годзе толькі 46,6 працэнта браканьераў у рэспубліцы былі штрафаваны (і то ў мінімальным памере — ад 6 да 8 рублёў, хоць існуе і максімальны штраф — 20 рублёў), амаль усе астатнія былі толькі папярэджаны. Такая ж карціна і ў мінулым годзе.

Вышэй ужо гаварылася, што значная, калі не пераважная частка браканьераў — людзі, якія не маюць паліўнічых білетаў. Затое яны маюць зброю.

II. Лугаўцоў, які многа ездзіў па рэспубліках, бываў і ў брацкіх краінах, расказвае, што, напрыклад, у нашых суседзях-літоўцаў практычна няма браканьерства. Адна з прычын — там паліўнічая зброя ёсць толькі ў членаў таварыства. А ў нас? Толькі ў Мінску налічваецца каля 5 тысяч незарэгістраваных паліўнічых стрэльбаў. І калі органы аховы прыроды ўзняюць пытанне аб канфіскацыі гэтай зброі, з пратэстам выступае пракуратура, маўляў, гэта прыватная ўласнасць, і ніхто не мае права яе чапаць. І наогул, чалавек, які купіў зброю, не абавязкова пойдзе з ёю ў лес.

Шкава, для чаго ж ён набыў яе? Як цацку?

У браканьера мараль вядомая — «пасля мяне хоць папоў». Ён спахвінец. Ён выбягае ў чыстае поле, прадыраецца праз лясны зарасніні з адной толькі думкай — «узяць».

Не дадзім! Дзеля нас, дзеля нашых нашчадкаў.

25 СТУДЗЕНЯ ў зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся справаздачны канцэрт лаўрэата Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацтва, народнай харавой капэлы Магілёўскага гарадскога Дома культуры (мастацкі кіраўнік і дырыжор У. Башко, канцэртмайстар У. Шчэрба). Высокі гонар выступіць у Мінску магіляўчане заслужылі за шчырую і даўною любоў да песні (калектыў прадуе ўжо 14 гадоў), беражлівае стаўленне да яе, высокую культуру спявання і вялікую грамадскую работу, якую праводзіць капэла па прапагандзе лепшых твораў савецкіх кампазітараў, рускай і зарубежнай класікі, народнай песні.

Людзі розных прафесій звязалі свой лёс з песняй. Спяваюць у капэле ветэран хору, былы выкладчык гісторыі, а зараз пенсіянер Міхаіл Курпрыянавіч Каранковіч, медсястра Людміла Сакалова, слесар Леанід Іваноў, мантажнік Сяргей Князеў, выкладчыца педучылішча Разалія Анціпенка, майстар быткамбіната Эдуард Шыманюскі, выкладчык машынабудаўнічага інстытута Ігар Кузьменка, сябраюць з песняй матэматыкі і фізікі магілёўскіх школ Еўдакія Андрэева, Валяр'ян Вярэшня і многія іншыя.

Капэла — дружны калектыў аднадумцаў, якіх згуртавала любоў да песні, да мастацтва. Хор нязменны ўдзельнік і пераможца аглядаў самадзейнага мастацтва — гарадскіх, абласных і рэспубліканскіх. З поспехам выступалі магіляўчане ў Маскве на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі, у Таліне, Львове, Балгарыі.

Адкрываецца заслона, і ў залу льецца поўная мужнасці мелодыя — урываек з кантаты «Дарогай Леціна» А. Далуханяна. А пасля хор праспяваў песні беларускіх кампазітараў — «Партызанскія аковы» Р. Пукста на словы М. Танка, «Беларусь, мая песня» Ю. Семіянікі на словы А. Бачылы. Добрае ўражанне пакінулі беларускія народныя песні «А ў полі вярба», «Там за садомі», «Калілася чорна галка» ў апрацоўцы С. Стальмашчука. Хораша гучыць песня аб родным Прыдняпроўскім краі, яго людзях, іх ратных подзвігах і працоўных поспехах «Магілёўшчына мая» Д. Смольскага (словы П. Прыходзькі). Шчырыя апладысменты слухачоў выклікае выкананне рускіх народных песень «Степь да степь кругом...» і «Эй, ухнем». Значнае месца ў праграме канцэрта занялі творы рускай і зарубежнай класікі — Арэнскага, Танеева, Шумана, Моцарта, Раціні.

Карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва» папрасіў некалькіх дзеячоў мастацтва рэспублікі падзяліцца ўражаннямі аб гэтым канцэрце. Вось што яны казалі:

ЗВОНКІХ ПЕСЕНЬ ДАР

Вінтар РОУДА, загадчык кафедры харавога дырыжыравання, дацэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР:

— Сённяшні канцэрт заслугоўвае пахвалы. Арганізатары яго — Рэспубліканскі Дом народнай творчасці і Магілёўскае абласное ўпраўленне культуры. Добрую справу трэба прадоўжыць. Мне асабліва пакаралі маладосць і свежасць галасоў ўдзельнікаў капэлы, добрая балансёрка мужчынскіх і жаночых галасоў. Удаля падабраны рэпертуар. У капэле беражліва ставяцца да тэксту, да думкі твора. Разам з тым, не зайздуды апраўдана трактоўка асобных твораў, часам паручаецца айтарская задумка. Якое пажаданне? Не сьвіняць работу, настойліва працаваць над вакалам, каб усё творы, у тым ліку і класічныя, гучалі сапраўды па-майстэрску.

Уладзімір РАГОВІЧ, галоўны хормайстар Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР:

— Пospехі самадзейных спевакоў парадавалі. Мужчынская група хору гучыць кампактна, чыста на інтанацыі. Жаночым жа галасам, на маю думку, нестае яшчэ мяккасці, цеплыні, акругленасці гукі.

Іван ПАПЛАУСКІ, музычны кіраўнік Дзяржаўнага народнага хору БССР, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР:

— Для мяне канцэрт магіляўчан — свята. Я дайно саці за іх ростам, радуюся іх поспехам, засмучаюся недахопамі. Калектыў за апошні час прыкметна пастаяў, многія творы спявае надзвычай чыста, прафесійнальна. Добрая, свежая інтэрпрэтацыя народнай песні «А ў полі вярба». Бездакорна інтанацыйна выканалі

спевакі такі складаны твор, як «Летучыя» Шумана, хаця і крыху паспеціліва. Такія канцэрты трэба наладжваць сістэматычна. У кожнай вобласці ў нас ёсць харавыя капэлы, ёсць і добрыя народныя хоры. Няхай яны пакажуць свай майстэрства, пазнаёмляць мінчан з самастойнай канцэртнай праграмай.

Мікалай МАСЛАУ, дацэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР:

— Мы былі сведкамі цікавага канцэрта. Мне парадавала мужчынская група хору, галасы якой гучаць маладзінна. Прыемна, што ў капэле беражліва ставяцца да народнай песні. Але, мне здаецца, што няварта было выконваць тры песні ў апрацоўцы аднаго і таго ж айтара, гэта непазбежна вядзе да пэўнай аднастайнасці.

Мікалай ЗОРЫН, заслужаны артыст БССР:

— А мне хочацца сказаць «бравва!» Спявалі магіляўчане добра, хваляюцца. Іх прыемна было слухаць. Адна толькі заўвага: рэпертуар канцэрта надзвычай складаны, таму няварта было спевакам даваць выконваць узпар творы аднолькава цяжкія. Пажадана ў такіх канцэртах нейкая разрадка.

Народны артыст СССР Рыгор Шыр-ма прыслаў калектыву тэлеграму, у якой піша: «Віншую дарагіх сяброў — кіраўнікоў і ўдзельнікоў народнай харавой капэлы з вялікім поспехам, радуюся і ў думках апладзірую. Сейце разумнае, добрае, вечнае. Будзьце здаровы!»

На канцэрце прысутнічала намеснік старшынні Савета Міністраў БССР Н. Сняжкова.

Праўленне Саюза кампазітараў БССР арганізавала праслухоўванне твораў нацыянальнай сімфанічнай музыкі для студэнтаў Беларускага політэхнічнага інстытута. Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР пад кіраўніцтвам дырыжора Юрыя Яфімава выканаў Першую сімфонію Рыгора Суруса, паэму «Фрэскі» Андрэя Мдзівані і Канцэрт для скрыпкі з аркестрам Пятра Паднавырава. Саліраваў Раман Нодэль. З той жа праграмай аркестр выступіў перад воінамі Савецкай Арміі.

З поспехам прайшоў канцэрт Беларускай камернай музыкі ў Неве, у Доме кампазітара. Гасцямі няўляны былі кампазітары Дзмітрый Камінскі, Ігар Лучанок, музыкантаўца Браніслаў Смольскі, а таксама выканаўцы — Ева Эфрон, Тамара Шымко, Леў Гарэліц, Юры Смірноў, Анатоль Бонаў і Яўген Гладкоў. Хутка чакаецца прыезд украінскіх музыкантаў з візітам у аднас.

Са студэнтамі Мінскага педагагічнага інстытута сустрэліся Рыгор Шыр-ма, Генрых Вагнер і Анатоль Багатыроў. Пасля гутаркі адбыўся канцэрт Беларускай харавой музыкі ў выкананні Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы.

У гонар 80-годдзя Мікалая Ільіча Аладава быў наладжаны аўтарскі канцэрт з твораў кампазітара. Слухачы горача прынялі яго Першую сімфонію і вальса-сімфанічную паэму «Дарогамі барацьбы і перамогі». Творы выконваліся Дзяржаўным сімфанічным аркестрам БССР (дырыжор Віталій Катаеў), хорам Беларускага тэлебачання і радыё (хормайстар Вінтар Роўда) і салістамі.

У зале Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі адбыўся аўтарскі канцэрт заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Пятра Паднавырава, прысвечаны 60-годдзю кампазітара. Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР пад кіраўніцтвам Юрыя Яфімава выканаў Другую сімфонію юбіляра, а таксама яго скрыпачны і фартэп'яны канцэрты. У канцэрце саліравалі Раман Нодэль (скрыпка) і Віктар Нядзелька (фартэп'яна).

З новай операй па аднайменным творы А. Блока «Балаганчын» кампазітара Алега Янчанкі пазнаёмлілі аматары музыкі на гэтым тыдні. Опера прагучала ў канцэртным выкананні артыстаў тэатра оперы і балета і філармоніі. Аркестравым ансамблем філармоніі дырыжыраваў аўтар.

У аўтарскім канцэрце кампазітара прагучалі таксама Канцэрт для віяланчэлі і духавога квінтэта. Канцэрт № 2 для аргана з аркестрам і трыо.

АРАЖЫТНЫМ Ры- Меркуры лічыўся богам, апекуном гандлю. Яго малілі то сталым барадатым мужам, то бязусым хлопцам з жазлом у руках, у сандалях з крыльцамі, чым падкрэслівалася яго ўсюдыіснасць.

І ў нашы дні на эмблемах многіх гандлёвых фірм, банкаў, параходстваў намалеваны Меркуры, які, вядома ж, спрыяе ў гандлёвых справах. Жазло Меркуры і перакрываючы сярп і молат — эмблема Усесаюзнай гандлёвай палаты і яе Беларускага аддзялення.

Наша задача — садзейнічаць развіццю і ўмацаванню эканамічных і гандлёвых сувязей паміж краінамі, — расказаў карэспандэнту «Літаратура і мастацтва» Р. Бакуновіч кіраўнік Беларускага аддзялення Усесаюзнай гандлёвай палаты Іван Емяльянавіч Сталівенка. — Але перш чым раскажаць пра штодзённы наш клопат, хачу падкрэсліць, што гандлёвая палата — арганізацыя грамадская, незалежная ад якіх бы там ні было ведамстваў. У яе свой статут, свае органы кіравання, свае сродкі, якія складаюцца з паявых узносаў членаў палаты, а таксама ад аплаты яе паслуг.

— Хто з'яўляецца чле-

ПАД ЖАЗЛОМ МЕРКУРЫЯ

РЭПАРТАЖ З РЭСПУБЛІКАНСКАЙ ГАНДЛЁВАЙ ПАЛАТЫ

нам Беларускага аддзялення гандлёвай палаты?

— Усе буйныя прадпрыемствы рэспублікі, што пастаўляюць сваю прадукцыю на экспарт. А іх больш за трыста.

Сёння нашы эксперты працуюць на базах арганізацый, якія гандлююць адзеннем, абуткам, культуртаварамі, трыкатажам, гароднінай, а таксама ў магазінах, на фабрыцы імя Крупскай, на Мінскім трактарным заводзе, у Белдзяржуніверсітэце...

Вы, мабыць, здзіўлены такім шырокім дыяпазонам нашай дзейнасці. Але ў гэтым няма нічога здзіўнага. За апошнія гады нашы знешнегандлёвыя сувязі настолькі выраслі, што эксперт гандлёвай палаты стаў неабходнай фігурай амаль на кожным прадпрыемстве. Прыяжду некалькі лічбаў. У 1962 годзе Беларускае аддзяленне Усесаюзнай гандлёвай палаты зрабіла 3975 экспертызаў, летас — 36151.

— З чаго складаюцца абавязкі эксперта?

— Гандлёвыя здзелкі з замежнымі фірмамі, заключэнне дагавораў на пастаўку тавараў праводзіцца на падставе ўзораў і адпаведнай тэхнічнай дакументацыі.

Дык вось — увесь тавар, усю партыю павінен праглядзець эксперт. На падставе экспертызаў, у тым ліку і лабараторных, робіцца заключэнне аб якасці тавару. У выпадку неадпаведнасці якасці стандарту складаецца акт экспертызаў, паводле якога пастаўшчык абавязан заплаціць няўстойку. Зразумела, што ўсе разлікі з замежнымі фірмамі ідуць у валюце.

— А бывае, што эксперт бракуе пастаўкі?

— На жаль, так. У 1969 годзе па розных дэфектах вытворчага і канструктыўнага характару намі забракавана імпортнае абсталяванне на 940000 рублёў толькі для

Наваполацкага хімічнага камбіната. А вось свежыя факты. Летас цалкам забракавана партыя жаночых блузак, пастаўленых японскай фірмай «Нічымэн», усяго на 39,7 тысячы рублёў, партыя мужчынскіх паліто заходнеберлінскай фірмы «Тэрагандэльс» — на 698,8 тысяч рублёў. Усяго ў 1970 годзе Беларускае аддзяленне гандлёвай палаты забракавана і паніжана ў гатунку, а, значыць, сэканомлена дзяржаўных сродкаў на 16,5 мільёна рублёў.

— Якія тавары Беларусь купляе і якія прадае?

— Гандлёвы баланс нашай рэспублікі актыўны, г. зн. мы больш вывозім, чым увозім. У 82 краіны свету ідуць машыны, станкі, абсталяванне з Беларусі. А ўвозім мы пераважна тавары шырокага ўжытку, часткова дакладныя прыборы і спецыяльнае абсталяванне.

— Якасць тавараў, што вывозіцца за мяжу, таксама прывярае эксперт гандлёвай палаты?

— Не, пра гэта клопацца Міністэрства знешняга гандлю СССР. Мы ж, Беларускае аддзяленне гандлёвай палаты, рэкламуем экспертныя тавары, складаем для іх праспекты, каталогі, плакаты, эмблемы, этыкеткі,

упакоўкі і г. д. Для гэтага ў нас ёсць мастацкі савет. Апрача таго, мы ажыццяўляем пераклады ўсёй дакументацыі, навукова-даследчай інфармацыі, артыкулаў, кніг на розныя мовы. Нашымі штатнымі і няштатнымі перакладчыкамі апрацоўваецца да дзвюх тысяч аўтарскіх аркушаў у год.

І яшчэ адзін вялікі ўдзел работы гандлёвай палаты — арганізацыя міжнародных выставак. Беларускае аддзяленне правядзена больш чым 30 выставак прадукцыі замежных фірм.

— Якія выстаўкі вы плануеце паказаць у бліжэйшы час?

— Папярэдні план зарубажных выставак у нас ёсць. Яго нельга яшчэ назваць календарным. Пакуль мы абмяркоўваем умовы, тэрміны і г. д. У бліжэйшыя два тры гады думаем арганізаваць для мінчан выстаўку па спектраграфіі і спектральным аналізе па просьбе Акадэміі навук БССР. У ёй прымуць удзел амаль 10 краін свету.

Найноўшае абсталяванне для малочнай і харчовай прамысловасці, прыборы с праграмным кіраваннем для станка-машынабудавання, якія

выпускаюць прадпрыемствы сацыялістычных краін, таксама будуць дэманстравацца на нашай выстаўцы.

Сістэма арганізацыі і кіравання сучасным прадпрыемствам — адна з актуальных праблем народнай гаспадаркі. Вялічальную тэхніку і канторскія машыны для эканамістаў пакажуць фірмы Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Думаю, што будзе цікавай для глядача такая экспазіцыя, як «Фінская ўпакоўка і афармленне тавараў». Новае ў бытавым абслугоўванні, у прыватнасці, у аўтасервісе, абсталяванне для школьных лабараторый, а таксама ўсё для адпачынку і спорту — вось прыкладна тыя тэмы зарубажных выставак, якія мы плануем арганізаваць у бліжэйшыя два гады.

Вось далёка не поўнае кола пытанняў, якія стаць перад работнікамі Беларускага аддзялення Усесаюзнай гандлёвай палаты — арганізацыі, якая заклікана ахоўваць інтарэсы дзяржавы, а тым самым і пакупнікоў ад дрэнных тавараў, а з другога боку, — наладжваць і развіваць эканамічныя і гандлёвыя сувязі.

Уладзімір Іосіфавіч УЛАДАМІРСКІ

САМЫЯ ЗНАЧНЫЯ старонкі станаўлення і росквіту нашага Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы звязаны з натхнёнай і, як сказаў бы, самаахвярай працай Уладзіміра Іосіфавіча Уладамірскага. Першыя п'есы нацыянальнага рэпертуару, створаныя Е. Міровічам, Р. Кобецам, Д. Курдзіным, К. Крапівой, Э. Самуіленкам, прадугледжвалі часта якраз яго ў галоўнай ці, у крайнім выпадку, у адказнай ролі. Пашырэнне тэматычных далеглядаў трупы БДТ-1 таксама адбылася пры самым неспрэчным і зацікаўленым удзеле ар-

нікому. Што б ні было ў цябе дома ўчора, якія б службовыя непрыемнасці ні напаткалі цябе, будзь заўсёды ў форме і працуй па самых высокіх прынцыпах мастацтва! Пагадзіцеся, што адчуваць плячо такога пабраціма — гэта і прыемна, і адказна. Купалаўцы з плеяды Уладамірскага, з кагорты заснавальнікаў тэатра, сваім прыкладам падцягвалі ўсю трупу і вялі за сабой. І ўсе мы мабілізоўваліся для таго, каб быць хоць у некаторай ступені вартымі іх партнёрамі. Калі можна гаварыць пра этыку беларускай акадэмічнай сцэны, то зробленае Уладзімірам Іосіфавічам і тут мае надзвычай вялікае значэнне. Закуліснае жыццё, культура рэпетыцый, атмосфера напружанага прэм'еры, таварыская ўзаемадапамога — усё гэта складалася не ў адзін сезон і не па загадзе аднаго кіраўніка, а агульнымі намаганнямі трупы на працягу многіх гадоў. І тут вельмі часта Уладзімір Іосіфавіч быў самым паслядоўным будаўніком духу тэатра (а такі дух ёсць!).

КУПАЛАВЕЦ ПЕРШАГА РАДУ

тыста. «Браняпоезд 14—69», «Апошнія», «Фронт», «Губернатар правінцыі», камедыі А. Астроўскага... Наша павага да такой колькасці спектакляў, сыграных калегам, самая шчырая.

Але паводле акцёрскага рахунку не колькасцю прываблівае нас той або іншы таварыш, а якасцю кожнага выступлення на сцэне. Мушу сказаць, што я не помню такога выпадку, каб Уладзімір Іосіфавіч выходзіў на тэатральныя падмосткі (ці то на акадэмічнай сцэне, ці то на платформе грузавога аўтамабіля ў часе вільных або шэфскіх спектакляў) без унутранага нападу, без святага артыстычнага хвалявання, без творчага ўздыму. Наогул, мабыць, найвялікшай праўдай для яго было халтурнае стаўленне кагосьці з партнёраў да прафесійных абавязкаў: гэтага ён не дараваў.

У маладыя гады акцёр быў таленавітым ва ўсім — і ў спевах, і ў танцах, і ў акрабатыцы. З цягам часу ўмельства цалкам увасабляцца ў тую істоту, што даў яму драматург, набыла пэўную завершанасць, і наша рэжысура ўжо ведала пра тое, што Уладамірскі абмалюе характар глыбока і арыгінальна па ўнутранай лініі, абавязкова ў суладдзі з яркім знешнім вобразам. Калі цяпер я ў думках гартаю старонкі яго жыцця на сцэне, перада мной праходзіць галерэя зусім не падобных адзін да аднаго партрэтаў людзей розных па тэмпераменце і па звычках, па перакананнях і па густах.

Праводзіць такога мастака ў апошні шлях балюча, вельмі балюча...

Уладзімір ДЗЯДЗЮШКА,
народны артыст БССР.

НА ЖАЛЬ, мне вельмі мала давялося бацьчы Уладзіміра Іосіфавіча на сцэне. Але тое, што ўбачыла, запомніла на ўсе жыццё. У апошнія школьныя гады, калі толькі выкрышталізоўвалася май захваленне тэатрам, я убачыла яго — Юсава ў «Даходным месцы» Астроўскага. Гэта было адно з самых уражальных і жыццёвых. Як сёння бачу яго героя, які хавае пад робінай прыніжанасцю і ўгодніцтвам вералюбную хітрасць. Потым, калі я ўжо стала артысткай, і часта ўспамінала, якіх вяршынь майстарства можна дасягнуць акцёр...

Сёння яго няма. Але нават у такі дзень мне не пакідае пачуццё, што ён ёсць, ёсць! Ён працягвае сваё жыццё ў сыне — артысце купалаўскага тэатра, ва ўніверсітэце студэнце Беларускага тэатральнага інстытута...

Рыма МАЛЕНЧАНКА, заслужаная артыстка БССР.

ЗАСНАВАЛЬНІК ДЫНАСТЫІ

Алеся Кучар.
А мы, пісьменнікі, якія толькі «перажывалі» за сваіх калегаў-драматургаў, бралі і бярэм нейкія вельмі патрэбныя нам урокі ў артыстаў маштабу і таленавітасці Уладамірскага. Праўда жыцця, увасобленая прыёмам акцёрскага майстарства, набывае новае гучанне, адкрывае ў чалавеку нешта такое, чаго дасягнуць мовай прозы не так лёгка. На маю думку, Уладамірскі даваў нам і такія ўрокі, зразумела, нават і не падазраючы пра гэта. Таму мы дзіўлі і лічым яго сваім даўнім і адданым сабрам, таварышам па зброі. Дзякуючы яму служэнне беларускаму тэатру неадарывае ад таго, што рабілі разам з ім Уладзімір Крыловіч і Барыс

УРОКІ ВЯЛІКАГА МАСТАКА

Калі мы праводзім у апошні шлях паэта, уславімаем яго радзі, з якімі больш ярка ўспрымаем свет і жыццё. З артыстам ад нас адыходзіць у мінулае створаны ім вобразы. А і яны ж таксама маюць сілу паэтычных споведзяў, калі толькі артыст гэты — сапраўдны мастак.

Сярод бліскучага сусораў купалаўцаў Уладзімір Іосіфавіч Уладамірскі быў з зорак першага велічыні выраз таму, што быў сапраўдным, надзейным, здольным на творчасць высокага мастацкага густу. Я помню, як усхвалявана і ўдзячна ўспрымаў яго Гушкі ў «Бацькаўшчыне», мой

себар Эдуард Самуіленак, сцвярджаючы, што са старонак прозы героя ўзніоў на падмосткі і нібы трапіў пад павелічальнае шкло: нюансы, адзначаныя ў рамане многімі абзацамі, у паводзінах сцэнічнага Гушкі набывалі выразны жэст або інтанацыю. Раманіста, які станавіўся драматургам, гэты акцёр пераконаў, што сцэне можна падначаліцца любое літаратурнае слова.

Мабыць, такое ўражанне пакідала ігра У. І. Уладамірскага не толькі ў Эдуарда Самуіленка: тэатральны ведоўчы, што ўдзячнае слова адрасавалі яму Бусцігней Міровіч, Кандрат Крапіва,

ВЕСТКА аб смерці Уладзіміра Іосіфавіча Уладамірскага была нечаканай. Я сустрэўся з ім маладым, сам стараўся, а ён заўсёды заставаўся для мяне чалавек у росквіце сіл, энергічным, бяскожна таленавітым. І вось цяпер я думаю над тым, што смерць аднолькава бязлітасная да ўсіх, нават да такога вялікага майстра, якім быў Уладамірскі.

Быў...
А яшчэ зусім нядаўна я атрымаў ад яго ліст і фатаграфію, дзе ён зняты з барадой і зухватымі вусамі. Я берагу гэты партрэт. Гляджу на яго. Успамінаю. Успамінаю, як мы разам працавалі над вобразам. Каламіяцава з «Апошніх» Горка-

СМУТКУЮ!

га. Шлях да вобраза быў цяжкі. Я як рэжысёр стараўся даць артысту як мага больш, але ён ніколі не прыходзіў на рэпетыцыю пусты: заўсёды быў перапоўнены новымі думкамі і пауцямі, ідэямі. Працаваць з ім было асалодай. Гэтая роля прынесла Уладзіміру Іосіфавічу самае высокае прызнанне грамадскасці і тэатральнай крытыкі.

Вялікі мастак пакінуў нас, але ён назаўсёды з намі, з тымі, хто яго ведаў, працаваў, жыў побач. А моладзь заўсёды будзе імкнуцца спасцігнуць тую вяршыню мастацтва, якія з такой самаадданасцю інтурмаваў і здабываў Уладзімір Іосіфавіч.

І. РАЕУСКІ,
народны артыст ССР,
рэжысёр МХАТ.

НЕЗАБЫЎНЫ

Ён заўсёды браў публіку ў палон адразу, з першага выхаду на сцэну. І дагэтуль я памятаю, які імкліва раз'юшана ўрываўся яго Іван Каламіяцаў у спектаклі «Апошнія» ў дом брата Якава, як гэты надзвычай фанбарнівы сапраўды абвешчаў усім, што ён жывы, адчувае сябе, як калісьці, «на кані» і яшчэ пакажа сябе. Разам з ім, нібы шлейф, цягнулася разбэшчаная гатоўнасць жандара заціснуць любую думку і любы характар у кулак, сагнуць, прымусяць («Асадзі назад!»). Вобраз акцёр маляваў рознымі мазмамі, буны і выразны, тыповы і жывы ў кожным кроку і ў кожным слове. А яго Апалон Мурзавецкі ў спектаклі «Ваўкі і авечкі» з першых раплек паўставаў нічымным і прэтэнцыйным дваранчыкам, здольным толькі на дробнае паскудства, — як аўтамат, ён круціўся калі чужога багацця, аблізваўся, спанушальна ўсмехаўся, спрабаваў жартаваць, каб толькі давесці, што і ў яго ёсць жа нейкае «я». А «я» не было, быў дзіўнаваты прывід чалавека.

То сатырычна завостраны, то з дакладным псіхалагічным грунтам абмалюваны, то пададзены з камедыйным бліскам, персанаж Уладзіміра Уладамірскага заўжды быў па-тэатральнаму яркі. Больш таго, біру на сябе смеласць сказаць, што ён і не ўмеў быць шэрым, звычайным вынаўцам ролі. Яго артыстычны тэмперамент меў права называцца вольна-нічымым. А гэта не такая лёгкая і акцёрска манера жыць на сцэне — тут трэба ўмець смела перабудоўваць свой псіхалагічны апарат на той градус мастацкага нападу, што табе падказвае драматург. Толькі вышчыць тэкст і выконваць распрацаваны рэжысёрскі мізансцэны нельга: шуйкай тое, што схавана за словамі паглыбілася ў душу героя, рабі сваім і яго высакорданнасць, і яго пошласць.

Так працаваў Уладзімір Іосіфавіч Уладамірскі.

Іосіф РАЖБА,
заслужаны артыст БССР, артыст
Дзяржаўнага рускага тэатра БССР
імя М. Горкага.

САВЕЦКАЕ тэатральнае мастацтва панесла вялікую страту. Пасля цяжкай і працяглай хваробы, на 78-м годзе жыцця намёр выдатны майстар савецкай сцэны, народны артыст Саюза ССР, член КПСС Уладамірскі-Малеіка Уладзімір Іосіфавіч.

У. І. Уладамірскі-Малеіка нарадзіўся 19 кастрычніка 1893 года. Сваю сцэнічную дзейнасць ён пачаў у 1920 годзе ў чырвона-армейскай мастацкай самадзейнасці. З 1920 па 1924 год працаваў артыстам гарнізоннага і гарадскога тэатра ў г. Бабруйска, а з 1924 г. няспынна працаваў артыстам Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Апошнія гады У. І. Уладамірскі-Малеіка знаходзіўся на пенсіі.

У. І. Уладамірскі-Малеіка быў акцёрам яркага таленту, які стварыў цэлую галерэю разнастайных высокамастацкіх вобразаў: Леапольд Гушка — у «Бацькаўшчыне», К. Чорнага, Дыбаў у «Міжбур'і», Д. Курдзіна, Цыганок у «Гуце», Р. Кобецца, Мурзавецкі ў «Ваўках і авечках», Юсаў у «Даходным месцы», А. Астроўскага, Каламіяцаў у «Апошніх», М. Горкага і многія іншыя. Гэтыя работы, адзначаны высокім выканаўчым майстарствам, раскрылі шматграннасць і шырыню яго таленту, здабылі папулярнасць і прызнанне глядачоў.

За выдатныя дасягненні ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва У. І. Уладамірскі-Малеіка ўзнагароджан двума ордэнамі Леніна, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі і Гаіваровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

Светлая памяць пра У. І. Уладамірскага-Малеіку, выдатнага мастака і чалавека, які ўсё сваё жыццё аддаў служэнню народу, надоўга застанеца ў нашых сэрцах.

МАШЭРАЎ П. М., КІСЯЛЕЎ Ц. Я., ЛАБАНОК У. Е., МАКАРАЎ І. М., МІЦКЕВІЧ У. Ф., ПІЛАТОВІЧ С. А., ПЛАЯКОЎ Г. Я., ПРЫТЫЦКІ С. О., СМІРНОЎ А. А., СУРГАНАЎ Ф. А., ЖАБІЦКІ Г. М., ПОЛАЗАЎ М. Н., АЛЕКСАНДРОўСКАЯ Л. П., БРАВАРСКАЯ З. І., ГРАМЫКА В. А., КЛІМАЎ І. Ф., КЛІМАВА А. І., КАВАЛЕЎ М. В., КАНДРАШОЎ Т. А., КОРШ-САБЛІН У. У., КУЗЬМІН А. Т., МАРЦЭЛЕЎ С. В., МІНКОВІЧ М. А., МІХАЛЮТА І. Ф., ПАЛОСІН Я. М., ПРОКША Л. Я., РАХЛЕНКА Л. Г., РЖЭЦКАЯ Л. І., СНЯЖКОВА Н. Л., СТЭЛЬМАХ У. М., СТОМА З. Ф., М. ТАНК, ШАРАПАЎ В. І., ШЫРМА Р. Р.

КОЛАСАЎЦЫ Ў ЖАЛОБЕ

Бодем азалася ў нашым тэатры вестка пра тое, што памёр адзін з чарадзейў беларускай сцэны, мастак народны, па-грамадзянску актыўны, тонкі інтэрпрэтатар арыгінальных і творчых вобразаў Уладзімір Уладзіміравіч Станаўленне многіх з нас, колішніх актэраў Другога БДТ, а цяпер тэатра імя Я. Коласа, праходзіла пад самым непасрэдным уплывам праўдзівай і высока прафэсійнай ігры на сцэне гэтага майстра, які па праве доўгі час нёс у беларускім тэатральным мастацтве эстафету Уладзіміра Крыловіча.

Я ведаю амаль усе ролі, сыграныя на акадэмічнай сцэне Уладзімірам Іосіфавічам, ад эпізодычных на пачатку яго шляху да галоўных. Забыць такое выкананне рознахарактарных па лёсе і па сутнасці чалавечай адметнасці персанажаў нельга! Дыбаў у «Міжбур'і», Брызгалаў у «Кар'еры таварыша Брызгалава», Цыганок у «Гуце», Каламіцаў у «Апошні», Даміла Дрыль у «Партызанах», Леапольд Гушка ў «Бацькаўшчыне» — гэта для мяне і моіх калег-каласаўцаў была і будзе класікай беларускага актэрскага мастацтва.

Коласаўцы ў жалобе...

Іосіф МАТУСЕВІЧ,
заслужаны артыст БССР.

Віцебск.

ДЗІВОСНЫ ТАЛЕНТ

І яшчэ адна чудаўная рыса яго таленту: незвычайная музычнасць мовы, руху, тэмперамэнту. У яго вобразах вы заўсёды адчувалі выразны рытмічны малюнак унутранага жыцця і знешніх павадзін. Штосьці ад вобразаў Мусаргскага адчуваў мы ў яго страшным і беднамажым Каламіціаве («Апошні»), нешта парадаксальна-пракоф'еўскае ўносіў ён у сваёго Фан-Кубэ («Гэта было ў Мінску»)...

Я ўжо не гавару пра Уладзімірскага — Гудовіча ў спектаклі «З народа», дзе артыст быў кампазітарам і па ролі, напісанай для яго Кандраці Крапівай: тут ён пераконваў нават нас, прафэсійных кампазітараў, у тым, што з такога сэрца гучыць заўжды толькі светлая і праўдзівая музыка.

А ці бачылі вы Уладзіміра Іосіфавіча на мінскіх вуліцах у вясную пару, калі ён выходзіў на сустрэчу з сакавіцкім жыватворным сонцам! Якая прыгожая хада: і веліч чалавека, што ганарыцца і захоплівае жывым жыццём, і разам з тым — па-дзіцячы адкрытая гатоўнасць пагаварыць з вамі шчыра і непасрэдна...

У гэты час мы жылі з сям'ёй Іосіфаўскіх суседзямі. Мабыць, такія ў мяне не будзе ўжо ніколі. Тактоўны, добразычлівы, гасцінны, ён уносіў і ў жыццё тых, хто побач з ім, святлоны настрой усё той жа радасці жывому, без якой я наогул не магу ўявіць сабе гэтага чалавека.

Сыграныя ім ролі здзіўлялі невычэрпным багаццем фарбаў. Адкуль ён браў іх? Здалася б, мы ж кожны дзень бачым яго паглыбленым у тэатральныя (і толькі тэатральныя!) справы. Дык жа на тое і талент, тая ўнутраная патрэба мастака гаварыць пра рэчываснасць і людзей з мастацкім клопатам пра лепшую будучыню. Таму ён так бязлітасна выковываў мярзотнікаў і з такой пачывасцю раскрываў светлы пачатак у людзях. Так артыст дапамагае сучаснікам маральна ўзбагачацца і ўзнімацца да высокіх ідэалаў часу.

Генрых ВАГНЕР,
заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

Міністэрства культуры БССР глыбока смуткуе з пачыны смерці старэйшага дзеяча тэатральнага мастацтва, народнага аотыста Саюза ССР Уладзіміра Іосіфавіча Уладзімірскага-Малейкі і выказвае спачуванне сям'і нябожчыка.

Калектыў Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы з вялікім смуткам паведамляе аб цяжкай страце, аб смерці выдаўнага майстра сцэны народнага артыста ССР Уладзімірскага-Малейкі Уладзіміра Іосіфавіча і выказвае глыбокае спачуванне сям'і нябожчыка.

Усё часцей выдаюцца ноты твораў беларускіх кампазітараў. Усё часцей выпускаюцца грампласцінкі з запісамі іх музыкі. Усё часцей гучыць яна ў канцэртных залах, па радыё. Шматлікія канцэртныя брыгады знаёмяць з ёю слухачоў ва ўсіх кутках краіны.

А як жа афармляецца і як рэкламуецца ўся гэта «прадукцыя»? Наколькі па-мастацку вырашаюцца вонкавыя навіны выданняў нот, пакеты грампласцінак, афішы, праграмы?

НА РАХУНКУ музычнай рэдакцыі выдавецтва «Беларусь» — сотні выданняў твораў нашых кампазітараў. Засяродзім увагу хаця б на асобных з іх, каб скласці пэўнае ўражанне аб афармленні нотнай літаратуры ў рэспубліцы.

Ёсць сярэд іх выданняў «ветэраны», афармленне якіх вытрымала выпрабаванне часам. Ну вось хаця б выдадзеныя яшчэ ў 1954 годзе «Лясная песня», «Песня пра Даватара» У. Алоўнікава і «Ходзіць дзяўчына на вадзі» П. Падкавырава. І сёння іх прыемна ўзяць у рукі. Вокладкі аздоблены беларускім арнамантам на карычневым і шэра-зялёным фоне (тэхнічны рэдактар Р. Нейман; на жал, не ва ўсіх выданнях указана прозвішча мастака). З больш позніх выданняў добра глядзяцца «Рамансы» Л. Абелёвіча з дзівюма бярозкамі на вокладцы. А на цёмна-сінім фоне вокладкі «Трох песень» М. Чуркіна — чорны сілуэт раяля, на якім — тры цюльпаны. Сціпла і красамоўна. Нібы памяць аб кампазітары (мастацкі рэдактар А. Труханова).

Навоныя афармленні твораў менавіта беларускіх кампазітараў, мастакі часта аздобляюць іх нацыянальным арнамантам («Зборнік беларускіх народных песень» Я. Цімоўскага, «Шоўкавыя травы» і «Любы мой, прайдзі!» Р. Лыста, «Дзве песні» Р. Вуцкоўскага і іншых). Але самі спосабы ўжывання арнаманту — не надта разнастайныя. Пераважаюць вузвыя «спячкі» знізу і зверху вокладкі.

Часам аздоблены прыводзіць да непакладных выніаў. Так здарылася са зборнікам В. Яфімава «Песні». Змяшчаны на вокладцы партрэт кампазітара «аздоблены» на баках нейкім незразумелым арнамантам. Да таго ж арнамент гэты, надрукаваны чорнай фарбай, надавае жалобны. Жалобнае «аздабленне» супярэчыць зместу музычных твораў.

Добра, што выдавецтва «Беларусь» выпускае серыі «Мастацкай самадзейнасці». Добра і тое, што выдаюцца гэтыя серыі па-мастацку афармленымі. Праўда, на вокладцы выданняў апошняга года бласконца паўтараліся два скрыпнічыя ключы («эмблема», якой мастакі злоўжываюць). Наўрад ці можна лічыць удамай серыю 1967 года, на вокладках якой рознымі фарбамі надрукаваны адзін і той жа «мадэрновы» малюнак: часткі музычных інструментаў, награвачаныя па волі мастака Ю. Зайцава ў самых неверагодных спалучэннях. Тут табе і «эф» ад скрыпкі, і раструб нейкага духавога інструмента, і нешта падобнае ці то да барабана, ці то да талеркі. А зверху гэтага бяляддзя — нота, на якой напісана: «Мастацкай самадзейнасці». Зрэшты, можна аформіць і так...

БЕЛАРУСКАЕ музыкантаўства нарадзілася пазней, чым прафэсійная музыка рэспублікі. Але цяпер на творчым рахунку нашых музыкантаўцаў — некалькі дзесяткаў змястоўных кніжак, у тым ліку ўдала, на мой погляд, аформлены мастаком С. Русаком серыя пра вядучыя музычныя калектывы рэспублікі, а таксама «Беларуская сімфанічная музыка», «Беларуская народная песня ў музычнай драматургіі нацыянальных опер і балетаў» С. Нісневіч і «Беларуская савецкая опера» В. Сізко. Тады ж, у шасцідзясятых гадах, выходзіць серыя кніжак пра самадзейных і прафэсійных кампазітараў, стрымана аформленая мастаком І. Карніовічам, надрыктаваная Беларускай тэатральнай аб'яднаннем кнігі «Майстры беларускай сцэны» ў цёмна-зялёным пералёце і «Слова пра майстроў сцэны» з чорным пералётам і залатым цісненнем — лірай і тэатральнай маскай (мастак Г. Фралоў). Сціпла аформлена кніжка А. Ракавай «Тэма партызанскай барацьбы ў творчасці беларускіх кампазітараў» (мастак Я. Карніовіч). На бледна-ружовай вокладцы пад назвай кніжкі галінка — нібы сімвал партызанскага лесу і славы народных месціцаў.

Культурна ў паліграфічных адносінах выдадзена кніжка «Кампазітары Савецкай Беларусі» — на малаванай паперы ў пералёце з добрымі вышэткамі на першых старонках. Толькі супервакладка мастака В. Мгкова прымушае задумацца. На ёй наўмысна паспешлівым штыхам намалёвана падабенства пунта дзя пот на нейкіх

закручаных пожках, што выклікае асацыяцыі з даўнімі, гнутымі з тоўстага дроту, локіямі. Напэўна, на думку мастака, гэта выглядае сучасна. Але чаму так атрымліваецца, што чым больш нехайны малюнак, тым больш ён лічыцца «сучасным»?

Ёсць удаля аформлення музыкантаўцаў кнігі, выпушчаныя і іншымі беларускімі выдавецтвамі. Так, «Вышэйшая школа» выдала кнігу С. Нісневіч «Беларуская музычная літаратура». Яе вокладка вабіць вока (мастак В. Хароўскі). На чырвоным фоне відэць палова ліры і надрукавана старонка фартэпійнай музыкі.

З выдумкаю і добрым густам аформіў кніжку К. Сцепанавіч і Р. Глушчанка «Нашы кампазітары» мастак М. Моўчан. На шэрым фоне вокладкі размешчаны нотны стан з дзівюма нотамі і з назвай кніжкі. Загалюныя літары кожнага з раздзелаў вынаходліва надкрэслваюць яго змест.

На рахунку выдавецтва «Нарука і тэхніка» такія добра аформлены кнігі, як «Рытмічныя асновы беларускай народнай музыкі» і «Ладавыя асновы беларускай народнай музыкі» В. Елітана, «Беларуская савецкая опера» Г. Кулішовай (мастак В. Гарішавіч) і а добрым густам зроблена мастаком А. Чурко афармленне кнігі «Беларускі балет» Ю. Чурко.

МУЗЫКА І ГРАФІКА

Як бачым, нават з гэтых назіранняў не спецыяліста ў галіне кніжнай графікі пераканаўча відаць, што музычная і музыкантаўчая літаратура далёка не заўсёды афармляецца ўдала. Мабыць, больш патрабавальна трэба рэдагаваць творчасць мастакоў у гэтай важнай галіне кніжнай графікі.

ЦЯПЕР — пра афармленне грампласцінак з беларускай музыкы.

Наведваю магазіны, дзе прадаюцца грампласцінкі, прашу паказаць, што ёсць з беларускай музыкі, і міжволі здзіўляюся. На пласцінцы напісана — «Сюіта з балета «Святло і цені» Г. Вагнера, на другім баку — «Харэаграфічныя навіны» Я. Глебава, а ляжыць яна ў канверце з абгорткай паперы, на якой надрукаваны Фінляндскі вакзал у Ленінградзе. І толькі ў магазіне «Мелодыя» натрапіў на тое, што шукаў, — на канверты для грампласцінак, якія сведчаць пра «адрас» музыкі. Гэта былі пласцінкі, выпушчаныя да 50-годдзя нашай рэспублікі, з запісамі вядучых музычных калектываў Беларусі. Канверты зроблены няблага. На адным з іх на зялёным фоне карычневая ліра, на якой надпіс «50 год БССР». На другім — на крузе ў цэнтры канверта — хлопцы і дзяўчаты ў беларускім вопратцы. На трэцім на дыяганалі беларускі арнамент. На другім баку канвертаў народныя звесткі пра талектывы, што запісаны на пласцінку.

На жал, гэтых пласцінак даўно няма ў продажы. «Раскапілі ў першы ж дні», — кажуць прадаўцы.

Звяртаюся ў Дом грампласцінак. Там пранянуць запісы выканання нашых калектываў у прыгожым канверце, зробленым у стылі палехскай мініяцюры. На чорным фоне раскіданы малюны людзей у беларускім вопратцы. Прыгожа аформленую пласцінку прыемна трымаць у руках. Што ж датычыцца іншых пласцінак, то ўсе яны ў нейкіх канвертах з абгорткай паперы.

Гутару з музычным рэдактарам Дома грампласцінак аб прычынах такога становаішча. Справа, аказваецца, у тым, што мастацкі канверт каштуе 25 капеек — таму іх заказваюць надзвычай рэдка. Думаецца, не зусім правільна адмаўляцца ад афармлення пласцінак, нават калі афармленне каштуе грошай. Ды, зрэшты, справа не толькі ў выдатках.

Горш, калі грошы выдаткуюцца, але на афармленне, якое не адпавядае характэрнай музыцы. Вядучы на беларускія пласцінкі выконвае выключна Ленінград. Таму на канвертах і Фінляндскі вакзал, і віды гоадала. Каб пласцінкі былі выдзелены ў прыгожым канверце, трэба толькі ў чарговым заказе ўзначыць не кошт не ў рубель, а ў 1 руб. 25 кап. Усё астатняе робіць фірма. Тут і паспрабуюць малюны канверта ці асобнай каробкі, тут і складанне апаціацы.

Пытаюся ў рэдактара, ці прымаюць у дзел у такіх выпрацоўках беларускія мастакі і музыкантаўцы. У адказ чую: «Не, фірма ўсё робіць сама». Тым чынам, важная справа праходзіць без удзелу беларускіх майстроў вышнелычага мастацтва.

Дарэчы, ні ў адным з магазінаў няма якой-небудзь плаката, ні рэ-

камендаваў бы пакупнікам пласцінак з беларускай музыкой. Думаецца, такія плакаты павінны былі б быць выдзены і распаўсюджаны ва ўсіх магазінах, у якіх прадаюць пласцінкі.

Пакідае жадаць лепшага і асартымент беларускіх пласцінак у большасці магазінаў. Так, у нотным магазіне Мінска іх толькі шэсць назваў, у «Гуме» — васьмнаццаць. Толькі ў магазіне «Мелодыя» — 76. Пры гэтым ні адна з іх не каштуе больш за 30 капеек альбо рубель. Таму ляжыць яны ў канвертах, на якія проста сорама глядзець. Гэта асабліва крыўдна, калі параўноўваеш іх з канвертамі пласцінак, якія тут жа, на прылаўках гэтага ж магазіна, з запісамі музыкі іншых рэспублік Савецкага Саюза і зза мяжы. Вырашаюць жа нескі пытанне з тымі злашчаснымі 25 капейкамі ў іншых рэспубліках. Чаму б і нам не вырашыць?..

ЛЕТАМ 1954 года на рэкламных шытах з'явілася ўпрыгожаная беларускім арнамантам невялікая афіша, якая адразу прыцягвала да сябе увагу. На цэнтральнай фатаграфіі — вялікі харавы калектыў. Навокал яго — здымкі хору ў час канцэртаў у калгасе «Рассвет», на Мінскім трактарным заводзе, перад літоўскімі чыгуначнікамі, перад маракамі Балтыйскага флоту. Тут жа была і невялікая карта Савецкага Саюза з падпісамі: «Гастролі хору». На карце ад Мінска ў розныя бакі разыходзіліся чырвоныя рысачкі, якія злучалі сталіцу Беларусі з гарадамі рэспублікі, з Рыгай, Каўнасам, Тбілісі, Баку, Сухумі, Масквой, Ленінградом, Мурманскам, Архангельскам і іншымі гарадамі краіны.

Гэта была афіша Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР. Я так надрабязна апісаў яе не толькі таму, што яна была адной з першых, але і таму, што вылучалася добрым густам і давала ўражанне і аб калектыве і аб яго жыцці.

А як жа афішаванне наогул беларускай музыкі? Трэба сказаць, што ўсе вядучыя музычныя калектывы рэспублікі маюць ці мелі добрыя афішы і асабліва пад час Дняў беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве ў 1955 годзе і ў час фестывалю беларускага мастацтва ў Расійскай Федэрацыі і рэспубліках Сярэдняй Азіі вясною 1966 года. Да гэтых дат былі выпушчаны спецыяльныя буклеты. Для прыкладу можна ўзяць хаця б буклет «Дзяржаўная сімфанічная аркестр Беларускай ССР» (мастак Л. Кроць). У ім, акрамя шматлікіх фатаграфій, змяшчаны звесткі аб творчым шляху аркестра, выказаныя аб ім лепшыя савецкія і замежныя гастролі і кампазітары, з якімі аркестр выступіў. Добра глядзяцца вокладкі і заставкі на кожнай старонцы буклета. На жал, гэтыя буклеты сёння ўжо амаль немагчыма дастаць — няма ні прадаўцаў перад канцэртамі, бо выпушчаны малым тиражом, янога магло б хапіць толькі на 7—10 канцэртаў.

Хочацца ўспоміць і праграмы канцэртаў музычных сезонаў. Яны нецікавыя. Усё мастацкае афармлена іх заключаецца ў малюнку памянкіання філармоніі. І нават пад час прэм'ер буйных твораў Беларускай музыкі на іх няма ніякай аздобы.

Тое ж можна сказаць і пра афішы сімфанічных канцэртаў. Тут пагочыць чорная і чырвоная фарбы без ніякай намёкаў на «адрас» калектываў і твораў, якія яны выконваюць.

Яшчэ горш у канцэртных брыгадах філармоніі, якія маюць зусім невыразныя афішы альбо не маюць іх зусім. Выключэнне складаюць толькі вядучыя артысты — Дадэнка, Шышкін і Вуячыч, якія маюць «сперсаналяныя» афішы. Але зроблены гэтыя афішы па стандартце «Галоўканцэрта» і, акрамя добрага партрэта, змяшчаюць толькі мала выразныя вільскі. Гэта тым больш шкада, таму што пералічаныя артысты маюць неаблігі беларускі рэпертуар і маглі б быць прадстаўлены ў многіх гарадах Савецкага Саюза добрай нацыянальнай афішай.

Часта Саюз кампазітараў Беларусі надаквілае творчыя сустрэчы беларускіх майстроў музыкі са слухачамі. Гэтыя сустрэчы маглі б быць значна цікавейшыя, калі б перад кожнай з іх слухачы маглі набыць буклет-нарыс пра кампазітара, з якіх адбываецца сустрэча. Пра неабходнасць такіх буклетаў у Саюзе кампазітараў ужо больш пяці гадоў ідзе гаворка. Нават заказаны і выкананы асобнымі музыкантаўцамі тэсты для іх. Але па сёння пытанне аб іх выданні — ні з месца.

ЯК БАЧЫЦЕ, праблем, звязаных з мастацкім афармленнем музычнай літаратуры, грампласцінак, афіш і буклетаў канцэртных арганізацый, надзвычай многа. Тут, як кажуць, непазаты край работы. Хочацца спадзявацца, што беларускія выдаўцы і мастакі возьмуцца за яе больш актыўна.

Дамітрый ЖУРАУЛЕВ,

заслужаны дзеяч культуры БССР.

РАЗДЗЕЛ ЧАЦВЕРТЫ

1.

«Новае вучэнне» разраслася. Патрабавала яно і новай арганізацыі.

У святога неўзабаве з'явілася верная кагорта «трэціх свяшчэннікаў». З іх арганізавалася «святая тройца», «святая пяцёрка», «сядміда», «дванаццатка», у якія ўвайшлі — Якаў, Янох, Максім, Іаан Багаслоў, Пётр і Павел, Архіпатрыцы, хоць на самай справе былі гэта дзядзькі: Волесь, Макар, Цімох, Васіль...

Па нейкім законе супрацьвагі да наогул смірнага, спакойнага і непітушчага Клімовіча пацягнуліся скончаныя алкаголікі, буйныя фантазёры і прайдзісветы, таленавітыя валацугі. У «штабе» прарока кожны з іх умомант знаходзіў сабе прымяненне і заняткі.

Покуль у Грыбоўшчыне адны складалі Аляшу гімны і частушкі, а другія спатыкалі пілігрымаў палымянымі, поўнымі тарабаршчыны прамовамі, трэція апосталы з грашыма на начлег і харчаванне разыходзіліся па праваслаўнай Польшчы прапаведваючы новае вучэнне.

Неўзабаве настаў час, калі ў некаторых вёсках людзі амаль зусім перасталі хадзіць да царквы. Хутка сталі яны пуставаць і ў мястэчках.

Толькі ў вялікіх гарадах ідзі «новага вучэння» покуль што ніякага поспеху не мелі. «Тупых і ўпартых» гараджан свежая вера не брала ніяк. Але Аляша гэта не надта хвалявала.

Прапёршы з Грыбоўшчыны манахаў, прарок ча сходы сваёй абшчыны болей не пайшоў. Ён не рыхтаваў і пасланцоў на вёскі, як і не даваў ім наказу. Покуль «трэція свяшчэннікі» рабілі за прарока арганізаваную работу і падтрымлівалі ажыятаж вакол яго імені, дзядзька Аляш аддаваўся гаспадарчаму інстынкту.

Вычытаўшы ў Евангеллі ад Лукі ўпамінанне пра гасцініцу, Клімовіч надумаў пабудавать яе для пілігрымаў, а пры ёй — стойлы і калодзежы для коней. Заняты гэтай справай, ён узбіраўся на той самы вазок з драўлянымі васьмі і лазовымі атосамі, падкладаў пад сябе конскую торбу з грашыма і адпраўляўся ў Студзьянскае лясніцтва, Крынкаўскую цагельню ды ў крамы Бераставіцы, Гарадка, Саколка, Міхалова.

Больш яго нішто не турбавала.

Затое Аляшовых актывістаў аж падмывала дэбрацца да вялікага горада, узбунтаваць народ і там.

2.

Перад самай сёмухай з пятнаццаць жанчын на чале з празнікаўскай Тэкляй і зусім старэнькай, але даволі жвавай Піліпіхай згаварыліся ісці заваўваць Гродна. Тэкля павесіла сабе на шыю вялізны медны крыж на ланцужку. Іншыя пабралі партрэты Аляша, Піліпіха ўзяла яшчэ і іконку, на якой прарок намаляваны быў з залатым венчыкам над галавой. Данілюк усучыў ім лістак з «залатымі словамі самога айца Ільі»...

У першы дзень сёмухі ў гродзенскім саборы, каторы на вуліцы Ажэшкі, грывела набажэнства. Сабор напаяў і царскія адвакаты, інжынеры і ўрачы. Людзям гэтым жылося добра — Польшчы патрэбны былі спецыялісты, ім плацілі няблага. Яшчэ былі тут рускія памешчыкі, тыя, хто з Расіі вывез золата. Адным словам, сабор на сёмуху запоўнілі сапраўдныя буржуа з жонкамі. Апанутыя ў габардзіны і шойкі, яны ўзнісла і задумна глядзелі на асветлены сцэнамі рознакаляровых лямпацх алтар, на бліскуючы рызу бацюшкі і аддаваліся «прэсусцэствленню крыві госпадыня».

Настала хвіліна ва ўрачыстай абедрні, калі бацюшка звычайным і добра пастаўленым альтам зацягнуў словы літургіі: «Твое от твоих тебе прино-ся-а-ша-а, от вся и от все-ех!»

У гэты якраз момант з партрэтамі барадатага дзеда і ўваліліся ў сабор вясковыя бабы з Грыбоўшчыны...

Тэкля потым прызнавалася, што вельмі разгубілася, толькі адступаць было позна ўжо. Яна апынулася перад рускай дваранкай у капелюшы — жонкай палкоўніка. Тэкля стала піхаць ёй лістоўку і гаварыць:

— Сястра ва Хрысце, на, гэта — са святой вёсачкі Грыбоўшчыны! З самой Грыбоўшчыны! Ідзі туды, у святую вёску, чаго тут выстойваць будзеш з імі! Папы — ашуканцы, хіба ты не ведаеш?! На небе адзін услаўшні бог, а на зямлі — прарок і наследнік яго, наш Саваоф, Ільіа!

Пышная дваранка, муж якой і на службе ў палякаў атрымліваў жалаваньні столькі, колькі была варта ўся гаспадарка Тэклінага бацькі, нават і галавы не павярнула да басаногай сялянкі.

Амаль кожная вясковая цётка, будучы дзеўкай, працавала ў горадзе служанкай. Калі бабы збіраліся ў дарогу, каб ісці ў горад, у іх падсвядома ажылі стэрныя крыўды. Жанчынам зацэлаваўся некаль адмоўцаў сваім бялітасным эксплуатаатарам за страчаную прыгажосць, за адданыя маладыя сілы і сэрцы на тое, каб гэтыя паны і паўпанкі з жонкамі мелі чыстыя кашулі, спакойныя нервы, напоўненыя страўнікі, каб былі гэтак сама накармленыя, здаровыя і чыстыя іхнія барчкі.

Тэкля агарнуў адчай. Вярнуцца ў вёску? Як паказацца на вочы Аляшу? Яна ж нават крыж яго ўзяла. Ёй зацэлаваўся хоць насаліць панам. Яна ўжо забылася нават, хто яна і чаго сюды прыйшла. Агорнутая нейкім буйствам, Тэкля стала прытупаць і спаваць на ўсё горла:

Ой, по-олным, пол-на коро-буш-ка,
Есть в ней си-итец и пар-ча!..

У саборы наступіла раптоўная цішыня. Тэкля яе спалохалася яшчэ больш і змоўкла на паўслове.

— Чо за безобразне? — пачуўся зычны і абураны голас бацюшкі. — Как вы посмели сюда ворваться?! Кто вас сюда впустил?! Марш отсюда, богохульницы! Немедленно убирайтесь все из божьего храма! Мабыць, за ўсё існаванне сабора ўпершыню ў ім гучэла гэтка свецкая прмова.

Баб ужо сідравалі сотні абураных вачэй, на іх скалілі залатыя зубы паны і паўпанкі. Жанчынам зрэ-

Праяга. Пачатак у нумарах газеты за 15 і 22 студзеня г. г.

білася надта сорамна за свае босыя ногі, запыленую кужэльную вопратку, растрэпаныя валасы — нібы іх тут голымі выставілі.

— Староста, сейчас же выведіце іх из храма! — камандаваў бацюшка. — Выбросьте эту скверню прочь!..

Да цётка падляцелі паслугачы.

— Буржу-уі, а от мы вас не баі-імся!.. — распачліва вікнула Тэкля на ўвесь голас. — Усяроўна прарок Аляш — адзіны бог на зямлі!.. Настане час, прызнаеце яго і вы!..

— І вы дачакаецеся пагібелі! — крычала другая цётка.

— Не лезь, адстань!.. Адстань, халуй!..

Піліпіха ўпала на мазічную падлогу, накрылася цёплай хусткай і заенчыла:

— Карав-ул!.. Лю-удзі, караву-ул, забіва-аюць!.. Дзе вы, мае дзе-еткі, рату-уйце!..

Праз хвіліну бабы апынуліся на бруку.

3.

Выбраўшыся на Індурскую шашу, жанчыны, каб перавесці дых, завярнулі да Нёмана. Піліпіха адрозу паставіла пад куст іконку, укланчыла на траву і пачала біць паклоны ды маліцца. Астатнія моўчкі пайшлі да вады. Яны памыліся і прычасаліся, сплялі і ўлажылі свежыя косы. Затым паселі на мурог, узляліся за вузлы і торбы. Паступова ў іх развязаўся языкі.

рускай, яшчэ царскай інтэлігенцыі. Сярод іх зрэдку трапляліся «шчасліўцы»-беларусы, якім удалося дэравацца да цывілізацыі ды крыху падняцца над адна-вяскоўцамі.

Духоўнае жыццё гараджан і сялян працякала тады як бы ў розных плоскасцях, і плоскасці гэтыя паміж сабой не перасякаліся. З васьмі мільёнаў праваслаўных у Польшчы ў горадзе іх пражывала ўсяго працэнты са два. Астатнія кіслі ў забітых, адсталых і абяздоленых вёсках. І яны да таго паддаліся чарам самімі створанай легенды аб Аляшу з Грыбоўшчыны, што, пакуль ён сам, седзячы на конскай торбе з іхнімі грашыма, ездзіў у лес, мацаў кожнае бярэце для гасцініцы, тэргаваўся за кожную шыбу і пайшоў у крамах ледзь не кожны цвік, яго паслядоўна амаль на руках насілі.

Яшчэ адну спробу аб'яднацца зрабіў гродзенскі архірэй. З такой мэтай ён неўзабаве і адправіўся ў Грыбоўшчыну.

На гэты раз айца Антонія мужыкі ўжо не спатыкалі і дзядзькі дарогу пярэскачалі не ўсцілалі. І на святой горцы было зусім мала народу — прыбеглі толькі тыя, хто не мог сабе пазволіць, каб не паўзірацца на скандал. Не кинуў сваёй пільшчыкаў, не пайшоў да высокапастаўленай асобы і Аляш.

Архірэі не падаў нават і віду, што халодны прыём яго ўразаў. Ён паслаў машыну па бацюшку з Вострава і прыступіў з ім да літургіі, адклаўшы размову з ад-

Аляксей КАРПЮК

Закусаючы сняданне сітнім хлебам з ліманядам, жанчыны ўспаміналі выпадак і, здаволеныя, рагаталі, быццам вярталіся з цікавай гулянкі:

— Ну ж і крычаў, ну ж і перапалохаўся бацюшка!..

— І паноў — аж халера брала!..

— А гэты халуй як хопіць мяне за рукі!.. Але я, здаецца, добра праехалася кіпцюрамі па яго мордце — як бараной!.. Кофту, замянак, парваў!.. У каго графка е, трэба скалоць!.. Ох, і тут яшчэ сінякі!.. Пяку-уць які!..

— І я свайго добра сперазала кіечкам ад партрэта!.. Аж увагнуўся мой кавале-ер!..

— А я нават парвала ланцужок ад крыжа!.. Сарвалі мы ім, бабы, святла! — падсумавала Тэкля. — Мне ніколі не было так страшна, а няхай на яго!.. Я думала — паліцыйны паклічуць!..

— І паклікалі б, каб не далі драла!

— Затое памятаць будучы нас доўга!

— Адно цётку Піліпіху не крануў ні адзін!.. Але ж вы і, цётка, і нарабілі ім ляманту — на ўсю царква! Бабка старанна біла паклоны перад адбіткам Аляша ў глыбокай, як скрыначка, рамцы і нават не павярнула да іх галавы.

4.

У Грыбоўшчыне баб спаткалі, як сапраўдных герояў.

Праз дзень-другі выпадак аброс неверагоднымі падрабязнасцямі і па вёсках разыходзіўся легенды.

— Чулі, што ў Гродне грыбоўшчынскія бабы натаварылі? — перадавалі ўсхваляваныя людзі. — Кажуць, увесь горад перавярнулі ўверх дном!..

— І не кажы!.. Там ішоў якраз малебен. Тэкля з бабамі ўнесла ў сабор партрэт Ільі і пачала гаварыць да народа. Бацюшка хацеў яе абарваць, дык Аляшоў партрэт — як зася-еціца!.. Бацюшка — як спа-ло-охаецца!.. З каззілам і ў рызе — на званіцу па-бер!..

— Ага!.. А народ, які ў саборы ў той час быў, даваў бабам у ногі іганяцца і гаварыць: «Мы даўно ведалі пра Ільіа, але нас папы не дапускалі да яго вучэння!.. Дзякуем вам, мілыя сёстры, што свет нам адкрылі!..» І людзі навывідалі свае іконы, памясцілі ўсюды Аляша!

— Уся вуліца, кажучы, завалена выкінутымі абразамі!..

— А потым людзі як разбушава-алі па усім го-ор-дзе!.. Прыбгаў нават архірэй — кансісторыя яго ад-туды недалёка, — дык народ яшчэ больш сваё!.. Тады ён даваў бабам золата прапаноўваць, каб толькі яны адсталі, але бабы — ні ў какою!.. І айцец Антоні по-лы ў рукі дык — у староства, гаварыць па ціліфону з самім Пілсудскім, каб даў войска!..

— О, няхай і Пілсудскі ў Варшаве сваёй вусы ця-пер пакруціць, няхай ведае нашых!

— А што ён сабе думае — заваяваў нас і так яму гэта абыйдзеца! Толькі па курорт сабе будзе ездзіць!..

— Ну!.. І на ўсмірэнне выклікалі войска!..

— Учора наш Юляк вазіў ў Гродна бульбу, дык уласнымі вачыма бачыў — каля сабора салдаты!.. І каля іншых царкваў кружыцца яны!.. Баяцца, каб і туды нашы не дабраліся!..

— А праўда баб у турму пабралі?

— І я чула. Мусяць вы-ыпусціць, нікуды не дзе-нуцца, калі народ так разбушаваў!..

Гэтакія і многа іншых небыліц, народжаныя хворай фантазіяй цёмнага люду, па законе «сіхалагічнага рэха» ляцелі па вёсках.

5.

З такім жа вынікам вярталіся прапагандысты «но-вага вучэння» і з Вільні, Беластока, Брэста. Права-слаўныя і ў гэтых гарадах складаліся пераважна з

Толькі нічога з іхняй задумы не атрымалася.

У рытуале архірэйскай службы пры абедрні ёсць момант, калі епіскап мае рукі, а потым выцірае іх ручніком. Аляшова «трэція свяшчэннікі» пці-клалі гасцю свінчо-падсунулі пусты посуд, і айцец Антоні, як артыст, вымушаны быў разыгры-ваць амавенне на суха.

Далей яго чакала яшчэ горшае.

Толькі архірэй сваё не-маладое і грузнае цела павярнуў да народа, як з усіх бакоў панесліся вы-крыкі:

— Што, будзеш падбі-ваць нас, каб і мы ў царкве па-польску гаварылі.

— Ужо прадаў палякам царквы ў Гродне, цяпер і нас прадаваць прыехаў!..

— Вунь якое пуза наеў нашым гарбом!

— Падаслалі цябе паны!

— Прэч архірэй! і папоў!

— Вон і адгэтуль!

— Чаго прыпёрся, кудал?!

Так і не далі сяняне справіць архірэю службу. Да-вяслоў адмяніць і трапезу.

Кажуць, вярнуўшыся ў Гродна, айцец Антоні саб-раў у кансісторыі свяшчэннікаў і служачых і даў ім разгон:

— Неадукаваныя мужыкі, нейкія сектанты, а як дзейнічаюць, бачыце?! Як яны народ паднялі?! Як людзі ім вераць?! Чапу не вераць гэтак нам, адука-ваным?! Трэба разабрацца ва ўсім гэтым цячэнні і павучыцца ў іх!.. Чым вы займаліся ўвесь час?! Што вы мяне ашуквалі і супакоявалі, што гэта — лакаль-ная з'ява?!

РАЗДЗЕЛ ПЯТЫ

1.

Аляш прапёр манахаў, бацюшку з Вострава і ар-хірэю паказаў фігу, і тыя мусілі гэта перацяраць.

Другі раз, цяпер аж з Варшавы і Вільні, пры-ка-лі да яго кансісторскія паны ў капелюшах, каб тамі-рыць іх, але Клімовіч да гасцей нават не выйшаў. Парламенцеры мусілі пасядаць у свае лімузіны і па-ехаць ні з чым.

Цяпер яшчэ больш жанчын і мужыкоў пехатою, на каленях, фурманкамі і веласіпедамі пацягнуліся ў Грыбоўшчыну.

Прыбыўшы на месца, людзі, акружыўшы царкаўку, падалі на калені і спявалі:

Ты, Ільіа, наш світы страннік.

Табе слава і прывет!

Ты вялікі Хрыста Ізбраннік.

Служыш богу многа лет!

Людзі зблізка і здалёка

К табе ідуць, ідуць і йдуць!

Няма такога чалавека.

Які б не быў ужо тут!

Наш начальнік у тройцы

слаўны

Усімі зрымы чалавек,

Ты тварэц усіх непасціжы —

Альфа і Амега ў веі!..

Толькі што прывезлі з Беластока і павесілі чатыры званы. Браты Кавальскія зрабілі іх на славу: з гала-самі магутнымі, але чыстымі ды звонкімі — здавалася, мёртвага з магілы падымуць і падбадзёраць.

Калі з'яўляўся, нарэшце, Аляш, званары хапаліся за вяршкі; і па душах людзей ударалі шматпудовыя

Павел Вельскі — паэт з «вируження Аляша».

бронзавыя волаты. З урачыстай узнёскасцю яны аб-
вяшчалі цэлай акрузе:

— Ідзе-е!.. Вось ён, вось ён, вось ён!..
Людзі кідаліся да Аляшэ, цалавалі яго світку, ногі
і брудныя нагавіцы, якіх ён ніколі не мяняў.

— Бом!.. Бам-бам-бам!..
Дужыя целахраніцелі браліся за рукі, адціскалі ад
яго баб і пракладвалі ў людской масе калідор. Тады
ашалелыя кабеты падалі долу і вырывалі травінкі, да
якіх дакраналася нага святога. Гэтую святую каштоў-
насць бабы завязвалі ў хусцінкі, каб занесці яе тым,
хто застаўся дома. Гэтыя травінкі яны потым кідалі
ў куточки сваёй хаціны — каб прыйшло ў яе шчасце.
Клалі на галоўкі дзетак, каб не «ўраклі» іх злыдні.
Пасыпалі імі нават мужа — каб не запіваў і не лена-
ваўся. Крапілі імі свайго кароў — каб не браў іх па-
морак і дрэннае паветра.

2.
Маленні, спяванне псалмаў па вечарах у Грыбоў-
шчыне зблізіла паклоннікаў «новага вучэння». Аляш-
шова эліта жыла бесклапотна — на самай справе
прыпяваючы. Каб не трапіць «во искушение дьяво-
ла», каб заглушыць у сабе плоць, змагары за «чыс-
ціню веры», ва ўсім свеце прыдумвалі рознае схім-
ніцтва, адмысловыя пасты, накладвалі на сябе жалез-
ныя вярыгі, да ног прывязвалі гіры... «Трэція свяш-
чэннікі» і не думалі гэтага рабіць. Наадварот — іх
агарнула буйства плоці і яны далі яму волю.

Тэля перавезла ўсю сваю маёмасць з Празнікаў
і жыла ў Аляшэ ды клапацілася аб ім, як самая вер-
ная жонка.

Заўважыць нічога не паспеў, калі ў Грыбоўшчыне ля
кожнага апостала з'явілася маладая жанчына — святая
дзявіца. Апосталы ад гэтага нават як бы памаладзелі,
сталі больш ўпэўненымі і спакойнымі ды прывязанымі
да месца...

Адным словам, і да Аляшовай «навукі» далучыўся
секс, які ў кожным рэлігійным цячэнні іграў нямала-
важную ролю.

К таму часу Аляш меў ужо амаль семдзесят гадоў,
і яму цяжка было зразумець, што сярод яго апоста-
лаў адбываецца і куды ўсё гэта вядзе. А над яго аб-
шчынай нависла пагроза разладу.

Неўзабаве пад бокам старога прарока з яго вуч-
няў вырас супернік — Мікалай Рэгіс з Жабінкі. Мала-
ды і прыгожыя мужчына на дзіва хутка займеў папу-
лярнасць сярод святых дзявіц, а потым і сярод усіх
жанчын-багамолак.

За Бераставіцай, у вёсцы Рэмуцеўцы (сёння — калгас
«Гардыя») сектанты, якія адкалоліся ад Аляшэ, ад-
разу знайшлі сабе даволі многа прыхільнікаў. Яны
выкінулі новы лозунг: «Далоў сорама!» Ноччу іхняе
зборышча клала ў балею голага мужыка ці жанчы-
ну і пад ліхаманкавыя завыванні і малітвы чэрпалі з
балеік ваду і пілі.

Потым адкалоліся ад Аляшэ самыя верныя яго
багамолы ў Цялушах пад Гайнаўкай. Гэтыя расколь-
нікі аб'явілі сабе ангеламі. Яны наладжвалі сеансы
размовы са святым духам і голымі парадавалі па ву-
ліцы.

На Брэстчыне, у Зарэчыцы, мужык Іван Мурашка
адкрыў секту сіяністаў і аб'явіў: «Усе ў грахах, усе
загінуць, выратуюцца толькі мае вучні!..»

Для сустрэчы з Ісусам Хрыстом ён намераваўся
перасяліць людзей у Ізраіль на гару Сіон, таму пак-
лоннікаў гэтага вучэння празвалі «сіяністамі».

Па-свойму развіваліся падзеі ў Грыбоўшчыне. Свя-
тыя дзявіцы з апосталамі на чале з Рэгісам запы-
раліся ў хатах, у якіх стаялі на кватэры, адкрывалі бу-
тэлькі гарэлкі, і пачыналася ліха ведае што.

Зрэшты, анархія ў абшчыне Аляшэ прадаўжалася
нядоўга, і неўзабаве наладзіўся зноў парадак. Неча-
каным забойствам менш за ўсё вінаватага чалавека
Аляшэ паставіў усё на сваё месца.

3.

Здарылася гэта восенню.
Бульбу ўжо выкапалі. Выбралі і агароды. Якраз ба-
бы браліся трапаць лён.

Заладзілі дажджы. Вечары насталі доўгія і сумныя.
У адну такую ноч, калі Грыбоўшчыну ахнула сы-
рая цемра, Тэля прыбірава ў гасцініцы. Аляш, Ру-
селіха і Піліпіха з сотняй самых заядлых багамолаў
і багамолак, але без славуэта баса Мікалая Рэгіса,
цягнулі ў царкве самі, як маглі, апошнія псалмы. У
гэты час на падлогах баковок і вялікіх хат вёсачкі по-
катам валяліся пілігрымы. Святы ўзгорак яны наведа-
лі яшчэ днём. Людзі намаліліся, наплакаліся і нажалі-
ліся. Выладаваўшы, нерэшце, сваю боль і крыўду,
яны цяпер насцярожана прыслухоўваліся з трыво-
гай да ночы, і былі сам-насам з неспакойнымі дум-
камі.

За вакном сумна барабаніў зацяжны дождж. На
кухнях пры газавачках гаспадары шаткавалі капусту,
а малыя сварыліся з-за хрэпкаў і морквы. Пілігры-
мы адно цяпер спахопліваліся, што зусім не падрых-
таваныя да зімы, што дома іх чакаюць такія самыя
дзедзі. Ад забабоннага страху, не смеючы нічога кеп-
скага нават падумаць аб прароку, людзі ўжо самі з
сябе дзівіліся, як далёка забрылі, з жахам уяўлялі
раскіслую дарогу, па якой ім зноў брысці і брысці.

Сон да пілігрымаў не прыходзіў.
Усе неспакойна ўздыхалі, шасталі саломой і напэў-
на не адзін у адчаі паціху казаў: «Эх, сам ад сябе,
халера, нікуды не ўцячэш, не схаваешся, хоць ты
трэні!..»

І ў двухпавярховай гасцініцы — дзіўнай для глухой
мясціны будыніне — жыццё цякло сваё.

На другім паверсе ў пакоі паэта знаходзіліся тры
мужыкі.

У воблаку дыму з папяросай у зубах за асобным
столікам пісаў вершы Павел Бельскі з Пянькоў. На
сцяне, пад якой стаялі яго нары, віселі партрэты ба-
радзятых дзядзькоў — прарока Аляшэ Клімовіча і
графы Льва Талстога. Былы гродзенскі дзячок, а по-
тым гандляр сукном па вёсках Прынёманшчыны, Па-
вел Бельскі, напэўна, не прачытаў ні адной кніжкі
Льва Мікалаевіча. Павел шанаваў графа за тое, што
яго пракалілі папы.

Другім у пакоі начаваў валахаты дзядзька. Ён ра-
нічой меўся адпраўляцца ў Гродна з абозам вышытых
ручнікоў, дыванамі і навагрудскім ільном, а цяпер ва
ўсёй верхняй вопратцы ваяўся сабе на нарах.

За іншым сталом з бутэлькай гарэлкі ў руках ся-
дзеў чорнабароды і магутны Мікалай Рэгіс. Вышыва-
ная касаваротка яго была расхрыстана, на валасатай
грудзіне вісела на ланцужку вялізнае меднае распя-
цце.

Краснабай і любімчык жанчын Рэгіс быў якраз не
ў гуморы.

— У горад падацца ці што? — прамовіў ён ні то
да дзядзькі, ні то падумаў услых. — Госпадзі, як пе-
ражыць зіму!

Рэгіс неахвотна перакуліў з паўшкілкі гарэлкі, з
глінянай місы ўзяў лусту хлеба, цыбуліну, ткнуў яе ў
соль і з хрустам пачаў закусваць.

У гэты момант нехта нясмела пастукаў у дзверы.
— Прощэ!.. — па-польску дазволіў ён.

З вядром вады і венікам увайшла Тэля. Яна ад-
дана тры разы пакланілася партрэту Аляшэ, затым
— Талстога, яшчэ столькі ж разоў перажагналася і
мякка папракнула мужыкоў:

— Зноў накурывілі, хоць сякеру вешай! Ой, муж-
чынкi, мужчынкi!..

— А, светлая душа, Фёклачка! — узрадаваўся Рэ-
гіс. — Навядзі парадак у нас, мілая, навядзі!..

Покуль маладзіца мокрай ануцкай працірала пад-
логу, покуль любоўна разгладжвала саматканья по-
сцілкі на нарах і дываны ў шашачку на сценах, Рэгіс
не спускаў з яе ласых вачэй.

Гэты мужыцкі сын у вайну даслужыўся нават да
прапаршчыка. Потым у Шчорсах прыстаў да памеш-
чыцы ў прымы. Фанатычна полька катэгарычна па-
трабавала ад яго прыняць каталіцызм, і ён яе кіннуў.
Пару гадоў паблытаўся па вялікіх гарадах у пошуках
працы, покуль не прыстаў да Аляшовага хору.

Агледаўшы Тэлю ад пята да галавы, Рэгіс шчыра
здзівіўся:

— Гэтыя радзімкі на шчацэ і шыі, гэтыя поўныя
ногі!.. Колькі разоў на яе гляджу, столькі думаю —
ну ж і бабу падчапіў сабе наш прарок!

— А што? — прабурчэў вазніца. — Аляш хоць стары,
але — жывы!

— Ты гэта сур'эзна! Што ён у свае гады можа ра-
біць з ёю! Ды на адной грэчневай кашы! Ха-ха!..
Чудзяся тае, госпадзі!..

— Скажаце вы таксама, айцец Мікалай! — пера-
большана засаромелася Тэля.

Яна была з тых жанчын, каторыя за вонкавай найў-
най сціпласцю ведаюць, чаго хочучь. Жанчына разу-
мела — Рэгіс гаворыць усё з-за зайздрасці, і такая
размова Аляшэ не пашкодзіць.

Наогул з ёю тварылася дзіўная метамарфоза.

Быў час, калі ў горадзе да таго Тэлю спойвалі, што
на другі дзень, каб пахмяліцца, яна на сметніку шу-
кала коркі ад бутэлек і жавала іх. Бацька яе слай
вырваў з горада, пасадзіў у фурманку і прывёз да
хаты. У Празнікаўскага памешчыка батрачый сірата,
Юзік, якому даўно трэба было жаніцца. Стары ўга-
варыў яго да слабе прымаком і ажыў на дачцы.
Юзік стаў з жонкі здэквацца. Тэля пайшла адной-
чы з бабамі ў Грыбоўшчыну і да мужыка болей не
вярнулася. Пражыла яна тут ужо амаль чатыры гады.

Мабыць, толькі псіхологі маглі б вытлумачыць, ча-
му ў былой гродзенскай прастытуткі прабілася ў
Грыбоўшчыне такая сціпласць і душэўная чысціня.
Жанчына як бы расквітнела нанова і ў трыццаць тры
гады аж свяцілася нейкай дзівачай прывабнасцю.
Яна і мінуты не магла выседзіць без справы. З ап'я-
нелымі ад шчасця і сарамлівымі вачыма, апушчанымі
ўніз, бегала цэлы дзень ад дому да царквы, ад царк-
вы да гасцініцы. Да ўсяго, што зрабіў Аляш, ад-
носілася з беражлівасцю руплівай гаспадыні. З та-
кой жа цеплынёй адносілася і да яго нават нядобра-
зычлівых сяброў, бо хацела надта, каб гэтая непры-
язнь у іх была часовай.

Пасля сказанага Рэгісам Тэля патаемна перажэгна-
лася зноў і пакланілася барадатаму партрэту. Тады
сціпла і добрамычліва папракнула жартуніка:

— Вы, як заўсёды, жартуеце, айцец Мікалай!..

— Чапу ты думаеш?.. Я — сур'эзна!..

Тэля паспрабавала перавесці размову на іншае:

— І навошта вы, айцец Мікалай, столькі п'еце!?

— Ты лічыш — грэх!..

— Яшчэ і які!..

— Харо-ошая ты, далібог!.. Усяму ў цябе ёсць ап-
раўданне!.. І да ўсіх ты хораша адносіся!.. Мне б
такую жонку!.. Гм, і на назе радзімка!.. Колькі іх
ў цябе! Не ведаю, чаго ты да гэтага смарчка прыліп-
ла?.. Што ты ў ім убачыла?.. Скончыўся ён даўно, ні-
чога больш гэты дзед не выдаваў!.. Паглядзі — усё
яго былыя паклонніцы цяпер да мяне ліпнуць, а да
яго ходзяць толькі баззубыя бабулькі!.. Дзіва-ачка
ты!.. Кожная дзёўка адхапіла сабе маладога апоста-
ла, а ты, гэтка прывабная!!

І тут Тэля зазлавала.

— Жарабцоў нахапалі!.. — з бязлітаснай грубас-
цю кінула маладзіца і апякла Рэгіса нядобрым агнём
сваіх цёмных вачэй. — Неглядзе-елася я на іх — за
свой век, і радзімкі яны мае папалічы-ылі, хо-опіцы!..
Рэгіс сумеўся.

На першым паверсе пачуўся грукат у дзверы.

— Хто там?! — насцярожылася маладзіца. — Сый-
ду і гляну, каго так позна нясе!..

Тэля вылецела з пакоя.

Рэгіс выйшаў у калідор таксама і пачуў, як унізе
яна кагосьці адчытвае:

— Юзі-ік! Ах, ты, смуроддзе, зноў прыплёўся!?

Незнаёмы мужчынскі голас прасіў:

— Пачакай, пагаворым!.. Прышоў табе сказаць:
ладна, усё дарую табе!..

— Ведаю!.. Гэтак ты толькі цяпер гаворыш, бо
цвяро-озы!.. А нап'ешся, людзі ўвядуць у вушы, што
з прастытуткай жывеш, і зноў жывёлінай станеш!..
Потым дзяцей гурбу мне нарабіш, каб мэнчыліся на
свецел!..

— Жонка ты мне ці не? — узвысіў голас мужчы-
на. — А ну, хадзем!.. А то, ведаеш, я магу нават і ў
крынкаўскую паліцыю заявіць!..

— Што-о!!

— Што чуеш!..

— Ах, ты, смуро-оддзе! — узарвалася Тэля. —
Заяўляй хоць нават самому Пілсудскаму ў Варшаву,
а я ўсяроўна да цябе не вярнуся, бо не люблю!.. Бе-
гаў па вёсцы, бэсціў мяне апошнімі словамі, а цяпер
адумаўся!?! Позна!.. Марш адгэтуль, бо скажу само-
му Ільі і ён цябе ад Грыбоўшчыны хутка адвадзіць!..

— Кім ты паляхаш мяне?..
Рэгіс пачуў, як Тэля бразнула дзвярыма і падперла
іх з сярэдзіны дручком.

4.

Пакінуўшы гасцініцу, Юзік для храбрасці выпіў у
знаёмых, выйшаў на вуліцу, стаіўся ў цемры, пачаў
вартваць.

Яшчэ адзін з аляшовай світы — Мікалай Рэгіс.

Няўдалы муж дачакаўся свайго суперніка, калі той
вяртаўся з царквы, і пазнаў старога па белай бара-
дзе. Спачатку ён загаварыў з дзядзькам па-хароша-
му — папрасіў адпусціць Тэлю, бо ён быццам бы
забірае яе ў Бераставіцу.

— Адвядзся, гіцло!.. — буркнуў Аляш.
Тады Юзік пачаў прапанаваць яму выкуп.

— Хочаш?.. Любоўю ікону ўкраду табе ў Супрасль-
скім манастыры, толькі закініся!.. Навэт цэлы алтар
прывалаку табе адтуль — бяры, маліся на сваіх ба-
гоў, халера цябе бяры, калі ты ўжо такі ба-
гамольны, і не перашадай мнел!.. Або грошай збярэ,
колькі скажаш!.. Адно адпусці Тэлю!.. Навошта табе,
старому чалавеку, маладая!.. І калі ты верыш у бога,
дык ён цябе на тым свеце за гэта не паглядзіць па
галоўцы!.. Але ж ты і сам ні ў чорта, ні ў бога не
верыш, а толькі бабаў дурыш дурных, хітрая свято-
шал!..

— Ідзі, ідзі адгэтуль, бязбожнік! — ужо закрычаў
Аляш.

— А-а, дык ты не здае-ешся?! Не хочаш па-харо-
шаму?! Ну, пачакай жа, пагаворым іначай!..

Юзік полез біцца.

Маладзёйшаму на многа чалавеку няцяжка было
падмяць пад сябе аслабелага Клімовіча і пакласці ў
лужы, але далей яму не пашанцавала. Распластаны
ўжо на спіне, Аляш расплаціва нашчупаў пад рукой
камень, ударыў ім Юзіка ў вісок.

Узняўшыся на ногі, прыткі і ўспыльчывы Аляш
прышоў у лютасць!..

Побач ляжалі нечыя дровы. Прарок ханіў ёмкі яло-
вы круглячок і датуль біў па галаве няўдалага мужа,
пакуль чэрап яго ператварыўся ў мачала, і Юзік на-
ват хрыпець перастаў.

Адкінуўшы сухі кругляк, задыханы Аляш павалок-
ся быў ужо дамоў, але адумаўся і з паўдарогі за-
варнуў. З вялікай цяжкасцю, ледзь не надрываючыся,
Клімовіч завалок цэла пад цэркаўку, кіннуў у яму,
адкуль бралі людзі святых пясок, і закапаў. Толькі та-
ды стары супакоіўся.

Адпачыўшы, Аляш памыў у лужыне рукі, паназі-
раў, ці за ім хто не сочыць, і не спяшаючыся, патэпаў
да хаты.

Аляш не прадбачыў, што святога месца не пры-
знавалі сабакі. Цікаўныя Тузікі і Жучкі за ноч труп
ывалаклі. Людзі ранічой пабеглі заяўляць солтысу —
Курзе Сцяпану. Солтыс упаў вярхом на каня і пай-
чаў у гміну.

Яшчэ да абеда прыехалі з Саколкі следчыя. Яны
знайшлі яловы круглячок са слядамі засохлай крыві
на сучках. Таксама знайшлася тая цётка, у каторай
Юзік выпіваў ды хваліўся, што пойдзе біць морду,
вырываць бараду свайму суперніку.

Неўзабаве знайшлі і сведкаў забойства — прарок
доўга не мог дзеці рады маладому целу і мучыўся
з ім, покуль завалок у яму, з гадзіну.

Адным словам, Аляшэ арыштавалі, і, смакуючы
ўжо сенсацыю, павезлі ў павятовую турму.

Толькі дарэмна следчыя стараліся.

5.

Вывязджаючы ў Грыбоўшчыну па сігнале з гміны,
сакольскія следчыя старосце нічога не казалі. Ка-
лі ж павятовы начальнік даведаўся, што за вязень
сцядзіць у яго турме, — нарта пералапохаўся. Ста-
роста зараз жа пайшоў у Беластоку. Разам з ваяво-
дай Генрыкам Асташэўскім пазванілі яны ў Варшаву
і кардынал патрабаваў абодвух начальнікаў да сябе.

Прымак Польшчы ўважліва ваяводу са старога
выслушаў і вельмі здзівіўся:

— Панове, то гэты мужык з такім хара-актарам?..
Але ж — выда-атна!.. Ён, і праўда, той, хто нам па-
трэбен!..

І далей гнезненска-познаньскі біскуп уразіў павято-
вага і ваяводскага начальніка сваімі вывадамі:

— Не будзем, мае дарагія, суровыя к людзям. І ў
саміх ёсць эканомкі. Ды і віна яго не вялікая — з
такім жа поспехам мог яго прыстукнуць і супернік.
Панове, вы самі ведаеце, якое апусташэнне ён нанёс
праваслаўным цэрквам, як на фоне гэтай з'явы вы-
глядаюць нашы касцёлы!.. Пра вашага му-
жыка ведаюць нават у Ватыкане!.. Так, так,
я, сур'эзна!.. Гэтага арыгінала зараз жа трэ-
ба выпусціць і справу ўладкаваць. Думайце
самі, як ўсё арганізаваць. Але зрабіце так,
каб ніякая вестка не пранікла ў левыя рэ-
дакцыі, а тым больш, — за граніцу, зразу-
мела!..

— Будзе выканана, ваша эксленцыя! —
пачына прамовіць за абодвух Асташэўскі.

— Тады — з богам!.. Я са свайго боку
падмацу вас таксама. Папрашу прэзідэнта,

СЕЛЕТА ў маі мяркуецца склікаць чарговую VI з'езд кампазітараў Беларусі. Аўдыторыя слухачоў музыкі цяпер неабсяжная — музыка гучыць на радыёхвалі, у святочных залах кансерваторыі і філармоніі, у клубах прадпрыемстваў і калгасаў, у студэнцкіх інтэрнатах і на палявых станах, у тэатры і з «блакітных экранай». Характэрная прыкмета часу — усё больш слухачоў збірае музыка сімфанічная, камерная, інструментальная, а прэм'еры опер і балетай выклікаюць ажыўлены абмен думкамі і заўвагамі аматараў. Вельмі ж нядоўга грамадскасць абмяркоўвала штучную «проблему», якую высунулі прамёрна рацыянальныя галовы, — ці патрэбна наогул мастацтва нібыта «састарэлых» класічных музычных форм у наша стагоддзе высокаразвітай індустрыі, кібернетыкі і асаваіня касмічнай прасторы. Жыццё абвергае самыя катэгарычныя высновы скептыкаў — музыка па-ранейшаму, зааваіваючы новых і новых прыхільнікаў, акумулюе самыя дэцэнныя думкі і настроі сённяшняга чалавека-шукальніка, раскрывае складаны эмацыянальны свет, прасвятляе душу, замацоўвае ў памяці тое, пра што нельга забывацца, апыае характэрна і трывожна нашага часу. Крылаты іфарызм М. І. Глінкі, які датычыцца кампазітарскай творчасці, жыве ў практыцы лепшых сучасных музыкантаў. Кожны з іх можа паўтарыць: «Старае музыку народ, а мы, мастакі, толькі яе аранжыруем... Гэта стасуецца і да сімфоніі, і да эстраднай песні,

і да балетнай партытуры, і да армейскага марша. Сваёасабліваасцю кампазітарскіх з'яўленняў тое, што даклады і прамовы ў спрэчках тут ідуць пасля праслухоўвання найбольш значных твораў. І пачынаецца такога праслухоўвання задаўга да таго, як старэйшы член Саюза кампазітараў Беларусі абвясціць першае паслядэжэне адкрытым. Газета «Літаратура і мастацтва» імкнецца на сваіх старонках даць адлюстраванне такога працэсу, друкуючы водгукі і рэцэнзіі на прэм'еры буйных музычных твораў, артыкулы пра творчасць асобных кампазітараў і пра выканаўцаў, параўноўваючы мінулае з сучасным, імкнучыся даць чытачам уяўленне пра стан сучаснай музычнай культуры беларускага народа. Суд сучаснікаў далёка не заўсёды бывае бездакерна і справядлівы і аб'ектыўны: прыгавор мастацкаму твору вносіць час. Таму мы разумеем, што і лімаўскія матэрыялы на музычныя тэмы нельга разглядаць як нешта канчатковае ў ацэнным плане, трываем доверы газеты адмыслова, каб кожны музыкант і слухач мог выказаць сваю думку, падзяліцца сваімі меркаваннямі на тых пітаньнях, гаворка пра якія ішла на старонках газеты і тыдзень назад, і месяц, і год. Нягледзячы на кампазітарскага з'езда такіх выступленняў нашага айтарскага актываў і чытачоў асабліва пажаданыя — іх з цікавасцю сустрамаюць і кампазітары, і выканаўцы, і слухачы музыкі. Сёння мы друкуем падборку матэрыялаў пра навіны музычнага жыцця Беларусі.

БЛІЗКА СЭРЦУ КОЖНАГА

Ціха ў вялізнай зале опернага тэатра, крэслы зацягнуты чахламі. Асветлена толькі сцена, абытаная сеткай правадоў, якія цягнуцца да мікрафонаў. Творчы калектыў работнікаў Беларускага радыё робіць тут фундавы запіс сімфанічнай пэзмы Андрэя Мдзівані «Пахаванне Хатыні».

Пройдзе некалькі дзён, перш чым з тысяч метраў магнітафоннай стужкі гукарэжысёры ў садружнасці з дырыжорам і аўтарам выбяруць некалькі сотняў самых удалых метраў. Запіс будзе зманціраваны, не адзін раз правяраны па партытуры, праслуханы мастацкім саветам радыё і толькі тады атрымае «дабры» на новае жыццё ў хвалах эфіру.

А пакуль... пакуль ідзе карпатлівым запіс. Сімфанічным аркестрам Беларускага тэлебачання і радыё дырыжыруе Барыс Райскі. Яшчэ і яшчэ раз просіць ён паўтарыць асобныя фрагменты партытуры. Якасць гучання аркестра ў канчатковым выніку і вызначыць каштоўнасць усяго выканання.

Напружана ўслухоўваюцца ў гучанне аркестра гукарэжысёры Герман Баско і Барыс Кавалеўскі, бо яны, у першую чаргу, адказваюць за тое, каб пры запісе не страцілася свежасць тэмбраў розных груп інструментаў аркестра, жывы подых музыкі.

Сімфанічная пэзма «Пахаванне Хатыні» — водгук кампазітара на трагічныя

З ЧАРОЎНАЙ КРАІНЫ ДЗЯЦІНСТВА

ПЕРШАЕ ВЫКАНАННЕ ПІЯНЕРСКОЙ СЮІТЫ
Алега ЯНЧАНКІ

...Вунь колькі іх на сцэне, 11—12-гадовых дзятчыхаў і хлопчыкаў, вучняў Мінскай агульнаадукацыйнай сярэдняй школы № 1. З якім захапленнем спяваюць яны пад акампанемент аркестра! Каб так натхнёна выконваць твор, трэба не толькі шчыра, самаададанна любіць музыку, але і захапіцца тым, што спяваеш. І тут трэба сказаць, што пачуццё прыгожана не здрадзіла юным артыстам, якія днёмі ўдзельнічалі ў прэм'еры Пянерскай сюіты Алега Янчанкі. Кампазітар і паэт Мікалай Алтухоў стварылі сапраўды яркі расказ пра чароўны свет дзяцінства.

Мне здаецца, што твор напісаны з гранічнай шчырасцю, вынаходлівасцю і майстэрствам. Складаецца сюіта з пяці частак: «Песня пра ганароваю піянерскую варту», «На катку», «Мы хаваем верб'я», «Матыль» і «Школьны званок». Да кожнай часткі напісаны спецыяльны пазычны эпіграф, якім чытальнік уводзіць слухачоў у свет вобразаў сюіты. Выконваюць эпіграфы таксама школьнікі: Аня Жалезка, Наташа Палукарава, Вадым Мельнік і Вава Траццяк.

Харавая партытура Пянерскай сюіты двухтэхгаласая. Яна вызначаецца багатым выкарыстаннем вакальных фарбаў і магчымасцей такога ансамбля. Нягледзячы на пераменны памер у некаторых эпізодах сюіты, на змены рытмічных малюнкаў і танальных зрухі, юныя выканаўцы без вялікага напружання пераадоляваюць усе гэтыя цяжкас-

ці, спяваюць з асадоаю і глыбокім разуменнем музыкі. І тут нельга не быць удзячным школе і мастацкаму кіраўніку яе творчай студыі заслужанаму настаўніку БССР Яўгену Іванавічу Марцынюку.

Вельмі цікавая, вынаходлівая аркестравая партытура сюіты А. Янчанкі. Акрамя складу Мінскага камернага аркестра (кіраўнік Юры Цырук) аўтар выкарыстаў таксама багатыя фарбы медзі (валторны, трубы, трамбон), дадатковыя драўляныя інструменты, шырокі набор ударных, вібрафон, раяль і г. д. Аркестр не толькі акампаіруе, падтрымлівае харавы ансамбль, але і «каменціруе» падзеі, дае эмацыянальную настройку. Ён вельмі тактоўна, без натуралістычных падрабязнасцей адлюстроўвае і спеў птушкі, і школьны званок, і свіст канькоў на лёдзе і да т. п.

Кожная з пяці частак Пянерскай сюіты невялікая па памерах, але багатая па думках, па раскрыцці па-гучыаў. Вялікая ўрачыстасць таго моманту, калі табе даверылі стаяць на ганаровай варце ля манумента загінуўшым героям, выдатна раскрытаецца ў першай частцы твора. Здзіўляюча хораша гучыць тут такі светлы ў сваім суме, народны па характары найгрыш кларнета. Не менш хваляе і дзіцячае галашэнне — працяглае гучанне адной ноты на літары «а», што зліваецца з урачыстасцю званой у апафеозе — сваёасаблівай славе героям.

Нешта ад яркасці народных гульняў, масленічных карнавалаў — у другой частцы твора. Тут і адчуванне цудоўнага «палёту» ў партыі скрыпак, і зухватыя выкрыкі ў важкіх фартэпіяных акордах, і шмат іншых трапных замалевак пачуцця радасці ў аркестравай і харавой партыях.

Глыбока ўражае цеплынёй, гуманістычнай некіраванасцю трэцяя частка. Смутах па забітым вераб'і тут вельмі шчыры. Усплёск дзіцячага гора выдатна раскрытаецца ў аркестроўцы, пшчотнасць — у дзіцячых галасах хору.

На ўдалым кантрасце двух вобразаў — больш шпаркага, напорыстага і павольнага, плавучага — будзецца размова пра прыгажосць прыроды, пра змястоўны і цікавы адпачынак — у чацвёртай частцы. Фінал сюіты — «Школьны званок» — невялічкі вальс, які быццам завяршае прыгоды дзяцей у час адпачынку.

Не магу не зрабіць некалькі сяброўскіх заўваг. Хочацца параіць аўтару тэксту сюіты зноў прагледзець другую і трэцюю частку, дзе пяць разоў паўтараюцца слова «блакітны», пазбавіць таксама юную чытальніцу сентэнцыі «Жыццё — цудоўнае»...

Некалькі парад аўтару музыкі. Няма патрэбы ў першай частцы сюіты літаральна паўтараць аркестравы ўступ да другога куплета — гэта тармозіць дзеянне. Варта было б, на мой погляд, таксама скараціць у фінале гэтай часткі зацягнуты па часе апошні аркестравы-харавы акорд. Заўвагі гэтыя прыватныя, яны не ўплываюць на агульнае выдатнае ўражанне ад Пянерскай сюіты, але тым больш хочацца, каб у яркім творы ўсё было бездакорна.

І. НІСЧВІЧ.

...Гучыць сумнае сола фагота. Уступ — імпровізацыя на беларускія тэмы. Кларнеты і другі фагот, нібы ўздыхаючы, «каменціруюць» расказ саліста.

Першы старонкі партытуры Чацвёртай сімфоніі Льва Абелівіча непарыўна звязаны з музыкай яго многіх твораў: з «Пітананнямі «сплачу» ў фартэпіянай «Фрэсцы» («Сумная гадзіна», «Рэжыём»). Другой сімфоніі (трэцяя частка, сола флейты).

Галоўная тэма, якая кантрастуе з уступам, — танцавальная і гарэзівая, выконваецца скрыпкам. Яна звязана з беларускай папёўкай і простая па сваёй структуры. Тут прыпамінаюцца другія «сігнальныя» тэмы Л. Абелівіча ў скрыпачнай «Гумарэсцы», рамансе «У дарозе». Пабочная партыя, скерцозная, з адценнем іроніі, выконваецца дуэтам засурдыненых труб.

Леў Абелівіч ужо ў экспазіцыі вызначае яркія, цыкавыя тэмы, якія, мне здаецца, у далейшым маглі б атрымаць больш выразае і маляўнічае развіццё. Вялікае значэнне надае кампазітар дэталю аркестравай фактуры, Абелівіч любіць яркія тэмбры, іх частую змену, любіць «рассыпаць» дробныя працяглаасці акампаіруючых нот па розных групах інструментаў, каб яны зазвялі, як алмазы на сонцы.

У маляўнічым, крыху экзатычным аркестравым убранні распрацоўкі прапільвае відавочная тэма ўступу, якая шырока тлечца ў кларнета над акампаіемент маленікх барабанаў-бонгаў. У агульным рух умела ўведзена танцавальнае сола. Усё больш рашуча гучыць тэма ўступу, але кампазітар не ставіць задачу нагнацца эмоцыі.

У рэпрізе знаёмых тэм пададзены яшчэ больш вытанчана, у крыху імпрэсіянісцкім духу.

У другой частцы сімфоніі флейта, а потым скрыпкі пяюць працяглую светлую мелодыю. Цёплае чалавечае пачуццё, радасць і спакой — эмацыянальная сфера гэтай музыкі. Частка будзецца ў асноўным на адной тэме, што прыводзіць да некаторай аднастайнасці. Тут рашучая роля ў фармаўтварэнні належыць змене тэмбраў інструментаў. І гэтая тэма блыкая да народнай песні, адна, характэрная для кампазітара сінгіпіраванне працягласцей, укыванне храматызмаў, пункцірных рытмаў, сучаснага інтаніравання мелодыі надае ёй «абелівічачэскі» почырк (падобна тэму можна пачуць і ў першай частцы Трэцяй сімфоніі). У Чацвёртай сімфоніі сувязь з народнай творчасцю ўзбагаціла меладыйную мову аўгара.

Найбольш развітым з'яўляецца фі-

ВОДГУМЕ СПЕВУ НАРОДНАГА

ПРЭМ'ЕРА ЧАЦВЕРТАЙ СІМФОНІІ
Л. АБЕЛІВІЧА

нал, яго тэматызм вельмі выразны. З цікавым спалучэннем літаўраў і арфы аркестравана ўступная маршападобная тэма. Галоўная партыя, шырокая, плавучая і ў той жа час энергічная, падкрэслена сінкапіраваная, аб'ёмна гучыць у альту і ў вялічэзляў. Пабочная партыя яркая, захапляючая, танцавальнага характару, меладыйна свежая.

У распрацоўцы фіналу Л. Абелівіч дабіваецца сакавітага, магутнага гучання ўсяго аркестра, цікавага развіцця матэрыялу. Кода тэматычна насычана дзякуючы з'яўленню тэм з першай часткі. Яна носіць крыху «фантастычны» характар. Тут вельмі маляўніча аркестроўка: гучанні чэслеты, кілафона, званочкаў надаюць эфект паступовага поўнага заціхання, «растварэння» музыкі.

Кожная сустрача з толькі што напісанай музыкай хваляе. Вас цікавіць пытанне: што новага сказаў аўтар? Калі Другая і Трэцяя сімфоніі закралі складаныя пытанні нашага стагоддзя, развіталі матэрыял «углыбкі і ўшыркі», былі маштабныя па форме, то Чацвёртая зусім іншая. Л. Абелівіч напісаў жанравую па характары невялікую сімфонію (яна гучыць усяго 22 хвіліны), і, такім чынам, перад намі ва ўсіх сэнсах новы опус. Чацвёртая сімфонія была выканана Дзяржаўным сімфанічным аркестрам Беларускай ССР пад кіраўніцтвам Юрыя Яфімава.

Першае выкананне толькі што напісанага твора заўсёды адказнае. У час рэпетыцый можна было бачыць, як хваляюцца за лёс сімфоніі не толькі

каб ён зноў узнагародзіў гэтага хлопа... Але ж і кара-актар!.. Самародак!..

І ваявода са старостай, нават не спыняючыся ў Беластоку, які быў ім па дарозе, проста са сталіцы прыкацілі ў Саколку ды развярнулі дзейнасць.

Неўзабаве пад морг заехаўа вайсковая машына. Захутаны ў мешкавіну труп беднага Юзіка салдаты заладалі ў кузаў і некуды павезлі.

Абодва следчыя, якія вялі справу, атрымалі накіраванне на работу ў другія паветы.

Перавялі ў іншае месца і начальніка крынкаўскага «пастарунка».

Аляша з турмы забраў былы капітан легіянераў Пільсудскага, сам староста Вайцяховіч. З ледзь пры-

крытай гідлівасцю і з затоёнай цікавасцю павёў пан старога да сябе абедаць.

Жонку Вайцяховіч меў родам з дому князёў Любамірскіх. Надушана, напамежаная, у суконцы парыйскага пахроу і з прыскай а ля Грэта Гарбо, старосціха сабралася частваць славуэтага госця па ўсіх правілах свецкага этыкету. Толькі з яе старанняў выйшаў адзін канфуз.

Вясковы дзед на шыкоўную даму не падняў нават галавы. Ён сіціла прысеў на ўскрай абабітага квяцістым шоўкам крэсла. З багатага стала Аляша узяў кавалачак чорнага хлеба ды сіплым і глухім голасам ад перажыванняў па-беларуску папрасіў:

— Цыбулькі бы мне...

Гэта і былі адзіныя словы, якія ён прамовіў у пенскай кватэры.

Калі пасля мінутай разгубленасці гаспадары выканалі яго просьбу, дзед абмакнуў цыбуліну ў соль і гэтак пачаў здавальняць свой голод. Старосціха доўга стаяла ў недаўменні. Тады яна пераглынулася з мужам і паляцела ў суседні пакой клікаць панічоў, каб паказаць ім папуаса.

Пасля абеда староста бесцырымонна ўпіхнуў

дзядзьку ў свой лімузін і загадаў шафёру даставіць прарока ў Глыбоўшчыну.

6.

А гэтым часам у Грыбоўшчыне падзеі разгортваліся сваім шляхам.

Як толькі арыштавалі Аляша, апосталаў агарнула паніка — засудзяць прарока, разгоняць і іх. Адно цяпер яны ўбачылі, што для іх значыў гэты дзядзька. Бяда апосталаў аб'яднала.

Данілюк сабраў савет «трэціх святшчэннікаў». Закрыліся яны ноччу ў царкве і пачалі раіцца, што рабіць.

— Я памятаю, як дзедцаца гадоў таму назад гэтак сама арыштавалі «бесарабскага прарока Інакеңція і пасадзілі ў Мурамскі манастыр. Людзі дабраліся аж туды і вызвалілі яго, ісцінна вам гавару! — трымаў прамову Данілюк. — Амаль тры тысячы кіламетраў ішлі туды малдаване на поўнач — аж у Аланецкі край!.. Нам жа да Саколки — аёрст з трыццаць. І нешым людзям толькі скажы, адразу ўсе вёскі лады-муццо, ісцінна вам гавару!..

падзеі 22 сакавіка 1943 года. Дырыжора прыцягнула ў ёй не толькі хваляючая, бліжэй сэрца кожнага з нас тэма, але і своеасаблівае музычнае кампазітар. Барыс Райскі ярка раскрывае ўсе дэталі партытуры, якія адлюстроўваюць несумяшчальнасць добра і зла—двух процілеглых пачаткаў у жыцці чалавека.

Паэма пачынаецца прыглушаным гучаннем струнных—першыя промні сонца будзяць зямлю. Але вось з'явіліся злавесныя інтанацыі. Гэта чорныя хмары на сінім небе, гэта вайна, Чуюцца мерныя крокі—фашысцкі бот топча пшчотную зеляніну траву. Глуха стогне зямля ад болю, гневу і пакут. І здаецца, няма сілы, здольнай спыніць лавіну смерці.

Але вось на фоне змрочных гучанняў аркестра ўнікае трапяткая мелодыя. Паступова яна мацнее, шырыцца, быццам кліча людзей на змаганне. Аркестр малое напружаны бой жыцця і смерці. Узляцеў да неба адзінокі дзіцячы крык, глуха застагналі дрэвы, здрыганулася зямля. Але ці перамога смерці! Не...

У аркестры ўнікае пачатковая мелодыя ранняй, яна пульсуе, яна б'ецца, нібы ўздыхаючыся над абпаленай, зруйнаванай, але няскоранай зямлёй...

Адгучалі апошнія акорды «Пахавання Хатыні». Але яшчэ доўга не пакідае нас уражанне ад пачутага. Сваёй трактоўкай Барыс Райскі пераканаўча раскрыў трагедыю напал паэмы—бясспрэчна таленавітага твора маладога аўтара.

Усяго п'ятнаццаць хвілін і п'ятнаццаць секунд гучыць запіс. Але за гэтымі секундамі—вялікая, напружаная і творчая праца артыстаў аркестра, дырыжора, гукарэжысёраў, аператараў і рэдактараў радыё. Праца, якая ўвянчалася яркім поспехам.

У. ЯФРЭМАЎ.

аўтар і дырыжор, а і артысты аркестра. Няма дэталю партытуры кампазітар мяняў тут жа. Нешта высветлілася толькі што, нешта падказаў выкапаўца, дырыжор. І калі на рэпетыцыі не ўсё атрымліваецца, музыканты запэўніваюць: «Вечарам будзе».

І вось першае выкананне. Добра са сваім складаным сола справіўся фагатыст У. Штокалаў, а на рэпетыцыі, успамінаю, не ўсё атрымліваецца: чыстае інтанацыя сучасных партытур уяўляе вялікі цяжкасці! Як заўсёды, узаўважана выдзяляе групу скрыпак канцэртмайстар аркестра С. Асіновіч, на вышнім — група ударных. Ю. Яфімаў у першай частцы дабіўся добрага ансамблю, яркай нюансіроўкі. У другой выразна праспявалі сваё сола флейтыст Г. Гедельтэр, — групы скрыпак, альту. Аднак часам гучанню ўсяго аркестра не хапала саваітасці.

З вялікім удзімам музыканты выканалі фінал. Цяжкі унісон альту і вялічэзляў быў чысты. Тэмпераментна сыгралі скрыпкі танцавальную пачобную партыю. У кодзе дырыжор дабіўся тонкіх фарбаў, выдатна выявіў усё аркестравае багацце партытуры.

Мы просім Льва Абелівіча расказаць аб рабоце над сімфоніяй.

— Наогул да сімфанічнага жанру я звярнуўся не так даўно, гадоў дзесяць таму назад. Доўга баяўся брацца. Але вось у 1961 годзе я напісаў Першую, а потым Другую і Трэцюю сімфонію, і гэта натхніла мяне на стварэнне Чацвёртай. Аднак задума ў гэтым апошнім творы ў мяне была іншая, чым раней. Я хацеў, каб сімфонія была даступнай як мага большаму колу аматараў музыкі. Асноўнае яе сувязь з народнымі песнямі, танцамі, імкненне ў распрацоўцы не распырацца, а... «звучацца». Я многа працаваў над Чацвёртай сімфоніяй. Яна мне вельмі дарагая. Бяскошца перарабляў... Што атрымалася, хай мяркуе слухач...

Беларуская сімфанічная музыка папоўнілася новым, цікавым, арыгінальным творам.

С. МАДОРСКИ.

ІМЯ Дальтона Трамбо шырока вядома ў Злучаных Штатах, ды і не толькі ў гэтай краіне. Больш як дваццаць гадоў ён быў вядучым сцэнарыстам у Галівудзе. Па яго сцэнарыях было пастаўлена нямала фільмаў. Але потым пра яго раптам нічога не стала чуваць...

У 1957 годзе ў Амерыцы праводзіўся конкурс сцэнарыяў. І адзін з іх — сцэнарыі фільма «Храбры», які належаў яму Роберта Рыча, атрымаў высокую ўзнагароду — прэмію акадэміі. Аднак аўтар не змог атрымаць гэтай ўзнагароды па той простай прычыне, што яго ў сапраўднасці не было. «Роберт Рыч» — псеўданім Дальтона Трамбо. Сем кінадраматургаў у той час не мог выступаць пад сваім імем, бо яшчэ ў 1947 годзе разам з дзесяцю іншымі прадзюсерамі, сцэнарыстамі і акцёрамі Галівуда быў занесены ў чорны спіс за адмову адказаць на пытанні камісіі па расследаванні антыамерыканскай дзейнасці.

Заакіяныя інквізітары патрабавалі ад яго адказу — ці з'яўляецца ён членам гільдыі сцэнарыстаў, якая была залічана ў катэгорыю «падрыхітных», і ці быў членам Камуністычнай партыі ЗША. Трамбо адмовіўся адказаць. Пачаліся рэпрэсіі. У 1950 і 1951 гг. ён быў прыгавораны да 10 месяцаў турэмнага зняволення па стандартным абвінавачванні ў «пагардзе» да кангрэсу. За некалькі месяцаў да таго, як яго кінулі ў камеру федэральнай турмы ў Атланце, штат Кентукі, Трамбо пісаў рэдактару аднаго амерыканскага часопіса: «Я зноў пачынаю асноўны канстытуцыйны прынцып, што людзей можна дапытваць і праследаваць судовым парадкам толькі за іх дзеянні, але ніколі за іх думкі».

Нядаўна ў Злучаных Штатах выйшла ў свет кніга «Дадатковы дыялог: пісьмы Дальтона Трамбо, 1942—1962 гг.», свайго роду збор пісьмаў Трамбо, пасланных ім за дваццаць гадоў сябрам і ворагам, таварышам па пачы, жонцы і дзецям. Даючы агульную характарыстыку гэтай кнізе, амерыканскі часопіс «Ньюсуік» пісаў: «Каштоўнасць яе ў тым, што яна з'яўляецца аўтапартрэтамі сціплага, чалавечнага, выключна сумленнага і прынцыповага чалавека і, у дадатак, кніга паказвае, як ставілася Амерыка да сваіх палітычных адрынутых у «вар'яцкія гады» халоднай вайны».

Кідаючы выклік чарнасоценцам з кангрэсу, не сціляючыся перад іх пагрозамі, Трамбо захаваў чалавечую годнасць, смела пайшоў на многія

матэрыяльны і маральныя ахвяры. У 1946 годзе ў яго быў кантракт з Галівудам, які гарантаваў вялікі ганарар за кожны напісаны ім сцэнарыі. Унясенне ў чорныя спісы азначала аўтаматычны разрыв гэтага кантракту, а значыць значны матэрыяльны цяжкасці. Каб жыць, утрымліваць сям'ю Трамбо вымушаны быў стаць сцэнарыстам «чорнага рынку», пісаць сцэнарыі за іншых, атрымліваючы за сваю працу пэўную плату. Дарэчы, і іншыя ахвяры разгулу рэакцыі, такія як кінадраматург Майкл Вільсан і Рынг Ларднер, зараблялі сабе на хлеб такім чынам. Але яшчэ цяжэй давялося акцёрам, якія

я ашукаў сябе, часам рабіў разумна, пакутаваў, але быў дзіваком ці мудрацом, я ніколі не мог пераканаць сябе ў тым, што здолею захаваць годнасць чалавека, амерыканца, калі паддамся патрабаванню камісіі зрабіць вымушанае прызнанне».

Праз дваццаць гадоў пасля гэтых падзей амерыканская рэакцыя зрабіла новую спробу знамаць волю да супраціўлення Трамбо, на гэты раз праз чарнасоценную арганізацыю «Амерыканскі легіён». Трамбо прапанаваў накіраваць па гэтым адрасе пакаянае пісьмо, што было б раўнасна яго заяве аб «лаяльнасці» і «пат-

ЗНОЎ ВАР'ЯЦКІЯ ГАДЫ

На мой
дзек

трапілі ў спіс «галівудскай дзесяткі». «Для іх чорнага рынку не было, — піша «Ньюсуік», — і дзесяцігоддзе невядомасці стала для іх бедствам».

Сітуацыя для многіх прагрэсіўных дзеячоў культуры мастацтва ЗША была нялёгкай. Яны падвяргаліся нападкам так званых «супер-патрыётаў». Іх цкавалі, на іх паклёпнічалі, на іх давілі, спрабуючы прымусяць здацца, капітуляваць. Многія нястойкія людзі ў абстаноўцы ўсагульнай істэрыі і запалохвання адмовіліся ад сваіх поглядаў. Калі Трамбо выклікалі ў камісію па расследаванні антыамерыканскай дзейнасці, некалькі кіраўнікі амерыканскай асацыяцыі прадзюсераў мастацкіх фільмаў запэўнялі, што яны ў любым выпадку акажуць яму падтрымку. Прэзідэнт гэтай асацыяцыі Эрык Джонстан тады патэтычна ўсклікаў, што ў кінапрамысловасці не будзе чорных спісаў. Але праз некалькі тыдняў ён перадаў друку ганебны дакумент, вядомы пад назвай «Валдорфскага маніфеста», у якім можна прачытаць наступнае: «Члены асацыяцыі прадзюсераў мастацкіх фільмаў будуць неадкладна звольняць або часова адхіляць ад работы без кампенсацыі кожнага з «галівудскай дзесяткі», пакуль ён не будзе апраўданы, не здыме з сябе абвінавачвання ў пагардзе да кангрэсу, і не заявіць пад прысягай, што ён не з'яўляецца камуністам».

Аднак нішто не магло пахіснуць рашучасці Трамбо. У адным з пісьмаў ён пісаў: «Часам

рытызме». Разлік ініцыятару гэтай правакацыйнай задумы быў проты—за доўгія гады адлучэння ад любімай справы Трамбо перажыў нямала эканамічных і маральных цяжкасцей, халіў нямала гора. І можа гэта надламала яго, падарвала яго ўпэўненасці. Але адказ яго быў такі: «Мне спатрэбілася б ўсяго дзесяць хвілін, каб напісаць заяву, і гэта, відаць, вырашыла б усе мае эканамічныя і прафесіянальныя праблемы. Але гэта азначала б таксама разбурэнне майё душы».

Часопіс «Ньюсуік» піша, што «Сёння Трамбо працуе пад сваім уласным, вельмі паважаным імем». Часопіс паведамляе, што хутка на экраны выйдзе яго фільм антыамерыканскага зместу пад назвай «Джоні ўручаюць ружо». Але ці доўга працягнецца гэты перыяд адноснага спакою для Трамбо?

Ва ўсякім выпадку, многія, вельмі многія факты гавораць за тое, што ў апошні час у ЗША ўсё больш прыкметна вымалёўваецца злавесны цень макартызму, ахвярай якога ў свой час былі Трамбо, дзесяткі, сотні, тысячы амерыканцаў розных прафесій. Лепшыя таленты Злучаных Штатаў, якія ўвасабляюць гонар і сумленне народа, як і раней, сістэматычна падвяргаюцца цкаванню і судова-паліцэйскім рэпрэсіям.

Друк зноў застракаеў паведамленнямі аб так званых «чорных спісах». Сотні амерыканскіх вучоных ужо занесены ў іх. А гэта значыць, што яны не могуць атрымаць работу на ўрадавых уста-

новах і камітэтах.

У сучасных Злучаных Штатах за «іншадумства» пасады на лаву падсудных, кінулі за турэмныя kraty многія вядомыя дзеячы сучаснай амерыканскай навукі і культуры — выдатнага дзіцячага ўрача Бенджаміна Спока, акцёраў Дзіка Грэгара і Джэйна Фонда, пісьменнікаў Мейлера і Гудмэна. Газавая камера пагражае амерыканскай патрыётыцы, былой выкладчыцы Каліфарнійскага ўніверсітэта, камуністцы Анджэле Дэвіс.

Амерыканскія дзеячы навукі і культуры, многія палітычныя дзеячы з трывогай гавораць аб удушлівай атмасферы рэпрэсіі, праследавання, цкавання ў ЗША. Бенджамін Спок у сваёй нядаўняй кнізе «Прыстойнае і непрыстойнае» пісаў, што Амерыка з'яўляецца «самай магутнай рэакцыйнай сілай сённяшняга свету». Акцёр Дзік Грэгара сказаў пра ЗША так: «Гэта краіна, дзе ўладам напываць на чалавечыя правы, затое яны пасылаюць войскі для абароны прыватнай уласнасці».

У гэтых умовах многія сумленныя людзі ўступаюць у строй актывных барацьбітоў супраць растучай пагрозы рэакцыі, даючы адпор спрабам правых сіл Амерыкі зноў увярнуць краіну ў цемрашальства, ва ўсю шырыню разгарнуць «паліванне за ведзьмамі». Многія ж лічаць за лепшае пакінуць ЗША, каб выратавацца ад праследаванняў, каб мець магчымасць працаваць.

Паказальны ў гэтых адносінах артыкул пад загалоўкам «Амерыканскія эмігранты ў Лондане», апублікаваны ў часопісе «Ньюсуік» за 30 лістапада 1970 года. У ім, у прыватнасці, гаворыцца: «Лондан у нашы дні з'яўляецца прыстанкам для амерыканцаў-выгнаннікаў. Многія з іх маюць вядомыя імёны ў літаратурным свеце і мастацтве».

На вуліцах Лондана можна сустрэць былога каліфарнійскага дырыжора Андрэ Прэвана і былою амерыканскую актрысу Лі Рэмкі, пісьменніка-гумарыста Перэлімана і прадзюсера Карла Формэна. Дарэчы, Формэн быў сярод той жа «галівудскай дзесяткі», і яшчэ ў 1952 годзе прыехаў у Лондан у пошуках работы. Тут жа знаходзіцца акцёр Род Стэйгер, прадзюсер Стэнлі Денен, журналісты Джон Кросбі, Флер Меер і многія іншыя. «Ньюсуік» прызнае, што многія пакінулі ЗША з-за «палітычнай заявы».

Няма ніякага сумнення, што ў ЗША ўздыхаецца новая хваля чарнасоценнага накіпу. Здань макартызму зноў лунае над краінай. Зноў вяртаюцца «вар'яцкія гады» халоднай вайны».

Г. НАВІЦКІ.

Прапанова спадабалася і астатнім. Мікалай Рэгіс падаў ідэю — паспрабаваць пакуль што спосаб працэішы.

— А што, калі Сакоўскаму старосце падсунуць узятку?—падаў ён ідэю.—Ды—ёмкую, каб той не адмовіўся?!

Усе згадзіліся на суму ў гадавы аклад павятовага начальніка 12 000 злотых.

Мікалай Рэгіс запрог Аляшовага буланчыка, узяў пачку грошай і адправіўся ў Саколку.

Прыбыў ён у горад якраз тады, калі ваявода са старостай канчалі замятаць сляды. Былога дзяцка здзівіла, што пан Вайцяховіч прыняў грошы, не міргнуўшы і вокам. Яшчэ большае было для яго дзіва, калі гэты цар і бог цэлага павета ўстрыжыўся:

— А вы яго не спаткалі? То ж я пана Аляша адпусціў яшчэ ўчора!.. Нават і адвезці хацеў!..

І былі вайсковы паскардзіўся:

— Выхала машына за Саколку, але пад Кузніцай пан Аляш загадаў яе спыніць. Вылез і заявіў шафэру, што далей пойдзе пешшу!.. Што за арыгінал гэты ваш стары!

Стрэляны верабей Рэгіс толькі цяпер здагадаўся, пад якой апэкай яго шаф, які ўсе яны былі найўныя, што трывожыліся за лёс прарока.

— На машыне айцец Ілья не паедзе, ого! Грэх—паводле яго вучэння!...—з пашанай да свайго шафа вытлумачыў ён старосце.—Наш айцец Ілья ездзіць толькі на фурманцы з драўлянымі восямі...

Рэгіс дагнаў свайго прарока ў Трасцяной і аддаў яму лейцы.

7.

Здарэнні апошніх дзён зноў нічому не навучылі вясковы люд. Падзею народ і на гэты раз талкаваў па-свойму. Зноў нібы развязаў хто вялізны мех, і па Прынёманшчыне шуганула магутная і неўрагодная новая легенда пра тое, як паны, архірэі і іншыя праціўнікі «новага вучэння» захацелі змыць са свету святога Аляша.

— Гэта ж паду-умаць толькі, да чаго дайшлі Аляшова ворагі!...—з абурэннем і жахам гаварыла адна цётка другой.—Так падстроіць!..

— Ну!.. Выкапалі з могілак труп, раздзелі пакойні-

ка і голага падкінулі Ільі пад самостык парог!..

А далей ужо перадавалі фантастычныя байкі, як галіцыя прывезла закаванага ў кайданы прарока ў Саколку і кінула ў халодную, а там ён засвяціўся незвычайным святлом.

— Аляш скінуў адрасу свае кайданы і, нібы праз тую паўцінку, прайшоў праз краты і мураваныя сцены!—гаварылі з захапленнем.

Знаходзіліся нават такі, што ездзілі спецыяльна ў Крыніцы, каб на ўласныя вочы паўзірацца на новага каменданта «пастарунка». Іншыя не ленаваліся з'ездзіць нават у далёкую Саколку і паўзірацца на новых следчых.

...Гэтым часам у Грыбоўшчынскай абшчыне раскольнікі прыціхлі—Аляша цяпер усе пачалі баяцца. Забойствам суперніка Клімовіч атрымаў бязмежную ўладу над апосталамі.

Праціў у наступным нумары.

Савось АВОСЬ

ДЗЕ ПЕГАС ПАСЕЦЦА?

Рэпартаж з Алімна спецыяльна для «ЛІМА»

У ЛЕСЕ ЁСЦЬ ДОМ ТВОРЧАСЦІ (Чакай, чытач, не моршчыся!)

Далей ад шуму гарадскога, Ад рэдакцыйнай мітусні! Малі Літфондаўскага бога, Пэзмы, эпапелі сні...

Прыгадвай краскі ў росным лузе, Рыфмуй усе да аднае! Хвастом вільне Сабака Зюзя — Ён толькі знаных прызнае.

Персонаю сваёю цешся, З уласным ценем за руку Вітайся. Кроч па збітай сцещы. А не — Прастуй па цаліку.

Лаўровы ліст! Усім даволі! Пішы ў цяпле Пра снег, пра золь. А не хапае ў нечым солі — Дабавіць кухар Анатоля.

Перад салдатам не хваліся, Ён вам раскажа спакваля, Як Жукава карміў калісці І Караткевіча.. Пасля.

Пэтка просіць спачування (Не наламаць бы ў лесе дроў!) — Пяць вершаў толькі Да снядання Прынёсла Муза, Як сваякроў...

У кожнага Сваё старанне, Тут у тузе Ялін і траў, Заспанай восенню шторанні Вялюгін рыжыкі збіраў.

Тут кожны сук, Як напамінак. І навакольныя лясы Люляюць на сваіх галінах Сякіх масцітых галасы. Імёнаў не пішу — Прабачаць! А то сядзі і моршчы лоб, Не прпусціць хаця б каго, Як у дакладзе справаздаччым...

Ну проста рай! Усё ў мінулым... Астыў літфондаўскі запал. І захлынуўся ўласным гулам Усіх прамоў Дзевяты вал.

А кіраўніцтва не заплача — Свае бліжэй да сэрца дача. Хоць і наведвае, Ды рэдка. Лес не саюз — Пануе мір! Тут затрымаецца дырэктар, Нібы транзітны пасажыр.

Зашмат цацанак-абяцанак... А покуль штатны інжынер Грызе зарплату абаранак, Мароз хапае за каўнер.

Зноў зіма-лета, Зіма-лета, Як той цыган даводзіў. Хіба Хтось Дом трымае для сюжэта Пра старасвецкую сядзібу!

Што павукам зважаць на гэта! Ва ўсіх пакоях непрыбраных Так пазакручвалі сюжэты, Бы ў Ваданосава ў раманах.

Ці для СП Цяжкая ношка! Ці хочацца сказаць скарэй: «Избушка там на курьих ножках Стоит без окон, без дверей»!

Працяг. Пачатак у нумарах за 21, 28 жніўня і 4 верасня мінулага года.

МЕХАНІК нашага цэха Мікіта Чараўна атрымаў кватэру ў новым мікра-раёне. Надзея не абыякая, хоць у нас і часта даюць кватэры. Ну і вядома, як такую падзею адзначаюць. Эх, ды ці толькі такую? Шчотку зубную набудзе іншы, а і то без абмыўкі не абыдзецца. А тут — асобная кватэра: два прасторныя пакоі, кухня, ванна, усе выгоды.

Дапамагі мы Мікіту перавезці рэчы са старой кватэры, мэблю расставілі.

Мікіта задаволены. Жонка яго таксама не нарадуецца — асабліва з кухні.

— Якая раскоша! — цешыцца. — Сама сабе гаспадыня. А нас жа трое на адной кухні таўклося. Ой, чаго там ні было!

А неўзабаве на стала ўжо было тое, што патрэбна пры такім выпадку.

Селі мы за стол. Інжынер вытворча-тэхнічнага аддзела Ранкевіч, чалавек бывалы, рукі пацірае:

— Браткі, закусь акая! Не тое, што там, — ён робіць райкініскі жэст на захад.

Ранкевіч два месяцы быў у камандзіроўцы ў Англіі — па абсталяванні для завода ездзіў. Бачыў, як жыўць там людзі.

— Запрасяць цябе ў го-сці, паставяць кубачак кавы, крыху большы, чым напяртак. І — гуд бай!.. А за кватэру такую, як ты, Мікіта, атрымаў, палову заробку бярэць.

А яшчэ выхваляюцца сваім стандартам жыцця!.. А гаспадыня каля стала завячаецца:

— Бульбачкі гарачанькай, гасцейні, калі ласка... — Вось гэта, стандарт! — загаманілі хлопцы, накладваючы на талеркі сонія плады зямелькі напай і кавалікі тлустага селядца.

Узялі чарку, пасля другую. Закусваем і пазираем на бутэлькі, у якіх малавата засталася, і... з не-

спакоем — на гадзіннікі. А закусць усё прыбывае. Так, без дабаўкі не абыдзецца.

— Хлопцы, да сямі дваццаць мінут засталася, — не вытрымаў хтосьці.

— Ліха яго ведае што, — падтрымаў яго другі голас. — Хоць у рабочы час запасаіся...

— Бліжэй да справы, — перабіваю я бескарыснаю гаворку. — Па-

— Нічога, я падагрэю. Мне нават прыемна. Сама на кухні гаспадыня. Чаргі на падагрэў не трэба займаць...

Гаспадыня раз падагрэла, паставіла на стол, гадзінна прайшла — зноў падагрэла, а мяне ўсё няма.

— Дзе ён прапаў? — хваляюцца хлопцы. — Можна ў міліцыю трапіць?

— Не можа быць! Ведаюць хлопцы, што я

радак ёсць парадак. Дык што — на рубліку? Лі пустой бутэлькі хутка вырастае горка рублёў. Цяпер пытанне — каму бегчы?

— Бяжы ты. Ба-зэль, — кажа мне Мікіта. — Ты — маладзейшы. Я згроб грошы і пабег.

У магазіне чарга, увесь мікрараён святкуе нацаселле. А стрэлка васьмью стане на сямі.

Прадаўчыца хуценька адпускае тавар. У яе свая зацікаўленасць — план. На тых, хто марудзіць, бурчаць з чаргі:

— Варушыся, гэта табе не на рабоце! Я хапаю свае дзве паўлітэры, запіхваю іх у кішэні і бягу. Наўздагон чую: «Рэшту вазьмі!» Ліха з ёй, з рэштай — добра, што паспеў да сямі!

А тым часам хлопцы чакаюць (пра гэта я даведаўся на другі дзень). На стала закусць стыне. Гаспадыня падбадзёрвае гасцей:

не, такі. Ды і амаль жа цявэрозы. Іншая прычына мяне затрымала.

Выбег я з магазіна, а куды кінуцца — ніяк не ўцяплю. Кідаюся ад дома да дома, а ніяк не магу трапіць у новую кватэру Мікіты. Дамы ўсе аднолькавыя, кватэр процьма.

Адраса ж дакладнага не ведаю, Ішоў з усмі, не глядзеў на дарогу, не прадабчыў, што даведзецца бегаць за дабаўкай.

Вось, здаецца, Мікітава кватэра. Звано. Адчыняюцца дзверы. Шум, гам, посуд звніць — і тут наваселле. Запрашаюць за стол.

— Дзякуй, — кажу, — мяне чакаюць. Пайшоў у магазін, а новай кватэры слаба не магу знайсці...

— Дык жа і наш пасланец недзе блукае, — рагочуць навасельцы.

— То, можа, пакуль ён прыйдзе, выручыць вас? — вымаю я бутэльку.

— А можа ён трапіць да вашых? — смеецца гаспа-

дар. — Тады будзе так-натак...

Пабываў я, браткі, у той вечар на пяці наваселлях, узяў усюды па чарцы — бо дзе ж ты адмовішся? Радасць жа у людзей! Пасля гэтага зусім збіўся з панталыку. Да Мікіты так і не трапіў і дадому прыбіўся недзе апаўночы.

Адчыніў цяхенька дзверы. Жонка, на шчасце, спала. Ну, думаю, добра, не трэба даваць тлумачэнняў. На дыбачках прабраўся ў ванну — трэба ж паўлітэрку схаваць, купленую на грамадскія грошы. Толькі заняўся гэтай канспіратыўнай работай — раптам за спіной:

— А што ты тут робіш?

Ледзь бутэлька з маіх рук не вывалілася.

— Нічога, — кажу, — вось рукі хачу памыць... — Гарэлкай?

— Тут, разумеш, справа такая, — пачынаю тлумачыць. — У чалавека радасць...

— Нешта вельмі часта... — Дык разумеш, стандарт не той. Не ў Англіі мы жывём. Што нам на чорны дзень адкладваць?

— Які стандарт? — Які, які! У Англіі паставяць кубачак кавы, чорнай там ці з малаком, і — гуд бай!

— А ну — дыхні! Вось і пагавары з ёю пра вялікія справы.

— А кінь ты — дыхні!.. Вось каб з цябе палову палучкі забралі за кватэру, ведала б, што такое стандарт.

А жонка сваё: — Мала што нацонаўся, дык яшчэ і з сабой гарэлку прычэп. Які стандарт вытрымае такое?!

— Адстала, — кажу я ёй. — ты ад палітычнага жыцця...

Да ранку я яе пераконаваў. Пераканаў урэшце. Згадзілася, што стандарт жыцця ў нас вышэйшы і чарку з добрай прычыны выпіць не грэх.

ФРАЗЫ

Марцін КОУЗКІ

Мастацтва эканоміі спасцігнуў, эканомячы на мастацтве.

□ Мера розуму: не такі разумны, каб мудраваць, і не такі мудры, каб не разумнічаць.

□ Не кожны, хто ідзе ў нагу з часам, ідзе на сваіх дваіх.

□ Ніхто і нішто... Разам гэта ўжо нешта.

Н. ПАРУКАУ

Хабарнік не прызнаваў тэхнікі — працаваў уручную.

□ Крытык, вываліўшыся з лодкі, затануў — прывыклі трымацца пасярэдзіне, ён не раныўся палпысці да берагу.

□ Розум сярод людзей размеркаваны нераўнамерна, але ўсе задаволены і ніхто не ідзе скардзіцца.

Рыгор БОХАН

ВЫПАДКІ

ХАРАНТАРЫСТЫНА
— Таварыш дырэктар, ад мяне патрабуюць характарыстыку.

— Дык што? Напішы, а я падпішу.

СКЕПТЫК
Перад тым, як аднесці пінжак у хімчыстку, Іван Іванавіч скрыўзіўся:

— Ці ж умеюць у нас выводзіць чарнільныя плямы!

Пасля, калі плямы вы-

велі, прабурчэў:
— Га, хіба ў нас умеюць рабіць людскае чарніла!

НЕ ПАШАНЦАВАЛА
Рэвізор прыйшоў дадому. Жонка пытае:

— Дзе ж правізія?

— Няма... Дырэктар базы, на жаль, сумленны чалавек.

ГІМНАСТЫНА
— Ведаеш, цяпер я ўстаю, як толькі пачы-

наюць па радыё перадаваць гімнастыку.

— Значыць, кожную раніцу робіш зарадку?

— Глупства! Яе робіць адна прыгажуня, што жыве ў доме насупраць

ЯК І У ЗАГАДЧЫКА
Дзяўчына грае на піяніна. Гоць гаворыць маці:

— У вашай дачкі такія ж здольнасці, як і ў нашага загадчыка.

— А ён таксама грае на піяніна?

— Не. Але і ў яго права рука не ведае, што робіць левая.

Уладзімір РУДЗІНСКІ

МІМАХОДЗЬ

Ён умеў выходзіць чыстым не толькі з лазні.

□ Здольнасць хутка схопіваць чужыя думкі перарасла ў яго ў звычай хіпаць іх і прысвойваць.

□ Прывычка рабіць што-небудзь за спіной у іншых была ў яго настолькі

вялікая, што ён нават пазногі абразаў, заклаўшы рукі за спіну.

□ Асновай свайго жыцця гультай лічыў... закон захавання энергіі.

□ Пра былога барца, які стаў на літаратурны шлях, гаварылі: «Моцны пісьменнік!».

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі — 33-24-61, намесніца галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісы не вяртаюцца.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАУ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКИ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.